פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע — זעה 4. זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 36 | Łódź, Piątek, 10 lutego 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י״ד שבט תרצ״ג | № 36

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל.

געז. צו פערשפרייטען פאך-קענטעניש צווישען יודישע פרויען אין לאדז

„PRACA"

מארגען, שבת ד 11 פעברואר ד. י. ווערט פארקומען אין די זאלען פון מעבער-געזאנג-פעראיין פעטריקאווער 243

א גראנדיעזער ראוט (WIECZORNICA PRACY)

לטובת דער געז. צו פערשפרייטען פאך-קענטענישען צווישען יוד. פרויען אין לאדז „Praca"

פערשידענע אטראקציעס! בעסטער דושעז! אנהויב 10 אווענד. בילעטען ביי דער קאסע פון זאל פעטריק. 243.

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 72 יאהר, אונזער לאנגיעהריגער גבאי און גרינדער פון בית-הכנסת דחברה „אהבת רעים"

נ״ע דוד בן ר׳ מרדכי ז״ל שווארץ

אלע מתפללים ווערען געבעטען צו קומען צו דער לויה, וועלכע קומט פאר היינט, פרייטאג, י״ד שבט תרצ״ג, 11 א זייגער פריה, פון טרויער-הויז זאוואדזקא 6, כדי אפצוגעבען דעם לעצטען כבוד דעם פערשטארבענעם.

די גבאים פון בית הכנסת דחברה „אהבת רעים", פעטריקאווער 24.

199

נאך לאנגע שווערע ליידען איז געשטארבען מיין טייערער און ליבער מאן, אונזער הייסגעליבטער און אופערגעסליכער פאטער, גראספאטער, שוויגערפאטער, ברודער, שוואגער און אנקעל

נ״ע דוד בן ר׳ מרדכי ז״ל שווארץ

איין עלטער פון 72 יאהר

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 10 טען פעברואר 1933, 11 א זייגער פארמיטאג, פון טרויער-הויז זאוואדזקא 6, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

209

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 72 יאהר אונזער לאנגיעהריגער מיטגליד און ג׳ פרעזעס

נ״ע דוד בן ר׳ מרדכי ז״ל שווארץ

צו דער לויה, וועלכע קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 10 פעברואר 1933, 11 א זייגער פריה פון טרויער-הויז זאוואדזקא 6, ווערען אויפגעפאדערט אלע מיטגלידער צו קומען, כדי אפצוגעבען דעם פערשטארבענעם דעם לעצטען כבוד.

די פערוואלטונג פון לאדזער פליישער- און וואורשטעמאכער-צעך, פיעטריק. 24

619

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשוב׳ן פערוואלטונגס-מיטגליד ח׳ מענדעל ווייסבערג און פרוי, צוליב׳ן טויט פון זייער אונפערגעסליך פערשטארבענעם

טעכטער׳ל

זייט געטרייסט!

די פערוואלטונג פון מאגאזין-שניידער- מייסטער-פעראיין

יילמודסקיעגא 12.

665

חברה „כנסת צעירים" לודז, — 51 — פילסודסקיעגא

אי״ה זונטאג, פ׳ יתרו תרצ״ג 12/II 33 פינקטליך 7 אווענד קומט פאר אין זאל פון בעקער-צעך, פילסודסקיעגא 57

א פייערליכער

סיום הספר-תורה

מיט דער בעטייליגונג פון א בעוואוסטען חזן מיט א גוט-איינשטודירט כאר ווי אויך א גרויסער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען מוזיקער ד. בייגעלמאן. מיט רעדעס מעניני דיומא וועלען ארויסטרעטען די בעריהמטסטע רעדנער-קרעפטען פון לאדז ווי אויך אייגענע חברים. בעמערקונג: פאר פרויען ספעציעל רעזערווירטע פלעצער.

דאס נייהען די יריעות קומט פאר פון 4 א זייגער נאכמיטאג.

די יודישע בעפעלקערונג ווערט זעהר געבעטען אנטייל צו נעמען אין דער פייערונג.

ברגשי כבוד

והעד דחברה „כנסת צעירים" בלודז.

619

Doktór

Łagunowski

Piotrkowska 70

i róg Traugutta

Tel. 181-83.

choroby skórne weneryczne i moczopłciowe.

Gabinet Roentgenoleczniczy.

Przyjmuje od 8^{30} do 10, 1 — 2^{30}, od 6 do 8^{30} w. w niedzielę i święta od 10—1.

Oddzielna poczekalnia dla pań.

שייטלעך

בעקומט מען ביי הערש

סקווערא 15

עס געהט שוין צו פסח און די נויט איז גרויס!

דו מוזט שוין בעצייטענס זארגען, אז דיין אמעריקאנער קרוב זאל דיר צושיקען אויף יום-טוב

א פעקעל מלבושים!!

אויב דו ווילסט נישט האבען קיין צרות צוליב א פעקעל קליידונג דורך פאסט און אויב דו ווילסט אויך דיין קרוב איינשפארען קאפעדרעהענישען, מוזט דיין קרוב אין ניו-יארק אדער ברוקלין שרייבען. אז ער זאל דיר דאס פעקעל בגדים, וועש, שיכוואָרג שיקען דורך דער

Polish Atlantic Shipping Co. of America

79 Norfolk Street (near Delancy Street)

NEW-YORK, N. Y., America

וואס שטעהט אונטער דער אנפיהרונג פון מאקס ראזענטהאל און ישראל סמאלאר.

וועסט נישט דארפען האבען צו טון מיט׳ן צאל-אמט און אנדערע אמטען און דיין קרוב וועט מיט׳ן פעקעל נישט דארפען געהן אין קאנסולאט. לעג אריין דעם אדרעס אין דיין ערשטען בריף צו דיין קרוב אין ניו-יארק אדער ברוקלין. קענסט אויך שרייבען דירעקט צו דער „פאליש-אטלאנטיק שיפינג קאמפאני" — זי וועט שוין דיין קרוב אויפזוכען און דיר אין דער בעסטער ארדנונג צושטעלען אהיים דאס פעקעל קליידונג פאר דיר און דיין הויזגעזונד. לעג נישט אפ אויף מארגען! מהו עס באלד!

597

האנדווערקער-פעראיין, פיעטריקאווער 64

מארגען, שבת, דעם 11. פעברואר 1933. פינקטליך 4 נאכמיטאג קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל

די אלגעמיינע יעהרליכע

בעריכטס-פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג:

1) דערעפנונג, 2) וואהלען פון א פארזיצער, 3) טעטיגקייט און קאסע-בעריכט, 4) דיסקוסיע איבער די בעריכטען, 5) וואהלען פון א פערוואלטונג, 6) פערשידענעס.

חברים, מיטגלידער! קומט פינקטליך!

די פערוואלטונג.

661

אכטונג! אכטונג!

זדונסקא-וואלער אין לאדז!

מוצש״ק פ׳ בשלח, דעם 11 פעברואר ד.י. 6 א זייגער אווענד, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, פילסודסקיעגא 12

א חמשה-עשר-פייערונג

מיט דער בעטייליגונג פון אונזער בן-עיר הרב ר׳ פינטשע לוריע און דעם בעוואוסטען רעדנער ר׳ שמואל אהרן שנייבערג. אלע זדונסקא-וואלער ווערן געבעטען צו קומען צו דער פייערונג.

די פערוואלטונג.

099

היטעל-מאכער-צעך אין לאדז!

זונטאג, דעם 12. פעברואר 1933, פינקטליך 7 אווענד קומט פאר די

גענעראל-פערזאמלונג

אין אייגענעם לאקאל פאלודניאווא 4 מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג:

1) ערעפנונג פון סטארשע, 2) וואהלען פון א פארזיצענדען, 3) בעריכט (קריטיק), 4) ענדערן דעם בייטראג פון 2 זל. מ. אויף 1.50 מאנאטליך, 5) וואהלען פון א פערוואלטונג, 6) פרייע פארשלאגען.

אלע מיטגלידער ווערען געבעטען צו רעגולירען דעם בייטראג, כדי נישט צו פערלירען די שטים-רעכט.

דער 2-טער טערמין קומט פאר 8.30 אווענד ביי יעדע צאהל מיטגלידער.

די פערוואלטונג.

617

צום קארנאוואל

עמפפעהלט די בעקאנטע פירמע

A. OGÓREK, Łódź

11 ZAWADZKA 11

די נייעסטע מאדעלען פון דאמען- און הערען **אובנט-שיך** צו קאנקורענץ- :: פרייזען ::

יובּילעי-קאמיטעט לכבוד פראפ. י. פּיוּווישיס אין לאדז.

זאל פילהארמאניע (נארוטאוויטש 20

זונטאג, דעם 19 פעברואר 1933, 8.45 אווענד קומט פאר

א פייערליכע יובילעי קאנצערט=אקאדעמיע

לכבוד פראפ.

י. פּיוּווישים

צום 20=יעהריגען יובל פון זיין מוזיקאלישע טעטיגקייט און 10=יעהריגע ארבייט אין לאדז.

בילעטען פון 75 גר. ביז 3.50 צו בעקומען אין פילהארמאניע.

איז פראגראם:

I

אקאדעמיע, דערעפנונג רעד. לאזאר פוקס בעגריסונגען.

II

קלאסישע מוזיק – פראגמענטען פון הענדלס אראטאריום „יהודה המכבי" און מענדעלסאנס 42 פסאלם אויסגעפיהרט פון „שיר-כאר", לאדזער פיל-הארמ. ארקעסטער, סאפראן סאלא — — — פרל. ס. קראפיווניס.

III

יודישע פאלקסלידער ארא-זשירט פון יובילאר אויסגעפ. פון „שיר"-כאר בײם קלאוויר: פרל. ל. לאקס.

צו דער יודישער בעפעלקערונג אין לאדז!

(אויפרוף)

אונזער שטאט **קאלנא** (לאמזשער קרייז) האט א פלוצלינגער גרויזאמער אומגליק געטראפען. א ווולקאנישער פייער-אויסברוך האט פון דער שטאט מיט איהרע הייזער און געשעפטען נאר א בארג **אש געלאזען**. די שטאט איז מיט אמאל ארומגעכאפט געווארען פון פלאמען, וואס האט די מינדעסטע מעגליכקייט פון רעטונג בעראבט, און דורך דעם גרויסען פייער-ים האבען די דערשראקענע מענשען קוים זייער לעבען געראטעוועט, און אויך דאס ביסעל האב און גוטס, יתר הפליטה, איז אויף די גאסען פערברענט געווארען.

דער שרעקליכער פייער האט אלעס מאמענטאל פערשלונגען. אויך די בתי מדרשים, שוהל, תלמוד-תורה, בית-הרב, „גמילות-חסדים", באנק, „הכנסת-אורחים" און די איבעריגע אינסטיטוציעס און קהל'שע בנינים, זענען דורכ'ן פייער אפגעמעקט געווארען. ס'איז נישטא קיין ווערטער צו שילדערן דאס אומגליק און אויסזעהן פון אונזער שיין-געבויטער שטאט, וועלכע איז פערוואנדעלט געווארען אין חורבות און רואינען.

איבער 2000 יודישע נפשות וואלגערן זיך הויל און נאקעט אונטערן פרייען הימעל, יונג און אלט, קליין און גרויס, געפינען זיך אין די שרעקליכסטע בעדינגונגען און שמאכטען אין גרעסטען נויט.

אין מאמענט פון גרעסטער פערצווייפלונג ווענדען מיר זיך צו אייך, **צי וועט איהר דערלאזען, אז א יודישע קהלה זאל חלילה אונטערגעהן?** וועלכעס יודישע הארץ וועט נישט א ציטער טון, הערענדיג דעם גרויסען חורבן פון קאלנא, וועלכע איז געווען ווייט בעריהמט אלס שעהנע יודישע שטאט, וואו עס האט פולסירט אנ'עכט יודיש לעבען.

עס מוז אין לאדז א גרויסע הילפס=אקציע געשאפען ווערען, צו געבען די יודישע בעפעלקערונג אין קאלנא די מעגליכקייט לפחות א שטיקעל דאך איבערן קאפ זיך אויפשטעלען. עס איז אויך דרינגענד הילף אויף צו בויען די בתי-מדרשים און נויטיגסטע קהלה-בנינים, אהן וועלכע א יודישע קהלה קען נישט עקזיסטירען.

ג ע ד ע נ ק ט, אז א גרויסע יודישע קהלה, וועלכע טרינקט זיך אין א ים פון צרות און ליידען, שטרעקט אויס צו אייך א האנד נאך הילף. שטויסט איהר נישט אפ!

געדענקט, אז יעדע מינוט איז פקוח נפשות!

קומט מאמענטאל מיט אייער ממשות'דיגער הילף!

אין נאמען פון די טויזענטער אומגליקליכע נשרפים

דער הילפס-קאמיטעט פאר די נשרפים אין קאלנא.

189

8=ונג, בעקער=מייסטער!

עס ווערט געבעטען צו בעלעגען אפערטען מיט פרייזען פאר באקען ברויט אין ביורא פון

„נותן לחם"

דאמבראווסקיעגא 4.

פאר 100 קילא מעהל דארף צוגעשטעלט ווערען 134 קילא ברויט.

דאס איבערפיהרען מעהל און צושטעלען ברויט קומט פאר אויף אייגענע קאסטען.

די פערוואלטונג.

צוליב אבּרייזע

צו פערקויפען א

ספר תורה

לאדז, פילסודסקיעגא 35 (וושכאדניא)

קווער-אפיצינע, 3-טער שטאק, וו. 42.

979

מזל=טוב

בזה הננו שולחים את ברכותינו החמות לחברנו הנכבד יו"ר של שעורי-ערב שלנו

מר **רפאל אלטמאן** נ"י

לרגלי בואך בברית נשואין את הצלמה בחירת לבך **פייגא גאלדמאן** תחי'

הננו מברכים אתכם שתהי' עתידכם מזהיר. יהי ביתכם עולם ברוב חרוה ובעשירות. הועד מלומדי שעורי ערב בגליל שיבלער.

654

מזל=טוב

דיר אונזער חבר און בעסטער פריינד

ה' **רפאל אלטמאן**

צו דיין חתונה מיט

פרל. **פעלא גאלדמאן!**

ווינשען ענק א גליקליכעס צוזאמענלעבען אונד פיל גליק.

יוסף בערמאן און כלה
שלמה משה
ברידער: און קאפל בערלינער

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע שוועסטערן-טאכטער פרל.

עדושא הערשפינגער

מיט ה' **יודעל מאיער**

ווינשען מיר פיל גליק און זאל אייער נייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין.

ישראל לייביש בינקע
און פרוי מאניא בינקע

צו דער פערלאבונג פון פרל.

עדושא הערשפינגער

מיט ה' **יודעל מאיער**

ווישען מיר א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

624

יעקב זייף, יוסף קאמלאוש, קאראל וויטענבערג, מענדל מיכאלאוויטש

צו דער פערלאבונג פון אונזער קוזין

מרדכי זילבערבערג

מיט פרל. **אבדזיא וואלריך**

ווינשען א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

אברהם בלאכמאן און פרוי.

צו דער פערלאבונג פון פרל.

רעגינא נערשענאוויטש

מיט ה' **עליאש סארנעוויטש**

גראטולירען מיר און ווינשען פיל גליק, זאל זייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין.

616

פריינדינס: רעגינא לוסטיג, אנקא ליכטמאן, סאלא בוגאיעוויטש.

המשה=עשר בשבט קויפט נור

ארץ-ישראל'דיגע פירות

ספעציעלע געפאקטע המשה=עשר=זעקלעך **פאר 1 זל.**

„תוצרת ארץ-ישראל"

לאדז, שרודמיעסקא 1, טעלעפאן 193-42.

645

אכטונג, געעהרטע מחותנים!!!

דער בעריהמטער מוזיקער י. **טויבע**, וואס בעצייכנעט מיט זיין טאלאנט און אמת'ע קונסט, בעט די געעהרטע מחותנים, אז זיי זאלען געפעל. אנמעלדען די טערמינען פון זייערע קינדערס שמחות, כדי אזוי ארום מעגליך צו מאכען צופרידענצושטעלען די ג. מחותנים אויפ'ן בעסטען אופן.

מיין ערשטקלאסיגער ארקעסטער פיהרט אויס די לעצטע נייעסטע שלאגערן. ס'ווערען אנגענומען פערשידענע פערוויילונגען אויף פערלאנג פידעל, קלאוויר, סאקסאפאן און דזשעדז, אויב איהר ווילט, ג. מחותנים, זיין באמת צופרידען, און אויב איהר ווילט פערשאפען אייערע ג. געסט אנ'אמת'ן געניס, זאלט איהר זיך תיכף ווענדען צום אנערקענטען קינסטלער

י. טויבע, אל. 1 מאי 18

און נישט זיך לאזען פערפיהרען פון מענשען, וואס פעררופען זיך, בלוין אויף מיין נאמען. געדענקט דעם אדרעס!

בעמערקונג: מ'קען מיך אויך איינלאדען דורך פאסט.

חדר „תורה ודעת"

פלאץ וואלנאשטשי 6 (ניי=שטאט)

נייע תלמידים ווערען אנגענומען אין אלע מחלקות ווי אויך אין **גן-ילדים** (פרעבעל=שולע)

יין כשר!

ביילער צעבביק פון דער בעוואוסטער וויין= און מעהד=פאבריק

פירמע „פראגרעס"

גאטונעק אדער Nr.	קווארט 0.9	באט-שאנקא 0.6	האלבע באטשאנק. 0.3	פירטעל-ליטער. 0.25	0.1
רייינער זיס ראדז. וויין	1.90	1.35	–	0.55	0.25
אלט טארקא	2.00	1.45	–	0.65	0.30
Nr. 6	2.25	1.60	0.85	0.70	0.35
Nr. 7	2.55	1.80	0.95	0.80	–
Nr. 8	2.80	2.00	1.05	–	–

אלע אנדערע סארטען ווײנען זענען בעדייטענד רעדוצירט געווארען צוליב דער בעקוועמליכקייט פון אונזערע ג' קונדשאפט פון גרינעם מארק בעקומט מען אונזערע ווײנען ביי ה' פולווערמאכער, גרינער מארק 6 טעלעפאן 150-78.

מיט אכטונג

וויין= און מעהד=פאבריק

אלטער מארק 2, טעל. 184-82

הורט-פערקויף נאר אין פאבריק אלטער מארק 2

איינצעל-פערקויף נאר אין פראנט-געוועלב אלטער מארק 1.

1-טע בעמערקונג: פירמאווע פּירטעל-ליטערדיגע פלעשלעך ווערט צוריקגעצאהלט 5 גר., באטשענקעס און קווארטען פלאשען צו 10 גר. 2-טע בעמערקונג: סטעמפעל-מארקען, וועקסלען און פאסט-מארקען, ווערט פערקויפט צו נאמינאל-פרייזען.

7144

זונטאג, דעם 12 פעברואר (א' פ' יתרו) 11 א זייגער פריה קומט פאר אין לאקאל פון „מחזיקי חולים", קילינסקי 120 א **הזכרה** צו די ערשטע שטערבליכע יאהרצייט פון אונזער ג. מיטארבייטערין און וויצע-פרעזעמין פון דער פרויען-סעקציע

גאלדע קאפיטולניק נ"ע

אשת ר' יחיאל מאיר קאפיטולניק נ"י

מיט'ן אנטייל פון בעוואוסטען חזן פון וואלינער שוהל ה' **יצחק סאלאוויעמשיק**, אויף וועלכע מיר לאדען איין די פאמיליע און מיטגלידער, מיטגלידערינס פון דער פרויען סעקציע און אלע, וואס איז נאר געווען בעקאנט די מעלות און מדות מובות פון דער פערשטארבענער נ"ע

די פערוואלטונג פון („מחזיקי חולים" קילינסקי 120
(פרויען=סעקציע ביים „מחזיקי חולים"

מיין פריינד

שמואל קארמאן

צוליב'ן טויט פון זיין פאטער

קרוזער

דריק איך אוים דעם טיפסטען בּיילייד.

מיכאל שאפירא.

חרינו מביעים בזה את רגשי השתתפותנו החמה לחברנו

מר **אברהם פערלמוטער**

לפטירת

אביו ז"ל

בסיועו במפעל תחית עמנו ובנין ארצנו ינחם!

ועד ההסתדרות הציונית בלודז
הועד של „קרן היסוד" בלודז.

650

הזכרה.

זונטאג, יום א'. פ' יתרו (דעם 12. פעברואר 1933), צום 4-טען יאהרצייט נאך מיין ליבען מאן און טייערען פאטער, לאדזער שטאדט-חזן

ר' גרשון ב"ר יוסף הלוי יאסעלעוויץ ז"ל

וועט אויפ'ן בית החיים פארקומען **א הזכרה**, 12 א זייגער בייטאג.

אלע גוטע פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען.

פרוי און זוהן.

גרויסע סקאנדאלען אין סיים

די אפאזיציע פערלאזט די זיצונג. ווען דער יוסטיץ-מיניסטער מיכאלאווסקי בעקומט דאס ווארט

וואַרשאַ, 9. (טעלעפאָניש).

די הייגטיגע פאַרמיטאָג-זיצונג פון סיים האָט געמאַכט אַ שטאַרקען רושם אין די קולאַרען, מחמת די רעדעס פון די אָפּאָזיציע-דעפּוטאַטען, אַלס ענטפער אויף דער דערקלערונג פון אַ האַלב-אָפיציעלער פערזאָן, וואָס שפּילט אַ גרויסע ראָלע אין'ם בעבע קלוב, און בעמליך פון דעם דעפּ. דוך.

דער דאָזיגער דעפּ. דוך האָט געטענהט, אַז דער רוב פאָלען, ווען מ'האָט געשאָסען אין דער לופט, האָט נישט געבראַכט צו קיין רעזולטאַט. אויב ס'האַלט דערביי — האָט ער געזאָגט — אַז די מאַכט דאַרף שיצען איהר פּרעסטיזש, טאָ זאָל זי גלייך שיסען אויף אַנ'אמת, ווייל דאָס צו שוואַכע אַרויסטרעטען פון דער פּאָליציי פערחוצפּה'ט באַר די אַטאַקירענדע און ברענגט צו גרעסערע בלוט-פערגיסונגען.

דער דעפּ. דוך האָט דעריבער געצעהט אין זיין ווייטערדיגער רעדע אַז די פּאָליציי זאָל בעקומען אויטאָמאַטיש געוועהר, וואָס מאַכט דעם געהעריגען איינדרוק מיט'ן אַנזעהען אַליין.

— „ה' מיניסטער — האָט ער אויסגערופען — איך אַפּעליר צו איך, צו שאַפען אַ גרעסערע ספעריע פון ריזיקאָ פאַר די, וואָס ווילען אויף צוליכטיגעגן אופן אַריינציהען דאָס פאָלק אין אַ קאַמף, אין וועלכען עס איז אַבסאָלוט נישט פעראינטערעסירט“.

דער דעפּוטאַט דאַבראַך (פויערים-פּאַרטיי) האָט אין זיין רעדע אויסגערעכענט איינציגע פאַלען פון אַדמיניסטראַציע-מיסברויכען, און אַלס ענטפער אויף דעפּ. דוך'ס אויספיהרונגען צ.אַ. געזאָגט: — „אויב איהר וועט צו אונז שיסען, וועלען מיר מיט דעם זעלבען ענטפערען“.

דעפּ. דאַבראַך האָט אין זיין ווייטערדיגער רעדע אויף אַ זעהר שאַרפען אופן אָנגעגריפען די פּאָליציי און געענדיגט מיט אַנ'אויסרוף אויפ'ן אַדרעס פון דער רעגירונג: — „נייט אַוועק!“

דער אינערן-מיניסטער פּיעראַצקי האָט אין זיין רעדע דערקלערט, אַז די אַדמיניסטראַציע פיהרט זיך אויף שטרענג אָביעקטיוו, און אַז די רייד וועגען אַ פּאָליציי'אישער מלוכה זענען בלויז אַ סטראַשאַק.

רעדענדיג וועגען קאָנפיסקאַציעס זאָגט דער מיניסטער, אַז געוויסע צייטונגען ווילען בכיוון קאָנפיסקירט ווערען לשם רעקלאַמע...

שפּעטער ווען מען איז איבערגעגאַנגען צו דער בעטראַכטונג פונ'ם בודזשעט פון יוסטיץ-מיניסטעריום, וועלכען עס האָט רעפערירט דער דעפּ. זיידלער (בעבע) און צו דער טריבונע האָט זיך געלאָזט גיין דער יוסטיץ-מיניסטער מיכאַלאָווסקי, איז געוואָרען אַ מוראדיגער סקאַנדאַל און האַ-מידער. די גאַנצע אָפּאָזיציע, חוץ דעם דעפּ. טראָמפּטשינסקי, פערלאָזט דעם זאַל בעשיטענדיג מיט זידעל-ווערטער און קללות דעם שמייכלענדען מיניסטער. פון די בענק פון בעבע פאַלען אַנטיסעמיטישע אויסגעשרייען. דער מיניסטער מיכאַלאָווסקי חזרט איבער זיין רעדע, וואָס ער האָט געהאַלטען אין דער בודזשעט-קאָמיסיע. די בעבע-דעפּוטאַטען אפּלאָדירען הייסע זיינע דערקלערונגען. דערמיטן ווערט פערענדיגט די הייגטיגע זיצונג.

די שמחה מיט א גר צדק אינם גערער הויף

וואַרשאַ, 9. (טעלעפאָניש).

ב יידעם גערער רבי אין זהויף איז פאָרגעקומען אַ גרויס עפּיעליכקייט אין שייכות דעמיט וואָס אין קראָקאָווער ראַבינאַט האָט זיך מגייר געווען דער פּוילישער באַהן-אַרבייטער פון סאָסנאָוויעץ, מיקאַלאַי ניעבראַלאַ צוזאַמען מיט זיין פרוי און 2 קינדער.

נאָך דעם, ווי ניעבראַלאַ האָט אָנגענומען די יודישע אמונה האָט ער זיך אַריינגעצויגען קיין אָטוואָצק. איצט זאָל ער אויפ'ן חשבון פון גערער רבי אַריבערגעשיקט ווערען קיין ארץ-ישראל וואו ער וועט זיך בעזעצען.

דער גר פאָהרט אַהין אַרויס דעם קומענדיגען מיטוואָך.

היטלער שיקט ארויס יודען פון דייטשלאנד

פוילישע קאנסולאטען וועלען אינטערווענירען אין יעדען פאל

בערלין, 9־ (ספּ. טעל.)

עס האָבען זיך פערשפּרייט קלאַנגען אַז די היטלער-רעגירונג רעכענט אַרויסצוגעבען אַ פעראָרדנונג אַרויסצוטרייבען אַלע פּוילישע יודען פון דייטשלאַנד

די היטלער-רעגירונג רעכענט עס אַדורכצופיהרען ביסלעכווייז, בעזונדער אין די פּערשידענע דייטשע לענדער.

דערווייל ווערען אַרויסגעשיקט פּופציג יודיש-פּוילישע פאַמיליעס אין זאַקסען.

די פּוילישע קאָנסולאַטען אין דייטשלאַנד האָבען בעקומען דעם אויפטראַג נישט צו דערלאָזען צום דאָזיגען גירוש, ווייל דאָס איז געגען די אינטערנאַציאָנאַלע אָפּמאַכען.

ווילדע מעשים פון היטלעריסטן

שלעפען ארוים יודישע קרעמער פון די געשעפטען און שלאגען זיי מכות רצח

בערלין, 9. (יט"א טעלעגראַפיש).

פון שטעטעל געצפעלד קומען אָן ידיעות וועגען ווילדע מעשים פון די היטלעריסטען, וועלכע האָבען אַרויסגעשלעפּט יודישע קרעמער פון זייערע געשעפטען און געשלאָגען מכת רצח.

די כוליגאַנעס זענען פון קיינעם נישט געשטערט געוואָרען און רוהיג זיך פונאַנדערגעגאַנגען.

היטלעריסטען בערויבען א יודישע בוכהאנדלונג

בערלין, 9. (יט"א טעלעגראַפיש).

אומבעקאַנטע אָנפאַלער זענען בעפאַלען די בוכהאַנדלונג פון דעם יוד קאַמפער. די כוליגאַנעס האָבען אויסגעהאַקט די שויבען און צעראַפּיט די ביכער.

3

יודען אין דייטשלאנד ווערען בעזייטיגט פון רעגירונגס-אמטען

בערלין, 9. (יט"א טעלעגראַפיש).

לויט די לעצטע ידיעות איז אין גאַנצען לאַנד רוהיג.

די לאָקאַלע רעגירונגען בעמיהען זיך צו בעזייטיגען יודען פון אַלע רעגירונגס-אַמטען.

וויל'ט איר צוריק בעקומן אייער געזונד!
פאָהרט אין **פענסיאנאט** בעסער'ס — קיין — קאלומנע

וואָס איז אָפען אַ גאַנץ יאָהר.

אויפ'ן אָרט שעהנע צימערן מיט צענטראַל-בעהייצונג — — — און קאַנאַליזאַציע ליכטונג. — — —

געשמאַקע כשר'ע קיך צו נידריגע פרייזען

אינפאָרמאַציעס אין לאָדז ערטיילט בעסער, פּיעטר. 82, טעל. 111-49 אין קאַלימנע טעל. 4.

דאַקטוירים זאָגען, אַז ריינקייט איז געזונט און געזונט איז פערמעגען!!!

די ניי-ערעפענטע כעמישע וועשעריי אויף

פּעטריקאָווער 21

פראָנט, 1-טער שטאָק

נעהמט אָן כעמיש צו וואַשען, פוצען, פאַרבען אויך צו רעפערירען אַלערליי דאַמען-, מענער- און קינדער-גאַרדעראָבען, ווי אויך ווייסע וועש צו זעהר ביליגע פרייזען.

בעמ.: די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט דורך ערשטקלאַסיגע פאַכמענער. פאַר אַרבייטסלאָזע פון 15 ביז 25% בילינער. געדענקט דעם אַדרעס פּיעטריקאָווער 21, פראָנט, 1-טער שטאָק.

סלאדזשינעס פון דער בראַווערײַ הראַכאָווסקי

זגערזשער 73, טעל. 112-77

בילינ צו פערקויפען.

צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט. 585

פאר גאלד, בריליאנטען און לאָמבאַרד-קוויטען

צאָהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא, פּיעטריקאָווער 7

א גוט רוטינירטער בריזש-לעהרער

מיט די בעסטע רעפערענצען ערטיילט לעקציעס „BRIDGE“, צו ערפאַהרען טעלעפאָן 226-15 טעגליך פון 5 ביז 10 אָווענד. 663

Dr. med. Z. DATYNER

אוראלאג

ספּעצ. פון נירען-, בלאָז- און אורין-קראַנקהייטען וואָוינט יעצט

ul. ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.

נעהמט אָן פון 8 ביז 9 פריה און פון 3–6 אָוו.

Dr. med. J. SCHORR

פון IWONICZ

ספעציאליסט

פאַר הארץ און סקלעראָזא-קראַנקהייטען

וואוינט יעצט אין לאָדז

גדאנסקא 11, טעל. 226-85

נעמט אָן טעגליך פון 4–6 נאָכמיטאָג 8866.

אויגען-קליניק מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פּיעטריקאָווער 90, טעל. 221-72

נעהמט אָן שטענדיגע אויגען-קראַנקע (צייטיק אָפּע-ראַציע א.ז.וו.), ווי אויך אַמבולאַטאָריש 9–1 און פון 4 ביז 7.30 אָווענד.

Dr. Wajnberg

ספּעצ. פון לונגען- הארץ- און סקלעראָז-קראַנקה.

ציגעל-גאַס 11, טעל. 126-02

נעמט אָן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 אָווענד.

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאַנא 15 טעל. 149-07.

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוועכע בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג

נעהמט אָן פון 8–11 פריה און פון 4–8 אָווענד, זונטאָג פון 9–1 בייטאָג.

פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען.

ENGLISH

פאַרענגער און פאָרטגעשריטענע. קאָנווערסאַציע, ליטעראַטור ערטיילט אַ פעהיגער פּעדאַגאָג. — אָפערטען אין אַדמיניסטר. פאַר "Mir"

בעקאנטמאכונג.

לעצטענס האָבען זיך בעוויזען אין פערקויף געמיינע סאָרטען ליכט, וועלכע טריפען און קאַפּען, און דערמיט פעראורזאַכען זיי אַ חילול שבת און פערשאַפען פיל פערדרוס די ג' קאָנסומענטען.

דעריבער: ווער עס וויל האָבען דעם אמת'ן עונג שבת, דער זאָל פאָדערן נור אונזערע אויסאַרבייטונגען, פערזעהען מיט פאָלגענדע עטיקעטען מיט דער אויפשריפט

ALICJA סטעאַרין-קאָמפּאָזיציע
HAOR סטעאַרין Nr. 1
HERKULES סטעאַרין פּרימאַ

גאַראַנטירט אַלס גוטע קוואַליטעט.

איבעראַל צו בעקומען.

„ŚWIECA“

S. z o. o.
w Łodzi. 634

גאלד, זילבער, בריליאנטען

קינסטליכע גאָלדענע ציינער און לאָמבאַרד-קוויטעס, קויף איך און צאָל די העכסטע פרייזען

L. Korzeń, Pomorska 26. 276

סעקציע צייטונגס-פערשפּרייטער ביים קליינהענדלער-פעראיין פאָמאַרסקא 15.

צו אלע אונזערע חברים און פרייבד

צייטונגס-פערשפרייטער!

מיר לאַדען איין, אָהן אויסנאַהם, אַלע צייטונגס-פערשפּרייטער אויף דער

פערזאמלונג

וואָס קומט פאַר מוצש"ק פרשת בשלח, דעם 11/2, 7 אַ זייגער אָוונד אין לאָקאַל פון קליינהענדלער-פעראיין, פּאָמאַרסקא 15 מיט פאָלג. טאָג-אָרדנונג: 1) וואַהלען פון אַ פאָרזיצענדער; 2) וואַהלען פון אַ פערוואַלטונג; 3) פאַר-שלאָגען. אין אייער אייגענעם אינטערעס ווערט געבעטען, אַז קיין איינער זאָל נישט פעהלען.

מיט אַכטונג די קאָמיסיע

פנחס זאַנענבערג, יהודה ווישענראַצקי. עקיבה גאָלדבלום.

שפארען געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה

צו די ביליגסטע פרייזען

לאָזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארון“

לאדז, נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון **גוטען קידוש-וויין**

ביז די געשמאַקסטע פאַלעסטינער, אונגאַרווינען, ווי אויך אַלע סאָרטען

ליקער, בראַנפען'ס און מעהד.

100,000 יודען אין עבר-הירדן

אראבישע פיהרער בעטען, מ'זאל זיי דערלויבען צו פערקויפען יודען ערד

י ר ו ש ל י ם, 9 (ספ. טעל.)

א גרויסען איינדרוק האט געמאכט די ביטע פון אראבישען עמיר אבדולאה פון עבר-הירדן און די דארטיגע שייכען (אראבישע פיהרער) צו דער ענגלישער רעגירונג, אז מען זאל זיי ערלויבען צו פערקויפען זייער ערד צו יודען, ווייל דאס וועט זיי ראטעווען פון זייער שלעכטער לאגע.

מען איז זיכער, אז עס וועט זיך אנהויבען א גרויסע יודישע קאלאניזאציע אין עבר-הירדן, וואו מען וועט קאנען בעזעצען ביי 100 טויזענד יודען. מען גלויבט, אז דארט וועט מען קאנען אויך פלאנצען פרדסים. די דאזיגע ביטע איז דער געוואלדיגסטער נצחון פאר יודען, ווייל דאס ווייזט, אז אין די אראבישע קרייזען הויבט מען אן פערשטעהן ווי וויכטיג די יודישע קאלאניזאציע איז פאר די אראבער זעלבסט.

טען זיין בעשולדיגונגס-רעדע דער פראקוראר ראוע. מארגען וועט רעדען דער פראקוראר גראבאוסקי.

ענגלאנד זאל זיך דערקלערען אלס באנקראט

כער בעאמטער פון לאנדאן.

ל א נ ד א ן, 9. (ספ. טעל.)

די היינטיגע צייטונגען מעלדען, אז מאקדאנאלד האט אנגענומען וויכטיגע שריט, דאס עס זאל דאך צושטאנדקומען די ווירטשאפטליכע קאנפערענץ פון 5 גרויסע מלוכות.

מאקדאנאלד לעגט אויף דער דאזיגער קאנפערענץ זעהר גרויסע האפנונגען.

אין זשענעווע זענען שוין נעכטען פארגעקומען פאר-בעראטונגען צווישען די פארשטעהער פון די פערשיעדענע 5 מלוכות. קיין זשענעווע איז וועגען דעם ארפגעקומען א ספעציעלער הוי-

דער אורטייל וועט ארויסגעטראגען ווערען מארגען, שבת.

אין צוזאמענהאנג מיט די איצט געפיהרטע אונטערהאנדלונגען צווישען ענגלאנד און אמעריקא וועגען די מלחמה-חובות, שרייבט דער „דיילי העראלד", אז אין פאל, ווען אמעריקא וועט נישט וועלען פערגרינגערען ענגלאנד אין עגין קריגס-חובות, וועט זיך ענגלאנד ערקלערען באנקראט.

אזא לאגע וואלט שוין איינגאנצען צונישט געמאכט דעם פלאן פון אן'אלוועלטליכען עקאנאמישען קאנגרעס.

8 קומיסטען פאר א שטאנד געריכט

פארן בעטייליגען זיך אין אנטי-יודישע עקסצעסען

ב ו ק א ר ע ש ט, 9 (יט"א טעלעגראפיש)

אין בעסאראבישען שטעטעל גיטלינא זענען פארגעקומען אנטי-יודישע עקסצעסען.

צוליב דעם, וואס אין רומעניען איז איצט בעלאגערונגס-צושטאנד, ווערען 8 קומיסטען, וואס האבען זיך בעטייליגט אין די עקסצעסען, געשטעלט פאר'ן שטאנד-געריכט.

אפעלאציע-פראצעס פון „צעניטראלעוו"

ו א ר ש א, 9. (טעלעפאניש).

דער אפעלאציע-פראצעס פון „צעניטראלעוו" האלט ביים פערענדיגט ווערען. היינט האט געהאל-

„ווען וועט ווערען בעסער?"

אלגעמיינע פערזאמלונג פון די אקציאנערען פון דער „באנק פאלסקי"

ו א ר ש א, 9. (טעלעפאניש).

נעכטען 10 אינדערפריה איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון די אקציאנערען פון דער „באנק פאלסקי".

דער פרעזעס פון דער „באנק פאלסקי" ד"ר ווראבלעווסקי האט געהאלטען א גרויסע רעדע וועגען דער ווירטשאפטליכער סיטואציע אין דער גאנצער וועלט און אין פוילען.

בנוגע פוילען איז זיין רעדע געווען געהאלטען אין א זעהר אפטימיסטישען טאן.

ער האט אבער מסכים געווען אין זיינע אויספיהרונגען אז צום ערגסטען איז סיטואירט דאס סוחרטום, וואס איז — לויט זיין מיינונג — קיינמאל נישט געווען קרעפטיג אין פוילען.

ביי אלעמען — האט ער געזאגט — איז איצט אקטועל די פראגע: „ווען וועט זיין בעסער"?

„דאן, ווען מענשען וועלען פערשטיין, אז זיי דארפען ארויסציהען דאס געלד פון די בעהעלטערנישען און קויפען שוין היינט דאס, וואס זיי איז נויטיג, ווייל מארגען וועט קאסטען א סך טייערער.

נאך א דיסקוסיע זענען פארגעקומען די וואהלען פון דער מאכט אין דער באנק.

צוריקגעשיקט 14 יוד. יונגעלייט פון דער סירישער גרעניץ

צוויי לאדזער צווישען די צוריקגעשיקטע

ט ר י ע ס ט, 9 (ספ. טעל.)

דא זענען אנגעקומען 14 יודישע יונגעלייט, וועלכע זענען צוריקגעשיקט געווארען פון דער סירישער גרעניץ.

זיי האבען זיך געוואלט אומלעגאל אריינקריגען קיין ארץ-ישראל.

צווישען די צוריקגעשיקטע געפינען זיך 2 לאדזער, וועלכע האבען נישט מיט וואס צוריקצופאהרען.

זיי געפינען זיך אין דעם פוילישען קאנסולאט.

זייער באגאזש איז איבערגעליבען אין חיפה.

אפגעפונען די דריי יודישע טוריסטען

וועלכע מ'האט ארומגעזוכט אין די טאטרען-בערג

ז א ק א פ א נ ע, 19 (טעל.)

מיר האבען געהאט מיטגעטיילט וועגען די דריי יודישע טוריסטען, אנטיילנעהמער אין דער מכביאדע פון דער לעמבערגער גרופע, וועלכע זענען אוועק אין אן'אויספלוג אין די טאטרען-בערג און זענען מעהר נישט געהאט צוריקגעקומען. די טוריסטען זענען די לעמבערגער ספארטסלייט וואלפמאן, העווענשטרייט און רובינשטיין.

איצט איז טעלעפאניש מיטגעטיילט געווארען פון זאקאפאנע, אז די פערלוירענע האבען זיך אפגעזוכט און, אז זיי געפינען זיך אויף דער טשעכישער זייט.

PO POWROCIE z AMERYKI

SPRAWY PRAWNE ZAGRANICZNE, SPECJALNIE AMERYKAŃSKIE: SPADKOWE, INWALIDZKIE, BANKOWE, WINDYKACYJNE, POLISY ASEKURACYJNE T-wa „NEW-YORK".

DYPLOM. PRAWNIK A. NEJMAN. WARSZAWA

WSPÓLNA 56 m. TEL. 9-54-39. INFORMACJE BEZPŁATNIE

א מאטאר

אין פערד - קראפט אי גוטען צושטאנד ביליג צו פערקויפען.

פאלורגיאווע 2,18, טויער פארטער, וו. 51.

טעאטער „סקאלא"

שרודמיעסקא 15

גאסטשפילען פון וועלטבעריהמטען ארטיסט

ד"ר פאול באראטאו

צוזאמען מיט'ן ערשטקלאסיגען אנסאמבל: ס. אלטבוים, ח. בראמאוש, אדאם דאמב, הערש הארט, מאיר מעלמאן, אברהם סוריץ, לובא ראזענבערג, נתן רייכענבערג, אלא שליפקאוויטש.

היינט, פרייטאג און מארגען, שבת 9 אווענט צום 3-טען און 4-טאל מאל

נחת פון קינדער

יעקב גארדינ'ס לעבענסבילד אין 4 אקטען

מארגען, שבת, 4 נאכמיטאג — צו פאפולערע פרייזען

דוד גאלדער

ד"ר באראטאוו'ס גרעסטער סוקצעס צום 18-טען מאל

זונטאג, דעם 12-טען פעברואר, 9 אווענט ערנסט טאלער'ס ספעציעלע ווערק

„הינקעמאן"

נארמאלע פרייזען פון 70 גר. ביז 3 זל.

פאפולערע פרייזען פון 60 גר. ביז 2.20

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

ציהונג פון מלוכה-לאטעריע

4-טע קלאס, 1-טער טאג

Po 50.000: 76066 126005.

Po 20.000: 133713.

Po 10.000: 21784 52069 89218 107384.

Po 5.000: 56700 62783 69325 108682.

Po 2.000: 1310 4114 12815 22644 42325 55255 62270 81542 94000 105072 112428.

Po 1,000: 85406 106371.

Po zł. 500:: 41490 59897 80120 83119 84120 91838 102524 115314 121102 130985 141033.

Po zł. 400: 5912 16408 22369 23187 26965 37722 38452 41097 44472 49084 50270 55972 57012 61866 65301 118666 120044 121572 125898 128246 133149 142799 14740.

Po zł. 300: 285 7289 10138 15741 16577 17126 19309 24727 25825 32346 348 34850 41482 45547 604 49834 51590 52749 53581 54591 59391 60988 61282 62528 62955 64810 67120 69723 74948 80556 81213 83853 53856 84298 452 85689 87479 91512 92388 94577 94700 97808 98091 101890 105082 109188 112779 117524 872 119816 126396 130818 136021 477 137142 390 138199 139672 141926 144184 703 145264.

Premje (Zł. 100.000 premji podzielonych zostanie między ponownie wygrywające losy w zależności od ilości tychże. Wysokość poszczególnych premij ustalona zostanie po ciągnieniu 1-ej klasy).

7 311 1277 1310 3600 4185 5952 6783 8466 718 10710 177 926 12129 213 13771 15183 18212 18312 19206 20411 21665 772 23988 26965 986 27082 28181 28682 29271 681 30215 826 33208 35531 37061 40442 40963 43329 51046 53007 281 581 54591 919 55119 56297 827 57824 83 60478 535 62008 63569 64424 854 65952 64472 66711 695 67635 71367 71093 65577 631 76330 79023 333 779577 81542 84107 235 85052 86312 87363 449 535 90137 91797 93597 94700 99942 102522 103755 105034 540 106218 107291 111011 112779 114346 116086 312 634 117024 936 118158 413 666 119183 260 759 120711 122781 123566 125613 126005 203 127924 128658 130227 229 130469 131506 606 132548 632 641 136092 139463 140107 141926 142865 143925 144184 951 145861 147803 989.

Po 250 zł. na N-ry:

121 241 430 529 63 673 718 35 41 900 1200 73 88 403 652 67 707 2015 31 131 400 29 69 622 91 782 85 864 3023 66 343 44 489 733 806 986 4068 177 470 555 607 5060 164 287 401 621 64 84 86 6001 217 362 84 425 516 610 12 34 827 71 7544 751 60 923 30 8082 95 278 342 578 695 774 851 9025 253 68 305 56

10269 313 472 533 755 68 947 11064 90 280 408 508 15 49 823 992 12252 313 63 632 13206 742 910 36 85 14007 10 25 54 432 521 44 150010 183 203 541 60 946 57 16327 65 419 65 568 877 901 17574 638 80 940 63 18312 63 439 530 834 909 19006 15 212 341 783

20274 95 276 611 815 21074 649 65 743 893 919 87 22082 97 368 604 788 23081 338 712 856 932 24425 900 25030 70 277 485 633 760 69 934 26399 505 6 607 713 850 935 84 88 27317 464 549 695 28218 479 780 29036 166 209 419 20 669 860 973

30002 25 263 76 657 917 53 54 78 31008 94 438 761 957 32246 416 35 504 20 772 33117 224 506 718 34161 242 337 690 780 883 35457 757 83 816 961 36125 79 245 578 660 994 37021 414 41 96 760 97 38070 201 9 385 621 32 741 861 80 94 39055 631 716 23 81 991

40242 603 41050 287 739 849 946 68 42002 111 563 949 66 44175 209 609 52 764 45260 535 39 876 936 74 46533 913 47109 54 305 82 562 638 848 85 48037 385 92 452 62 761 73 994 49113 470 851 943

50070 730 34 75 996 51046 244 81 311 438 687 775 52403 44 770 825 924 53070 110 293 332 413 16 752 54028 70 214 371 600 741 872 981 55017 129 921 56016 77 142 687 94 57100 258 96 866 58077 290 312 471 75 655 811 53 59210 412 618 895

60218 320 588 61130 427 63 97 647 761 933 62116 301 81 877 78 924 42 63037 413 525 671 722 37 951 86 64023 66 390 538 964 65228 379 436 656 834 57 78 66019 29 37 63 250 409 31 531 58 681 67072 631 835 66 918 68327 403 732 69004 26 393 488 570614 711

70072 118 527 611 849 99 71033 166 84 93 302 50 750 56 839 72093 107 51 251 324 713 998 73144 282 398 449 726 49 67 826 74223 99 508 638 829 41 921

75083 389 476 607 930 33 76320 412 778 800 919 33 85 86 77207 383 426 522 53 78036 84 505 707 708 912 79023 221 326 72 406 510 85 885 99

80067 130 47 269 401 628 741 863 995 81021 283 633 98 708 82081 123 463 83041 184 282 638 92 715 801 2 24045 79 146 74 388 676 966 85058 115 316 60 567 815 33 992 86054 81 178 209 563 77 904 87641 802 80 88428 64 693 753 75 88 802 963 84 89190 91 259 480 795 835 938 56 74 999

90228 51 91 465 570 719 44 91036 895 92060 226 351 507 695 775 93128 39 334 428 540 46 971 94164 401 42 50 57 793 95137 45 61 281 355 461 755 998 96097 177 332 493 601 60 895 94 13 97005 181 500 42 692 819 44 98158 278 388 603 843 88 99004 78 144 208 409 503 838 936

100027 73 128 980 101059 91 100 240 51 470 84 94 530 888 102162 299 383 695 755 987 96 103088 685 884 96 104030 105244 616 72 752 946 78 106197 253 317 21 585 721 850 107008 129 37 89 615 790 871 108141 63 108 360 424 595 612 20 823 109077 302 62 656 95 803 917 68 110140 272 305 89 410 19 62 560 921 92 111023 125 102 403 186 4 917 37 112050 67 74 251 304 659 743 978 130045 101 84 290 511 61 67 114024 73 81 134 455 567 602 726 864 901 115651 90 831 934 116101 65 396 581 726 117111 181 578 699 911 118207 69 683 777 945 63 119038 220 452 555 90

120249 343 626 31 727 94 804 121009 580 718 87 801 920 122015 289 305 550 647 716 52 123347 403 49 58 66 820 973 124015 52 81 254 331 69 90 854 90

125467 607 63 126065 67 94 273 341 60 550 640 70 829 127017 90 284 778 128034 253 438 615 884 982 129052 84 145 455 82 87 561

130871 615 17 32 83 701 86 131094 684 719 875 900 8 132124 305 53 464 604 908 133992 239 42 557 67 871 961 64 134079 224 279 768 135069 240 42 386 514 63 90 136018 48 365 430 40 526 660 34 788 837 137436 668 951 138269 306 28 539 139300 514 15 792

140180 244 96 386 141025 39 158 82 792 142086 183 241 844 48 56 143044 123 48 54 368 144043 73 317 54 770 145023 207 426 572 146047 85 154 556 633 923 147060 69 87 166 83 85 294 386 598 605 961

——oOo——

טעכנאקראטיע און סאציאליזם

פון דר. ח. זשיטלאווסקי.

די טעכנאקראטען טרעטען ארויס מיט דער פרעטענזיע, אז זיי קומען מיט א גאנץ נייער ריכטונג אין דעם סאציאל־עקאנאמישען און סאציאל־פילאזאפישען געדאנק, — א נייע ריכטונג, וואס שאפט אפ אלע ביז־אהעריגע סיסטעמען און געדאנקען־ריכטונגען, אלע ביז־אהעריגע „איזמען", דעם סאציאליזם און דעם מארקסיזם בתוכם. און — אט וואס מיר לייענען ביי איינעם פון די טעכנאקראטען: „איניגע פון אונזערע אנגענומענע בעסטע עקאנאמיסטען, צווישען זיי איניגע פון אונזערע לינקס־פליגעלדיגע נביאים, רעדען נאך אלץ וועגען דעם אומקעהר צו „נארמאלער בעשעפטיגונג" (פון ארבייטער), זיי דענקען נאך אין די בעגריפען פון מארקס, פון א ריכטיגען לוין פאר ארבייט אויף דעם באזיס פון א מענשענס ארבייטס־שעה".

הייסט עס: מארקס האט געפאדערט א „ריכטיגען ארבייטס־לוין" פאר דעם ארבייטער? דער זעלביגער קארל מארקס, וואס האט נישט אויפגעהערט צו טענה'ן און צו בעווייזען, אז אלע צרות פון דעם קאפיטאליסטישען סיסטעם בעשטעהען זיך דערפון, וואס דער ארבייטער בעקומט שוין אין איהם דעם „ריכטיגען לוין" פאר זיין ארבייטס־קראפט, און אז אלע יענע צרות וועלען ערשט דעמאלט אפגעשאפט ווערען, ווען דער ארבייטער וועט אויפהערען צו זיין א לוין־ארבייטער, ווען מען וועט שוין מעהר נישט ארבייטען פאר לוין, — אט דער קארל מארקס זאל, הייסט עס, האבען געזעהן דעם ענטפער אויף דער סאציאלער פראגע אין א „ריכטיגען לוין" פאר די ארבייטער?!

נו, אויב דאס הייסט פערשטעהן דעם מארקסיזם, קאן מען זיכער זיין, אז די טעכנאקראטישע בעקאנטשאפט מיט די „איזמען", וועלכע זי וויל אפשאפען און פערבייטען מיט א נייעם גרונט־געדאנק, איז גאר נישט פון קיין געהויבענעם סארט. עס וועט גראד זיין זעהר אינטערעסאנט צו זעהן, וואס אזוינס די „טעכנאקראטען" וויסען און פערשטעהן פון דעם סאציאליזם בכלל און דעם מארקסיזם בפרט.

לאמיר זיי דורכמוסטערען כסדר:

די טעכנאקראטיע וויל קומען מיט דעם פאלגענדען סטאטיסטישען בעווייז, אז די ענטוויקלונג פון די געזעלשאפטליכע פראדוקטיר־קרעפטען האט דערגרייכט אזא מדרגה, אז א דאנק דער מאדערנער טעכניק, קאן מען מיט א לפי ערך קליינער אנווענדונג פון מענשליכער ארבייט בעשאפען א מאטעריעלען וואוילשטאנד פאר אנ'אלץ וואקסענדיגער בעפעלקערונג. דאס איז זיכער א ריין סאציאליסטישער גרונט־געדאנק. גלייך אין אנהויב פון דעם מאדערנעם סאציאליסטישען דענקען, — ביי די תלמידים פון ראבערט אווען אין ענגלאנד, — האט זיך דער סאציאליזם אנגעשטויסען אויף א פיינדליכער סאציאל־עקאנאמישער שיטה. — דעם אזוי אנגערופענעם „מאלטוזיאניזם", וואס האט געלערנט, אז ארימקייט קאן קיינמאל נישט אפגעשאפט ווערען פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען, ווייל די בעפעלקערונג וואקסט אלעמאל אן אין א סך א גרעסערער פראפארציע איידער די מיטלען צו בעפרידיגען איהרע מאטעריעלע נויטען; אז בעת די מיטלען וואקסען אן אין אנ'אריטמעטישער פראגרעסיע (2, 4, 6,, 8, 10 א.ז.וו.) וואקסט די בעפעלקערונג אין א געאמעטרישער פראגרעסיע (2, 4, 8, 16, 32 אז"וו). דעם אויסגלייך צווישען דעם וואוקס פון דער בעפעלקערונג און דעם וואוקס פון די מיטלען ברענגט די געשיכטע ארויס דורך די פאלגענדע פראצעסען: דורך דעם אויסשטארבען פון די שוואכערע (דער אנהויב פון דעם דארוויניזם!), דורך מלחמות און דורך מגפות. קיין איבערבוי פון דער סאציאלער ארדנונג קאן דערבעגארנישט נישט אויפטון אנטקעגען אט דעם גזר־דין פון דעם עקאנאמישען „בעפעלקערונגס־געזעץ". דער איינציגער מיטעל צו קעמפען אנטקעגען דער וואקסענדיגער אומפראפארציאנעלקייט צווישען בעפעלקערונג און מיטלען איז די מאראלישע פרישות; נישט קינדלען! שפעטער איז דערפון ארויסגעוואקסען דער „נעא־מאלטוזיאניזם" מיט זיין פארערונג פון דעם געבורטס־קאנטראל: נישט מאראלישע פרישות, נאר קינסטליכע פערהיטונג פון שוואנגערשאפט.

קארל מארקס האט אין זיין „קאפיטאל" בעוויזען, אז דער מאלטוזיאנישער „בעפעלקערונגס־געזעץ" איז נישט קיין אייביגער געזעץ פאר אלע געזעלשאפטליכע לעבענס־פארמען, נאר אז יעדע סאציאלע לעבענס־פארם האט איהר אייגענעם „בעפעלקערונגס־געזעץ".

די טעכנאקראטען האבען אין א משך פון יאהרען אויסגעפארשט די הויך פון יענע פראדוקטיוו־קרעפטען, וואס ווערען פאקטיש בענוצט אין דער מאדערנער פראדוקציע פון מאטעריעלע גיטער. און אויב אויף אט דעם וועג זיינען זיי געקומען צו דעם סטאטיסטיש בעוויזענעם רעזולטאט, אז מיט 16 (זעכצעהן) שעה א וואך קאן יעדער ארבייטער אויסארבייטען אלע זיינע לעבענס־הצטרכות'ן, איז דאס זיכער א גרויסער טריאומף פאר דעם סאציאליסטישען גרונט־געדאנק, אז די אויפגאבע פון אפשאפען ארימקייט און פערזיכערען יעדען איינעם מיט א מאטעריעלען וואוילשטאנד קאן שוין אקטועל שטעלט ווערען אויף דעם סדר היום פון דעם עפענטליכען געזעלשאפטליכען דענקען.

דער צווייטער בארג־שפיץ פון דעם טעכנאקראטישען סיסטעם איז ענג פערבונדען מיט דעם ערשטען. עס איז ווי א טאפעלטער בארג־שפיץ. ער זאגט אונז, אז נישט נאר וואקסען שטענדיג אן די געזעלשאפטליכע פראדוקטיר־כוחות, נאר אז אין דעם פראצעס פון דעם אנוואקסען ווערט די פראדוקציע פון דער מענשליכער ארבייט אלץ קלענער אין פערגלייך מיט די נאטור־כוחות, וועלכע דער מענש ווענדט אן. אדער, ווי דערזעלביגער, שוין אויבען ציטירטער, „טעכנאקראט" פארמולירט דעם געדאנק: „די טעכנאלאגיע שאפט אפ די מענשליכע ארבייטס־שעה'ן, ווי דעם הויפט־פאקטאר אין דער פראדוקציע... די אינדוסטריעלע רעוואלוציע געהט נאך איהר גאנג און וועט איהם אנהאלטען, ביז די גאנצע פראדוקציע וועט בפועל ממש ווערען אויטאמאטיש", אנשטאט מענשען וועלען ארבייטען מאשינען.

דער טעכנאקראטישער גרונט־געדאנק איז נישט ניי פאר דעם סאציאליזם. ער איז נישט קיין אלגעמיין סאציאליסטישער געדאנק. פרודאן האט איהם געלייקענט. פרודאן האט געגלויבט, אז דער סכום מענשליכע ארבייט מוז זיך נאך לפי ערך פערמעהרען מיט דער ענטוויקלונג פון דער פראדוקציע, אבער דער טעכנאקראטישער בליק אויף דעם ענין איז א ריין מארקסיסטישער.

קארל מארקס לערענט אונז, אז דער מצב פון די געזעלשאפטליכע פראדוקטיווע קרעפטען איז דער סכום פון מענשליכער ארבייט, געטיילט אויף דעם סכום פון די נאטור־כוחות, וועלכע זי בעהערשט. און אז מיט אט דער פראפארציע דארף געמאסטען ווערען די מדרגה פון איהר ענטוויקלונג. וואס מעהר נאטור־כוחות עס ווערען בעהערשט פון וואס וועניגער מענשליכער ארבייט, אלץ העכער די מדרגה פון די געזעלשאפטליכע פראדוקטיווע כוחות. לאזט מען אט דעם ריין מארקסיסטישען געדאנק לויפען זיין פרייען מאטעמאטיש־לאגישען לויף, מוז ער „דערלויפען" ביז צו דעם טעכנאקראטישען טעארעם וועגען דער ענטוויקלונג פון דער פראדוקטיור־קראפט: אז אין דעם „לויף" פון דער ענטוויקלונג מוז דער סכום פון מענשליכער ארבייט ווערען אנ'אלץ קלענערע צאהל און זיך אלץ מעהר און מעהר דערנעהנטערען צו דעם ניל־פונקט, בעת דער סכום פון די נאטור־כוחות, וואס די טעכנאלאגיע בעהערשט, קאן, — אבסטראקט גענומען, — וואקסען אהן א גרעניץ.

—=(:O:)=—

ח.

וויזעס קיין סאוויעט־רוסלאנד

ערקלערונג פון דער ווילנער „יעאס"

ווארשא, 9. (טעלעפאניש).

די פוילישע צייטונג „ג.פ." מעלדעט פון ווילנע א געשפרעך מיט דעם פיהרער פון דער דארטיגער אפטיילונג פון דער יודישער עמיגראציע־געזעלשאפט „יעאס" אז פון ווילנא געהט איצט א עמיגראציע ספעציעל אין צוויי לענדער, קיין ארץ־ישראל און קיין סאוויעט־רוסלאנד.

אין פערלויף פון יאהר 1932 האט „יעאס" בעקומען 300 וויזעס פון סאוויעט־רוסלאנד פאר יודישע יונגעלייט, א חוץ דעם האבען 14 תלמידים פון ווילנער „ארט"־טעכניקום בעקומען די ערלויבעניש צו בעזעצען זיך אין סאוויעט־רוסלאנד אין ביראָ־בידזשאן. יעדער פון זיי האט געקאנט מיטנעהמען זיין פרוי אדער כלה.

ווי מען מעלדעט בעמיהט זיך „געזערד" אויף וועגען א ערלויבעניש צו עפענען אין ווארשא א ביורא צו ווערבירען יודישע פאמיליעס צו בעזעצען אין ביראָ־בידזשאן, אין סאוויעט־רוסלאנד.

דער חיפה'ער פארט וועט געעפענט ווערען איז אקטאבער

ירושלים. (יט"א). דער קאמיטעט פאר דער עפענונג פון חיפהער פארט האט אפגעהאלטען א ספעציעלע זיצונג מיט'ן דיסטריקט קאמיסאר, אויף וועלכער עס איז בעשלאסען געווארען זיך צו ווענדען צום הויך־קאמיסאר פונש א"י מיט אנ'עמפעהלונג, דאס די אפיציעלע עפנונג פון חיפהער פארט זאל פארקומען צווישען דעם 15־טען אקטאבער און 15־טען נאוועמבער ה.י. מען האט גערעכענט צו עפענען דעם פארט נאך אין פריהלינג אבער צוליב טעכנישע שוועריגקייטען איז די עפנונג אפגעלעגט געווארען ביז הערבסט.

—=):O:(=—

אדאלף היטלער

זיין מפלה און זיין אויפשטייג

די הויפט־שטיצע פון היטלערס „איבערקעהרעניש" איז געווען דער שטורעם־אפטייל פון רעגענסבורג מיט'ן געוועזענעם אפיציר שטראסער בראש. איבער דער דאזיגער „ארמיי" האט עס לודענדארף — דער געוועזענער שעף פון דייטשען גענעראל־שטאב — איבערגענומען די אנפיהרערשאפט.

דאסמאל האט לודענדארף געזאגט געגען זיך נישט דעם פראנצויזישען מארשאל פאש, אויך נישט דעם שעף פון רוסישען גענעראל־שטאב אלעקסעיעוו, נאר אנ'איינפאכען פאליציי־אפיציר פון מינכען.

דער שטורעם־אפטייל האט מארשירט צום צענטער שטאט. ביי די הויפט־קאזארמעס האט איהם פערשטעלט דעם וועג אנ'אפטיילונג פאליציי. עס האבען א קנאל געטון די ביקסען. טויטע און פערוואונדעטע זענען געפאלען אויפ'ן ברוק. היטלערס שונא ערנסט אטוואלד דערצעהלט אפילו, אז די גאנצע היטלערישע קאלאנע מיט היטלער'ן גופא האט זיך תיכף א ווארף געטון אויף דער ערד. בלויז לודענדארף איז געבליבען שטיין; ארום איהם — א פוסטקייט. דערביי דערמאהנט אטוואלד, אז אין זיין רעדע אין בירגערברוי א טאג פאר דער „איבערקעהרעניש" האט היטלער זיך אויסגעדריקט: „אדער מיר וועלען מארגען האבען אין דייטשלאנד א נאציאנאלע רעגירונג, אדער מיר וועלען אומקומען".

היטלער איז נישט אומגעקומען. אבער צי דען קען מען בעהמען פאר אומגוס א מענשען צוליב געברויכען א פראזע, וואס ווערט שוין פון קדמונים אן גענוצט אויף אלע מיטינגען און האט פונקט אזא האפט, ווי די פראזע צום סוף פון א בריף: „אייער איבערגעגעבענער" אדער „מיט גרויס דרך־ארץ".

לודענדארפען האט מען ארעסטירט גלייך אויפ'ן ארט. היטלער'ן האט זיך איינגעגעבען צו אנטלויפען. מען האט איהם ארעסטירט 3 טעג שפעטער אין שטאפעלזעע.

אין פעברואר 1924 (אלזא פונקט מיט 9 יאהר איידער ער איז געווארען רייכס־קאנצלער) איז פארגעקומען דער משפט איבער די ארגאניזאטארען פון אויפשטאנד.

היטלער האט גע'טענה'ט, אז פאן קאר און פאן לאסאוו זענען מיט איהם געגאנגען האנד ביי האנד.

אין זיינע דערקלערונגען האט פאן לאסאוו פערזיכערט, אז היטלער האט מיט איהם טאקע אפט קאנפערירט, אבער ער, פאן לאסאוו, פלעגט דאס רוב הערען און שווייגען. „לכתחילה האט היטלערס רעטאריק און רעדנער־קראפט געמאכט אויף מיר א שטארקען רושם. אבער וואס אפטער כ'האב זיך מיט איהם געטראפען, האב איך אלץ וועניגער רעאגירט אויף זיין רעדען"... צום סוף האט פאן לאסאוו דערקלערט, אז היטלער פלעגט איהם פשוט ווירקען אויף די נערוועז.

דאס געריכט האט היטלער'ן פער'משפט אויף פינף יאהר טורמע. לודענדארף איז ארויס ריין. די ריכטער האבען קונציג קאנסטרואירט די מאטיווען פון בעפרייענדיגען פסק־דין. עס האט זיי פשוט נישט געפאסט אריינצוזעצען אין תפיסה א מענשען, וואס איז אין משך פון 4 יאהר צייט צוזאמען מיט הינדענבורגען געווען דער אפגאט פון דייטשען פאלק.

אינגיכען האט מען היטלער'ן בעפרייט פון תפיסה. וואלט זיך די מאכט געפונען אין היטלערס הענד, וואלט ער זיך געוויס גאר אנדערש אפגערעכענט מיט זיינע פאליטישע געגנער.

* * *

די אפערע האט זיך נישט איינגעגעבען. זי האט אבער זיך געקענט איינגעבען. די איבערקעהרעניש איז צוגעגרייט געווארען אין א פאסיגען מאמענט

כמעט איינצייטיג מיט'ן אויסברוך פון מינכענער „אויפשטאנד" האט די רייכס־רעגירונג פערעפענטליכט דעם בודזשעט אויפ'ן 31: נאוועמבער. די הוצאות אין בודזשעט האבען זיך אויסגעדריקט אין דער סומע פון 6 קווינטיליאן (אכצעהן נולען), 553 קוואדריליאן, 521 טריליאן מארק (די ביליאנען פלעגט מען נישט רעכענען, פונקט ווי מען רעכענט איצט נישט די פעניגען). אויף דער הכנסה־זייט האט פיגורירט די בעשיידענע סומע 53 קוואדריליאן, 851 טריליאן. איצט ווערט וועגען דעם דערצעהלט ווי וועגען אנ'אנעקדאט.

דאס זשאנגלירען מיט די קווינטיליאנען און קוואדריליאנען האט געקענט משוגע מאכען די דייטשען, שטויסען זיי אויסצוקלייבען היטלער'ן אלס קייסער, צו פיהרען ווייטער א מלחמה מיט פראנקרייך מיט די באקעטע הענד אהן שווערע ארטילעריע, אהן אעראפלאנען.

היטלערס פרעסטיזש האט שטארק געליטען נאכ'ן דורכפאל פון דער מינכענער אימפרעזע. קאפיטאן ערהארדט האט געהאלטען אין מינכענער אוניווערזיטעט א רעפעראט, אין וועלכען ער האט אנאליזירט און קריטיקירט די אומגעלומפערטקייט פון היטלער'ן דעם פערשווערער. און ערהארדט האט דעם פאך גוט געקענט.

ביסלעכווייז האט זיך אלצדינג בערוהיגט. דער שכל און קאלטבלוטיגקייט פון מיניסטער שטרעזעמאנען (ווען די סאציאל־דעמאקראטען האבען אנגעגריפען פאר אונטעטיגקייט) האבען דעמאלט פערהיט דייטשלאנד פון א בירגער־קריג. עס האט זיך געענדיגט די אינפלאציע פון מארק — דער ערפאלג פון היטלעריזם האט אנגעהויבען פאלען. זיצענדיג אין תפיסה־קאמער האט זיך היטלער אוודאי נישט פארגעשטעלט, וואסערע פערספעקטיווען עס וועט עפענען פאר איהם דער וועלט־קריזיס.

עס זענען איינגעקריצט אין זכרון די וואהל־נצחונות פונ'ם היטלעריזם. דער ארגאניזאטאר־טאלאנט היטלערס האט דעריין אויך א גרויסען חלק. די אגיטאציע וואס ער צעוויקעלט האט נישט קיין גלייכען צו זיך אין דער געשיכטע און האט אפילו פערדונקעלט דעם פייערדיגען פון דער באלשעוויסטישער אגיטאציע אין 1917. עס איז גענוג צו זאגען, אז במשך פון 1931 האט די היטלער־פארטיי ארגאניזירט אין דייטשלאנד הונדערט פינף־און־זיבעציג טויזענד מיטינגען. דורכשניטליך פיר־הונדערט פינף־און־אכציג מיטינגען א טאג. איהרע רעדנער בעלוינט די פארטיי גארנישט שלעכט. זי בעצאהלט די ארקעסטערס, די שטורעם־בריגאדעס, גיט ארויס צעהנדליגער צייטשריפטען, א ריזיגע ליטעראטור, ארדענט איין מאסען־מושטערן, וואס פארדערן איבערצופיהרען צעהנדליגער טויזענדער מענשען מיט דער באהן. דעם בודזשעט היטלערס שאצט מען פערשידען — פון 200 ביז 500 מיליאן פראנצויזישע פראנק א יאהר.

מ. א. אלדאנאוו.

די שפּאָר פון בודזשעט

דאָס כאַראַקטעריסטישע אין בודזשעט, וואָס איז בעהאַנדעלט געוואָרען אין דער בודזשעט־קאָמיסיע פון סיים און וואָס ווערט איצט בעטראַכט אין סיים גופא, איז דאָס, וואָס דער בודזשעט ווערט געשלאָסען מיט א דעפיציט. אָפיציעל בעטרעפט דער דעפיציט פירהונדערט מיליאָן, נישט אָפיציעל איז די סומע נאָך העכער, דהיינו ביז 600 מיליאָן. ווי אַזוי דער דעפיציט וועט אויסזעהען אין דער ווירקליכקייט — דאָס וועט מען ערשט זעהען אין דער צוקונפט. מען דאַרף אויך נישט אונטערשטרייכען, אַז דאָס איז אַ נישט רעאַלער בודזשעט, ווייל בעקאַנטע עקאָנאָמיסטען, אַפילו אַזעלכע, וואָס שטעהען נאָהענט צו דער סאַנאַציע, זעהען פאָראויס, אַז עס וועט זיין שווער אַרויפצושרויפען די הכנסה פאַר'ן קומענדיגען בודזשעט־יאָהר מעהר ווי אויף דער סומע פון אַכדערטהאַלב מיליאָן זלאָטעס, איבריגענס איז דער בודזשעט בכלל אַ פיקטיווער דערפאַר, ווייל ער וועט אין משך פון יאָהר צוגויפגעפרעסט ווערען אַזוי, ווי עס איז צוגויפגעדריקט דער איצטיגער בודזשעט און עס איז קיינמאָל נישט בעוואוסט אין וואָסערע טיילען און רובריקען.

אַזוי אַרום ווערט דאָס אַלץ, אַ־ום וואָס עס האָט אַרומגעאַרבייט די בודזשעט־קאָמיסיע, פערוואַנדעלט אין אַ פיקציע, וואָס איז פאַר קיינעם נישט פערפליכטענד. אין דאָזיגען בודזשעט זעגען אינטערעסאַנט אייניגע שטריכען. ס'איז אינטערעסאַנט קודם כל דער וואוקס פון די דיספּאָזיציע־פאָנדען. באַמיבעל זענען די דאָזיגע פאָנדען כלומרשט געבליבען דיזעלבע, דאָס הייסט זיי בעטרעפען נישט מעהר אידער 32 מיליאָן. אָבער אין דער ווירקליכקייט איז דאָס מעהר אידער דאָס איז געווען פריהער דערפאַר, ווייל דער בודזשעט אַליין איז דאָך פערקלענערט געוואָרען, ווייל די קויף־קראַפט פון געלד איז געוואָרען גרעסער.

און נאָך איין אינטערעסאַנטער שטריך פון בודזשעט. דהיינו, דער בודזשעט איז קודם כל אַ מיליטערישער, אַדמיניסטראַטיווער און פּאָליציי־שער. אויב מען וועט נעהמען די מיליטערישע אויסגאַבען אין פערהעלטניש אַפילו צו די פאַראויסגעזעהענע איינקונפטען, קאָן מען זאָגען אהן קיין שום גוזמא, אַז די מיליטערישע הוצאות בעטרעפען אַ העלפט פון אַלע פאָראויסגעזעהען איינקונפטען, און דאָס איז דאָך נישט אַלעס. עס קומט נאָך צו פּאָליציי (104 מיליאָן) אַדמיניסטראַציע פון אינערליכע ענינים מיט איהר קאָלאָסאַלען אַפּאַראַט דער־רויף ווערען נישט געמאַכט קיין איינשפּאָרונגען. דער־רעזולטאַט איז, אַז אָט די דריי פּאָזיציעס נעהמען אַרום דריי פערטעל פון גאַנצען בודזשעט.

מיט וואָס קאָן מען ערקלערען, וואָס דער בודזשעט טראָגט אַזאַ כאַראַקטער, איבריגענס נישט בלויז אין פוילען, נאָר אין אַלע אַנדערע לענדער? אומעטום זענען די בודזשעטען אַ סימן פון זעהר טיפער אויפטרייסלונג, וועלכע עס לעבט דורך די איצטיגע וועלט, פון טיפען קריזיס, וועלכען די איצטיגע אָרדנונג מאַכט דורך. אין דאָזיגען קריזיס ווערט אַלץ שמעלער די באַזע, אויף וועלכער דער בודזשעט ווערט געבויט, עס וואַקסען האַגענען די נויטיגע אויסגאַבען אויף איינצוהאַלטען די אָרדנונג.

פאַרוואָס פערקלענערט זיך די באַזע? דער־ויף איז פערהאַן אַן ענטפער. דעם ענטפער האָט געגע־בען אַזאַ אויטאָריטאַטיווע אינסטיטוציע ווי דאָס אַרבייטס־ביוראָ פון פעלקערבונד. דאָס דאָזיגע ביוראָ האָט בערעכענט, אַז אין דער וועלט זענען פערהאַן דרייסיג מיליאָן אַרבייטסלאָזע, נישט רעכענענדיג זייערע פאַמיליעס. און ווייטער. דער שטייער־צאָהלער איז פעראָרימט, ער איז אַריינגעטון איי־בער'ן קאָפּ אין חובות, ער ליגט אין די הענד פון ליכוויאַזש, ער איז פערצווייפעלט, ער איז עקאָנאָמיש קראַנק און באַטיריליך קאָן ער נישט זיין קיין געזונטער צאָהלער.

ווען מיר גיבען אַ קוק אויף דער ווירקליכקייט אין פוילען, זעהען מיר אין דאָזיגען בודזשעט אַב'אָפּשפּיגלונג פון פוילישען לעבען, דאָס איז נישט קיין לעבען, נאָר אַ גרויסע נויט. מען זעהט אַ רי־זיגע פויפּעריזאַציע פון שטאָט און פון דאָרף. מען זעהט נישט קיין קולטור, קיין געלד־פאָנדען זענען נישט פערהאַן. מען זעהט דאָס פּוילישע דאָרף וואָס איז נישט אומשטאַנד זיך צו ערלויבען ביי־נאַכט אָנצוצינדען אַ ליכטעל, אָדער אַ נאַפט־לאָמפּ, וואָס קאָן נישט קויפען קיין זאַלץ, נאָר דערנעהרט זיך מיט היה'ש זאַלץ. מיר זעהען דאָס שטעטעל, ספּעציעל דאָס יודישע שטעטעל, וואָס לעבט אין אַ שרעקליכען דלות און נויט, וואו ס'האָבען זיך אומגעקעהרט די עקאָנאָמישע פערהעלטענישען, וועלכע עס האָט אַמאָל געשילדערט מענדעלע מוכר ספרים. דאָס לעבען סיי פון דאָרף, סיי פון שטעטעל איז געפאַלען צו דער לעבענס־מדרגה פון די פאַר־היסטאָרישע צייטען.

און לגבי דעם דאָזיגען מורא'דיגען בילד האָ־בען מיר לעצטענס געהערט צוויי רעגירונגס־ערקלע־רונגען, וועלכע קלינגען ממש ווי חוזק. דער פּרעמיער־מיניסטער האָט אין זיין עקספּאָזע פאַר'ן סענאַט געהאַט צו זאָגען בלויז דאָס איינע: לאָמיר נישט לעבען איבער דעם שטאַנד און לאָמיר בלייבען רוהיג. אַנטקעגען וועמען זאָגט מען דאָס אַזעלכע מאָראַלען? לגבי דעם אַרבייטער, וועלכער זוכט זיך אויס אַ נאַכט־לעגער אונטער הינטער אַ בריק, אָדער די מיליאָנען פּויערים, וועלכע לעבען כמעט ווי די פאַרצייטיגע ברואים? פאַר דער געזעלשאַפט, וואָס הונגערט, האָט עס דער פּרעמיער געהאַט צו זאָגען אַזעלכע ווערטער וועגען נישט לעבען איבער די מעגליכקייטען?

און דאַן קומט אין דער סיים־קאָמיסיע דער פינאַנץ־מיניסטער זאַוואַדזקי. ער ענטפּלעקט ער פאַר דער געזעלשאַפט כאָטשבי די מינדעסטע פּערספּעקטי

דער פּאָליטישער מאָמענט

דער נצחון פון די רעפּובליקאַנער אין אירלאַנד

די אירלענדער האָבען שטאַרק ליב גרומאַהן. און אויך איצט נאָך די וואַהלען אין אירלאַנד שרייבט דער אָרגאַן פון דע וואַלעראַן „איריש פּרעס“, אַז דאָס זענען געווען די מערקווירדיגסטע וואַהלען, וואָס זענען ווען עס איז פאָרגעקומען אין דער וועלט. די וואַהלען האָבען זיך געענדיגט מיט אַ נצחון פון דער פּאַרטיי, וועלכע שטרעבט צו דער פולשטענדיגער אומאָפּהענגיגקייט פון אירלאַנד, פון דע־וואַלעראַס פּאַרטיי, וועלכע שטרעבט איינצופיה־רען אין אירלאַנד אַ רעפּובליק.

די וואַהלען זענען געווען נישט אַזוי ווייט מערקווירדיג, ווי וואונדערפול, דאָס הייסט, עס זענען בעת די וואַהלען געשעהען וואונדער אויף שריט און טריט. ביידע הויפּט־פּאַרטייען, וואָס האָבען גע־קעמפט פאַר דער מאַכט, די פּאַרטיי פון דע־וואַלעראַן (פיאַנאַ־פייל) און די פּאַרטיי פון קאַזגרעוון (קומענט נאַכ'געדהעל) האָבען בעוויזען צו מאָביליזירען נישט נאָר די געוועהנליכע וועהלער, נאָר זעהר און זעהר נישט געוועהנליכע. עס האָבען געשטימט מענער און פרויען. עס האָבען געשטימט זקנים, וואָס פערשטעהן שוין גאָרנישט, וואָס עס טוט זיך מיט זיי און וועל־כע מען האָט געבראַכט צו די וואַהל־אורנעס אין וואַ־געגס, אין וועגעלעך איינגעשפּאַנט אין אייזלען און אַזעלכע וועלכע מען האָט געבראַכט אויף טראָג־בעט־לעך. עס האָבען געשטימט בלינדע פון געבוירענהייט אָן, שטומע, משוגעים. עס האָבען געשטימט מענ־שען, וועלכע מען האָט געבראַכט פון די שפּיטאַלען אין בעטלעך, ענדליך האָבען געשטימט סיי פאַר דע וואַלעראַן און סיי פאַר קאַזגרעוון טויטע, וועלכע מען האָט נאָך נישט בעוויזען אויסצושטרייכען פון די רשימות פון לעבעדיגע. עס זענען געווען פאַלען, ווען אַפילו מענשען, וואָס זענען נאָך נישט געבוירען געוואָרען, האָבען געפּרובט זיך צו בעטייליגען אין די דאָזיגע היסטאָרישע וואַהלען.

יעדע פּאַרטיי האָט געהאַלטען, אַז זי איז פול־שטענדיג אין אָרדנונג, ווען זי בענוצט זיך מיט די שטימען פון בר מינ'ס און פון נאָך נישט געבוירענע, אָבער זי איז געוואָרען פערציטערט, ווען זי איז געוואויר געוואָרען, אַז דאָסזעלבע האָבען גע־טון די פאַרשטעהער פון דער אַנדערער פּאַרטיי. אַלצדינג, וואָס מיר טוען, דאָס איז פּאַטריאָטיש, אַל־צדינג, וואָס עס טוט אונזער געגנער — דאָס איז נישט פּאַטריאָטיש — דאָס איז געווען דער לאָזונג פון יעדער איינציגער פּאַרטיי. דער רעזולטאַט איז געווען, אַז אין די וואַהלען האָבען זיך בעטייליגט ניינציג פּראָצענט פון די וועהלער און ווען די וואַה־לען האָבען זיך געענדיגט, איז יעדע פּאַרטיי געווען זיכער, אַז זי האָט געזיגט.

אַ זיג און אַן ענטשיידענעם האָט געהאַט דע־וואַלעראַ. די פּאַרטיי, וועלכע איז פאַר אָפּשאַפען דעם אירלענדישען סענאַט און פאַר איבערייסען יעטוועדע אָפּהענגיגקייט פון ענגלאַנד, האָט גובר געווען אין די פּאַרלאַמענט־וואַהלען. דעם אָפּמאַך, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען מיט ענגלאַנד אין יאָהר 1921, איז אַנערקענט געוואָרען פאַר נישט עקזיסטירענד. דער אָרגאַן פון דע־וואַלעראַן „איריש פּרעס“ האָט געשריבען: „עס האָט פּאַסירט די גרעס־טע געשעהעניש אין דער געשיכטע פון די ענגליש־אירלענדישע בעציהונגען. אפשר וועט אונז דער מיניסטער פון די קאָלאָניעס און דאָס אויסערן־מיניסטעריום זאָגען איצט, ווי עס געפעלט זיי דער אויסגאַנג פון די וואַהלען. דער מיניסטער האָט פערניכטעט זיינע פערבינדעטע אין אירלאַנד (ד. ה. די פּאַרטיי פון קאַסגרעוון) אַנשטאָט צו פערניכטען די אירלענדישע נאַציע“. צו אַלע פּאָליטישע געג־נער האָט זיך אינער פון די רעפּובליקאַנער גע־ווענדעט אויף אַ מיטינג מיט דער פיינדליכער איינ־לאַדונג: „שטאַרבט וואָס גיכער! מיר וועלען איצט פערוואַנדלען אירלאַנד אין אַ לאַנד פון פרייהייט“.

די לעצטע ווערטער זענען אייגענטליך געזאָגט גלאַט אַזוי פאַר שיינקייט וועגען, ווייל פון יאָהר 1922 אין אירלאַנד אַ פריי לאַנד: ענגלאַנד מישט זיך אַבסאָלוט נישט אַריין אין די געשעפטען פון אירלאַנד. אָבער פון דער ערד פון זעלבען פּאָלי־טיקער איז געווען צו פערשטעהען, וואָס אייגענטליך די רעפּובליקאַנער אין אירלאַנד פערשטעהען אונ־טער די ווערטער „אַ פריי לאַנד“. אולסטער, דאָס הייסט דער צפון־טייל פון אירלאַנד, האָט איצט אַ בעזונדערען פּאַרלאַמענט, די דאָזיגע אינדוסטריאַ־ליזירטע פּראָווינץ וויל נישט געהען צוזאַמען מיט דעם קאַטאָלישען, אָרימען אַגראַרען דרום־אירלאַנד. אָבער איצט ווילען די רעפּובליקאַנער פון דרום־אירלאַנד מיט אַלע מיטלען צווינגען דעם פּראָטעסט־אַנטישען אולסטער צו געהן קאָאָפּערירען מיט זיי. גאַנץ אירלאַנד וועט דאַן פערוואַנדעלט ווערען אין איין רעפּובליק, וועלכע וועט זיין רייך און בעטיג, אַזוי ווי זי איז געווען, ווי עס דערציילען די דיכ־טער, אין צוועלפטען יאָהרהונדערט.

אין דרום־אירלאַנד, וואו עס זענען איצט פאָר־געקומען די וואַהלען, איז נישטאָ קיין פאַבריקען, קיין באַהנען, קיין גוטע ערד א.ד.ג. אָבער דאָס אַלעס וועט שוין קומען אַליין פון זיך, ווען די פרייע מלוכה וועט פערוואַנדעלט ווערען אין אַ אירלענדישע רעפּובליק. דע־וואַלעראַ ענטשיידעט איצט דעם גורל פון דער וועלט. אין דעם זענען טיף איבערצייגט אַלע היימישע אירלענדישע פּאָ־ליטיקער פון די קליינע אָרימע בלאָטיגע שטעט־לעך. אָט דאָס אַלעס, וואָס רייסט זיך לייחענשאַפטליך צו מאַכען אַ פּאָליטישע קאַריערע, וואָס איז אָפּ־געריסען פון דער וועלט און קוקט אויף אַלצדינג מיט די אויגען פון די היימישע פּראָווינציער שטעט־לעך. אין דרום־אירלאַנד זענען נאָך פערהאַן פאַר־מערס, האַנדווערקער און קרעמער, וועלכע ווייסען, אַז נישט אַלץ איז אַזוי ווי עס שטעלט פאַר דער וואַלעראַ, דער דאָרטיגער גלח און דאָס אָרטיגע אָרימע בלעטעל. אָבער אַזעלכע זענען אין דער מינדערהייט.

און ווי בעציהט זיך ענגלאַנד צו דעם אַלעם? ציטערט מען טאַקע אין די יסודות אין לאָנדאָן? צי האַלט מען, אַז אירלאַנד איז ווירקליך ענטגילטיג פערלוירען?

אויף דער פראַגע קאָן מען ענטפערן: מען בעציהט זיך בכלל נישט. ענגלאַנד האָט געדולד און וואַרט אָפּ, ווי אַזוי וועלען זיך די געשעהענישען ענטוויקלען. אין לאָנדאָן האַלט מען, אַז אין איר־לאַנד וועט מען זיך סוף כל סוף בערוהיגען, מען וועט זיך איבערצייגען, אַז דאָס עקאָנאָמישע לעבען פון לאַנד איז אָנבעלאַנגט נישט בלויז פון וואַהל־אויסגאַנג. ווען אירלאַנד וועט זיך דערין איבער־צייגען, דאַן וועלען מיר נעהמען דאָס וואָרט. אָט אַזוי זאָגט מען אין לאָנדאָן.

ד—א.

היטלער ערטיילט אינטערוויאוען

מ'וויל בערוהיגען די עפענטליכע מיינונג, אָבער די אינרוהיגקייט האַלט אין איין שטייגען

ס'איז שווער צו זאָגען, צי אויף לאַנג, אָבער־דערווייל האַלט דער נייער דייטשער קאַנצלער היט־לער פאַר זיין אויפגאַבע צו בערוהיגען די עפענט־ליכע מיינונג אין אייראָפּע. מיט דעם צוועק ערטיילט ער אינטערוויאוען אויף רעכטס און אויף לינקס, ער נעהמט אויף פאָרשטעהער פון דער פּרעסע און פון די גרויסע ביורא־אַגענטורען און גיט זיי וויפיל זיי ווילען נאָר ערקלערונגע און צוזאָגען. אַזוי האָט ער אויפגענומען דעם קאָרעספּאָנדענט פון דער גרויסער טעלעגראַפען־ביוראָ „יונייטעד־פּרעס“, פאַר וועלכען ער האָט געזאָגט:

אין משך פון פערצעהן יאָהר האָבען אין דייטשלאַנד רעגירט די סאָציאַליסטישע רעגירונגען און וואָס איז דער רעזולטאַט פון דעם? גיט אונז אַלזאָ בלויז פיר יאָהר, לאָזט אונז דורכפיהרען אונ־זער פיר־יאָהר־פּלאַן און דאַן זאָל דאָס לאַנד אורטיילען וואָס מיר האָבען אין משך פון דער צייט בעוויזען אויפצוטון.

אויף דער פראַגע אין וואָס בעשטעהט אייגענטליך די דאָזיגע „פּיאַטילעטקע אין פיר יאָהר“, האָט היטלער געענטפערט:

עס פרייט מיך זעהר, וואָס איהר האָט מיר די דאָזיגע פראַגע געשטעלט. איך וואָלט אייך גע־קאָנט צוזאָגען, אַז די אַרבייטסלאָזיגקייט וועט פער־שווינדען אין דייטשלאַנד דעם 15־טען מערץ, און אַז דעם 1־טען מאַי וועט די לאַנדווירטשאַפט ווי־דער זיך אומצוקעהרען צו איהר אַמאָליגען מצב, איך בין אָבער ערהליכער, אוירער דער גרעסטער טייל פון מיינע שונאים. און אַזעלכע הבטחות מאַך איך נישט און וועל נישט מאַכען. מען דאַרף האָ־בען אַביסעל צייט, כדי די בעציהונגען אין דייטש־לאַנד זאָלען בעקומען דעם געהעריגען קורס. איך פאָדער אַלזאָ בלויז פיר יאָהר. איך בין אויסדויער־ערהאַפטיג און איך האָב געזונדטע נערווען. און ווען איך וואָלט דאָס נישט געהאַט, וואָלט איך דאָ נישט געשטאַנען פאַר אייך אַלס קאַנצלער.

דאַן האָט היטלער אויפגענומען די קאָרעס־פּאָנדענטען פון דער ענגלישער און פון דער אַ־מעריקאַנער פּרעסע און האָט פאַר זיי ערקלערט:

איך גלויב, אַז די וועלט ווייס, וואָס עס קומט פאָר אין דייטשלאַנד. דאָ איז אַ קאַמף־אָמיס און־מעגליך. אָדער אין דייטשלאַנד וועט איינציכען העי־שען די רויטע פאָהן פון באָלשעוויזם, אָדער דייטש־לאַנד וועט געפינען דעם וועג צו זיך. איך אַפּעליר צו דער פּרעסע פון דער וועלט זי זאָל זיך אָפּ־האַלטען מיט איהר אורטייל וועגען די געשעהע־נישען אין דייטשלאַנד. איך בעט ווענען מיר צו אורטיילען לויט מיינע טאַטען, מען האָט מיך בע־שריבען אַלס אַ מענש, וועלכער וויל אונטערציי־הען די וועלט, און איצט זענען אַלע איבעראַשט, וואָס איך בין אַזוי מעסיג. איך האָב קיינמאָל נישט געהאַלטען קיין ריידעס, וואָס זאָל קאָנען פּראָוואָצי־רען אַ קריג. ווייל איך קען דעם קריג פון אייגע־נער עריפאַהרונג און איך ווייס, ווי די כוחות פון דער געזעלשאַפט ווערען בשעת מעשה פער־שוועכט. קיינער ווינשט זיך נישט אַזוי קיין שלום ווי איך. אָבער פון דער צווייטער זייט מוז־זען מיר פאָדערען, אַז דייטשלאַנד זאָל אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרענע בעקומען די פולע גלייכבערעכטיגונג.

אַביסעל אַנדערש זעהט אויס דער אינטער־וויאו, וועלכען היטלער האָט געגעבען דעם בער־ליבער קאָרעספּאָנדענט פון „דזשיאָרנאַלע ד'איטאַל־יאַ“. היטלער האָט אין דאָזיגען אינטערוויאו אונ־טערגעשטראָכען, אַז גאַראַנטיע פון שלום אין איי־ראָפּע זענען די ענגסטע בעציהונגען צווישען דייטש־לאַנד און איטאַליען. אויך איטאַליען פאָדערט, אַז איהרע לעבענס־אינטערעסען זאָלען אנערקענט און ערפיהלט ווערען. ביידע פעלקער געפינען זיך אַל־זאָ אויף דערזעלבער פלעכע און שטרעבען צו די זעלבע צילען. עס איז דערייבער אַ ליכטע זאַך צו שאַפען אַ צוזאַמענאַרבייט צווישען דייטשלאַנד און איטאַליען אויף צו לעזען די פּראָבלעמען, וועלכע אינטערעסירען ביידע פעלקער.

אָט די צוזאַמענאַרבייט צווישען דייטשלאַנד און איטאַליען, וועלכע היטלער שטרייכט אַזוי אונ־טער, רופט אַרויס די גרעסטע בעאונרוהיגונג אין פראַנקרייך. וועגען דעם זאָגט עדות די רעדע פון העריאָן אין דער פּאַריזער סאָרבאָנע, וואָס איז גע־ווען געווידמעט די איטאַליעניש־פראַנצויזישע בע־ציהונגען. העריאָ שטעלט פעסט, אַז די בעמיהונ־גען אין דער ריכטונג פון צושטרייען די מיספער־שטענדנישען צווישען פראַנקרייך און איטאַליען זע־נען צוקלאַפּט געוואָרען. ווייטער האָט העריאָ גע־זאָגט עטליכע זעהר שטאַרקע און ענטשיידענדע ווערטער געגען דער רעוויזיע פון די פרידענס־טראַקטאַטען, וואָס דאָס קאָן פערוואַנדלט ווערען אין אַ קאַטאַסטראָפע פאַר דער וועלט.

די דייטשע יודען און די פּאַרלאַמענט־וואַהלען פון 5־טען מערץ

בערלין (יט"א) דאָס פּרעסע־ביוראָ פון „צענטראַל פעראיין“ פערשפּרייט אַן אַרטיקעל פון ד"ר אַלפרעד הירשבערג וועגען די אויפגאַבען פון די דייטשע יודען אין צוזאַמענהאַנג מיט די פּאַר־לאַמענט וואַהלען פון 5־טען מערץ, אין וועלכען עס ווערט צוו. אַנד. געזאָגט:

„פאַר די דייטשע יודען האָט זיך דעם 30־טען יאַנואַר 1933, מיט'ן מאָמענט ווי עס האָט איבער־גענומען די מאַכט דער שעף פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען, אָנגעהויבען דער הערשער פער־יאָד פון יודישען עמאַנציפּאַציאָנס־קאַמף אין דייטש־לאַנד. עס איז געוואָרען שטאַרק אונבעקוועם צו ווען פון פערבעסערונג? ניין, ער זאָגט: „אפשר וועט גאָט העלפען און עס וועט זיך אַביסעל פער־בעסערען. איך בעהויפּט נישט, אַז די נאָהענטסטע צייט זאָל אונז ברענגען אַ בעסערע קאָניונקטור“.

אַלזאָ לגבי דער שרעקליכער נויט, וואָס הערשט אין לאַנד, קומען די פאָרשטעהער פון דער רעגירונג און ברענגען גאָרנישט, קיין שום שטראַהל פון האָפענונג. דער בודזשעט רעדט צו אונז מיט דער גאַנצער גרויזאַמקייט פון שטומע, אָבער אַזוי בערעדזאַמע ציפערען.

זיין אַ דייטשער יוד און עס איז דעריבער אַ דרינ־גענדע נויטווענדיגקייט, דאָס יעדער דייטשער יוד זאָל ווערען אַקטיוו אין דער גרויסער דראַמע פון דער דייטשער געגענוואַרט, כדי צו פערהיטען דער־פון, אַז זי זאָל פערוואַנדעלט ווערען אין אַ טראַ־געדיע פון דייטשען יודענטום. עפּעס אַנדערש איז נישט צו האָבען געוויסע רעכט און קעמפען מעהר אָדער ווייניגער ענטשידען פאַר זייער ערהאַלטונג, אָדער פעראיידיגען שוין ערוואָרבענע רעכט. אָפּצו־געבען אָהן ווידערשטאַנד לעבענס־וויכטיגע רעכט הייסט נישט שעצען דעם פערזענליכען כבוד, די מענשליכע עהרע. די קאָנסטיטוציע איז נאָך נישט ערשיטערט, די מענשען, וואָס ווילען אונזער ענט־רעכטונג בילדען נאָך אַ מינדערהייט, מיר האָבען נאָך די מעגליכקייט צו בעאיינפלוסען אונזער שיק־זאַל. לויט דער אַקטיוויטעט ביז'ן 5־טען מערץ וועט דאָס דייטשע יודענטום בעווייזען, צי איז ריכ־טיג פערשטאַנען געוואָרען דער ריכטיגער זין פון 30־טען יאַנואַר, נאָר נישט קיין רעזיגנאַציע, קיין פריהצייטיגע קאַפּיטולאַציע! די קורצע טעג ביז'ן 5־טען מערץ פאָדערען די גרעסטע כוחות־אָנשטרענ־גונג, אָפּפערווילליגקייט און קלאָרע פּאָליטישע אָפּ־שאַצונג“.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוועכע. אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5— 9 אָוונד.
בעזונדער וואַרטע־צימער פאַר פרויען.

נייער פאלקסבלאט

לאדז — 10 פעברואר 1933

אנ'אינדיווידואליסט אדער אקאלעקטיוויסט?

וואס עס איז דער אמת'ער קינסטלער

פון לעאָ קעניג

די פראַגע צי דער אמת'ער קינסטלער איז בטבע אַ אינדיווידואַליסט און צי ער קען אַרבייטן אָדער שאַפן, ווי מען רופט עס, אונטער אַ זעלכער־עס איז דיקטאַטור און דיסציפּלין!? — ווערט איצט זעהר שטאַרק דעבאַטירט אין די קינסטלער־קרייזן און זשורנאַלען פון אייראָפּא און אַמעריקאַ.

און שוין דער פאַקט אַליין וואָס אַ דאַנק דעם שרעקליכען עקאָנאָמישען קריזיס, וואָס הערשט איצט איבעראַל האָבען זיך אַ סך בעריהמטע און נישט בעריהמטע קינסטלער און דיכטער, אַ שטאַרקען קעהר געטון זיך לינקס, צו די קאָלעקטיוויסטישע אידעען און פּאַרטייען, וואַרפט שוין אַ שטאַרקען חשד אויף דער ביז איצט הערשענדער „טעאָריע" אַז יעדער אמת'ער קינסטלער איז בטבע אַנ'אינדיווידואַליסט וועלכער פאָלגט נאָר זיין אייגענער אינספּיראַציע, זיין אייגענע שטימונגען — מיט איין וואָרט: אַ פרייער קינסטלער.

וואָרום ווען קינסטלער זענען טאַקע אַזעלכע פרייע פויגלען וואָס זענען נישט אונטערוואָרפען וועלכע עס איז סאָציאַלע און עקאָנאָמישע געזעצען — טאָ ווי קומט עס וואָס זיי זענען דווקא לעצטענס דורך דעם קריזיס געוואָרען אַזוי לינקס געשטימט, און נישט מיט אַ פּאָר יאָהר פריהער אין די יאָהרען פון דער „גאָלדענער" צייט.

פאַר אַזעלכע פרייע און קאַפּריזנע מענשען, ווי מיר האָבען געגלויבט קינסטלער זענען, וואָלט זיך דאָך געפּאַסט אַז זיי זאָלען אין יענע יאָהרען ווערען לינקס, און נישט דווקא איצט, ווען עס דוכט זיך אַלעמען, אַז דער אַלטער אינדיווידואַליסטישער סיסטעם איז באַנקראָט און צעפאַלט זיך.

אַפּנים טאַקע אַז אַפילו קינסטלער און דיכטער זענען נישט אַזעלכע געוואַלדיגע אינדיווידואַליסטען בטבע און אויך זיי זענען אונטערוואָרפען די אַלגעמיינע סאָציאַלע און עקאָנאָמישע געזעצען און רעאַקציעס.

ס'איז אפשר איבעריג צו זיין אַזוי פּאַרטייאיש מאַרקסיסטיש (אָדער ציניש־מאַרקסיסטיש) און ערקלערען אָט די איצטיגע שטאַרקע באַוועגונג לינקס צווישען קינסטלער און שריפטשטעלער מיט דעם, וואָס זיי ווילען פּראָסט פּשוט דינען דעם נייעם בעל הבית — דעם פּראָלעטאַריאַט, זעהענדיג אַז דער אַלטער בעל הבית דער אַלטער רעושים, קען שוין נישט אַזוי גוט בעצאָהלען ווי אין די אַלטע גוטע צייטען.

דער גרויסער בורזשואַזיע ליגט שוין. ווייזט אויס, קונסט און שעהנע ליטעראַטור, נישט שטאַרק אין זינען.

די האָט איצט פיל וויכטיגע דאגות און קונסט איז פאַר זיי שטענדיג געווען ווייזט אויס אַ פיינע זאַך, מיט וועלכע ס'איז גוט צו אַמוזירען זיך און בעגייסטערען זיך, ווען די געשעפטען זענען גלענצענד און ס'איז גוט אויפ'ן האַרצען.

מיט אָט דעם ריין מאַטעריאַליסטישען שטאַנדפּונקט, קען מען, דוכט מיר, נישט אינגאַנצען ערקלערען די לעצטע לינקע שטימונגען צווישען קינסטלער, כאָטש דער פאַקטאָר האָט זיכער אַ גרויסען איינפלוס, גיכער וואָלט מען אָט די לעצטע ערשיינונג געדאַרפט ערקלערען מיט דער עמפּפינדליכקייט, מיט דער שטערקער סענסיטיוויטעט פון קינסטלער; נישט נאָר עקאָנאָמיש נאָר אויך פּסיכיש זענען זיי די ערשטע צו דערפיהלען דאָס אַנקומען פון אַ שטורעם פון אַ שאַרפען בייט אין דער סאָציאַלער טעמפּעראַטור.

די אמת'ע קינסטלער און דיכטער זענען פון שטענדיג אָן געווען די מרגלים פונ'ם געבענטשן לאַנד; פריהער פון די אַנדערע קלאַסען דערפיהלען זיי דעם מאָרגען און זאָגען איהם אָן.

און ס'קען זיין אַז ס'איז איבערהויפּט אַ טעות ווען מען זאָגט, אַז יעדער אמת'ער קינסטלער איז אַ אינדיווידואַליסט:

דער אמת'ער קינסטלער איז אפשר נישט אינדיווידואַליסטישער פון אַנדערע מענשען נאָר עגאָ־צענטרישער. און דאָס איז נישט דאָס זעלבע. ער איז עגאָ־צענטרישער ווייל אין אַרבייט, זיין שאַפען איז ווייניגער מעכאַניש, ווי אַנדערע מענשליכע אַרבייטען, ווייל ער מוז זיין גאַנצען מהות, זיינע אַלע פעהיגקייטען מיט זיין גאַנצער אינטענסיוויטעט, אַריינבאַטעמען אין זיין אַרבייט.

אָבער קיין אינדיווידואַליסט איז ער אין דער אמת'ן נישט, ווייל ער אַרבייט נישט פאַר זיך נאָר פונקט פאַרקעהרט: יעדער אמת'ער קינסטלער דיכטער, און יעדער שעפערישער וויסענשאַפטסמאַן איז, קען מען זאָגען, בטבע אַ קאָלעקטיוויסט; ער אַרבייט פאַר אַ כלל, צי פאַר אַ געוויסען כלל.

דער ערשטער אימפּולס, דער ערשטער דראַנג פון יעדען אמת'ען קינסטלער, איז נישט זיין אַרבייט, זיין שאַפונג צו פערקויפען, נאָר צו ווייזען.

צו ווייזען דער וועלט, למען יראה העם. — דאָס איז דעם קינסטלער'ס אידעאַל.

און נישט ווייל ער קריגט בעסער בעצאָהלט, ווען ער ווייזט זיין ווערק אַלעמען און עס בעהמט אויס ביים כלל. נאָר ווייל אינסטינקטיוו פיהלט יעדער אמת'ער קינסטלער און דיכטער אַז ער אַרבייט פאַר אַלעמען, אַז זיין אַרבייט איז אַלעמענס אייגענטום.

אייגענטליך איז יעדען קינסטלער'ס טייערסטער אידעאַל, זיין אַרבייט זאָל ווערען אַלעמענס אייגענטום דאָס אייגענטום פונ'ם רבים, פונ'ם כלל

ביי וואָס פאַר אַ קינסטלער איהר וועט נישט פרעגען, וועמען ער וועט גיכער פערקויפען זיינס אַ ווערק — אַ פּריוואַטער קאָלעקציע, צי אַ נאַציאָנאַלער גאַלעריע, וועט ער זיכער אויסקלויבען די לעצטע, אַפילו ווען דער פּריוואַטער איינקויפער וועט איהם בעסער בעצאָהלען.

און נישט ווייל ס'איז „גוט פאַר ביזנעס" צו האָבען ווערק אין נאַציאָנאַלע מוזעאומס, נאָר ווייל ס'איז זיין אידעאַל, זיין גרעסטע אַנערקענונג.

יעדען אמת'ע קינסטלערס, יעדער אמת'ען שריפטשטעלער'ס אידעאַל, איז ער און זיינע ווערק זאָלען „האסף לעמו" ווערען: נאַציאָנאַליזירט ווערען, דאָס איז זיין העכסטער אידעאַל, און דאָס איז אויך דער גרעסטער כבוד און אַנערקענונג, מיט וועלכע די מענשהייט בעצאָהלט איהרע בעסטע שעפערישע קינדער.

ווען איהר וועט פרעגען יעדען אמת'ען שריפטשטעלער וואָס ער וויל בעסער: אָנשרייבען אַ בוך פון וועלכער ער זאָל מאַכען שווערע טויזענדער, צי ער זאָל אָנשרייבען אַ ביכעל וואָס זאָל ווערען אַ „קלאַסיק" אין דער ליטעראַטור, וואָס זאָל געלייענט ווערען לאַנג נאָך דעם, ווי ער וועט שוין זיין צווישען די לעבעדיגע, מיט איין וואָרט, אָנשרייבען אַ פּאָר זייטלעך, וואָס זאָל ווערען דאָס אייגענטום פון אַלעמען, וואָס זאָלען אַריין אינ'ם גרויסען גייסטיגען רשות הרבים.

איך צווייפעל נישט אין דעם ענטפער, וואָס מיר וועלען קריגען פונ'ם אמת'ן דיכטער און שריפטשטעלער. און אַפילו די ציניקער, וואָס וועלען ענטפערען אַז זיי ווילען בעסער אַ סענסאַציע־בוך, וועל איך נישט גלויבען, אויב זיי זענען אמת'ע שרייבער און קינסטלער. — איז עס נישט אין דער אמת'ען אַ בעווייז, אַז דער אמת'ער קינסטלער איז בטבע אַ קאָלעקטיוויסט און נישט קיין אינדיווידואַליסט, ווי מען האָט זיך איינגערעדט.

דער אמת'ער קינסטלער איז אָפט אַ מורד קעגען אַקאַדעמיזם — דערפון האָט זיך מסתמא גענומען די לעגענדע וועגען זיין אינדיווידואַליזם—אָבער נאָך אָפטער האָט ער מורד געווען קעגען דעם פּריוואַטען קונסט מבין און מעצענאַט — צי ער איז געווען אַ פּויבסט, אַ פּרינץ, אָדער אַ מיליאָנער. נאַטירליך איז ער אויך אונטערוואָרפען די אַלגעמיינע סאָציאַלע און עקאָנאָמישע בעדינגונגען, און ער האָט געמוזט דינען פערשיידענע בעלי בתים — דעם פעאָדאַליזם, דער גרויסער בורזשואַזיע.

אָבער דער אמת'ער קינסטלער האָט נישט געקענט חנפה'נען: מען פלעגט איהם בעצאָהלען ער זאָל בענשען און ער פלעגט שעלטען, מען פלעגט איהם דינגען ער זאָל שעלטען און ער פלעגט גאָר בענשען.

און פאַר וואָס: ווייל זיין אידעאַל איז שטענדיג געווען דער רבים — פערזאַמעלט צו [illegible] אין זיין פאַלק.

און איז דען נישט דער העכסטער אידעאַל פון דער מענשהייט — אַ צייט, ווען יעדער אייגענער וועט פיהלען און וויסען אַז זיין אינדיווידועל אַרבייט — ווי קליין אָדער גרויס שעפעריש עס זאָל נישט זיין — איז פּראָדוקטיוו פאַר אַלעמען, פערמעהרט אַלעמענס גליק און פערמינדערט אַלעמענס נויט?

יודישע געלעהרטע

(געשטאַלטען פון דער „גאָלדענער עפּאָכע" אין שפּאַניען)

פון אהרן מאַנספעלד

ר' יהודה הלוי

צום סאַמע שפּיץ פון אויפבליהונג און ענטוויקלונג, האָט די העברעאישע ליטעראַטור דערגרייכט אין די צייטען פון ר' יהודה הלוי, וועלכער איז געווען איינער פון די גרעסטע דיכטער און דענקער, ביי די יודען אין שפּאַניען. דער בעקאַנטער יודיש־דייטשער דיכטער היינריך היינע, זאָגט אין זיין „יהודה הלוי", וועגען איהם: „ווען גאָט האָט בעשאַפען די נשמה פון ר' יהודה הלוי, האָט ער זיך מיט איהם שטאַרק געפרעהט", אַזוי גאַנץ [illegible], ריין אָהן שום פּגם איז זי געווען.

ד' היסטאָריקער זענען נאָך ביז'ן היינטיגען טאָג נישט געקומען צו אַנ'אויסגלייך בנוגע דעם יאָהר פון ר' יהודה הלוי'ס געבורט, דער געלעהרטער שלמה יהודה ראַפּאָפּאָרט ווייזט אָן אויף דעם יאָהר 1086. דעם דאָזיגען דאַטום בעצייכענט אויך פּראָפ־גרעץ.

ער האָט געלערענט אין דער גרויסער ישיבה פון ר' יצחק אַלפסי (בעקאַנט אונטער'ן נאָמען רי"ף), וואו ער לערענט גרינדליך אַלע צווייגען, וואָס געהען אַרונטער אונטער'ן בעגריף יהדות. גלייכצייטיג שאַפט ער זיך איין גרויסע ידיעות אין עטליכע שפּראַכען, גריכישע פילאָזאָפיע, בפרט בעריהמט געמאַכט האָט ער זיך אַלס מעדיקער, האָט געשמ'ט פאַר איינעם פון די בעסטע ספּעציאַליסטען אין דער מעדיצין, וועלכע האָט איהם געדינט אַלס פּרנסה קוואַל.

די ערשטע תקופה פון זיין ליטעראַרישען שאַפען שטעהט אונטער דעם איינדרוק פון זיין גליקליכער יוגענד. ער איז בערוישט מיט זיין פרישקייט, באַטור־שענקייט, מיט וועלכער עס צייכענט זיך אויס דאָס דרום־לאַנד, אויף וועלכער ער געפינט זיך. דאָס שפּיגעלט זיך אָפּ אין זיינע דאָמאַלסדיגע לידער, וואָס זענען געשריבען מיט יוגענדליכען ברען שפּרודלען מיט לעבענס־לוסט, און אָטעמען מיט [illegible] פרייד. דאָמאָלס זענען אויך געשאַפען געוואָרען די פּרעכטיגע „שירי־אהבה און שירי־יין, וואָס צייכענען אויס מיט זייער שענקייט און ליריזם.

אָבער נישט לאַנג האַלט אָן דער דאָזיגער צושטאַנד. עס קומט פאַר אַ גרויסע ענדערונג, אַנדערע געפיהלען הויבען אָן ווירקען און פערנעמען דעם אויבענאָן ביי ר' יהודה הלוי, אַנ'אַנדער פּנים און אויסזעהן האָט יעצט די וועלט אין זיינע אויגען. די איז מיאוס, פּוסט אָהן שום אינהאַלט און תוכן. דער עיקר איז ביים פּאָעט דער גייסט, די נשמה, דער גוף, דער קערפּער, דאָגעגען, איז אַ טפל. די דאָזיגע געדאַנקען געפינען זייער אָפּקלאַנג און פיל ליטורגישע שאַפונגען און לידער, וואָס זענען געשריבען מיט רעליגיעזען פּאַטאָס און התלהבות.

אין דער צייט איז אויך געבוירען געוואָרען זיין אונשטערבליך ווערק „ספר הכוזרי". דער כוזאַרישער קעניג בולאַן, וועלכער האָט זיך מיט עטליכע הונדערט יאָהר, פאַר איהם, מגייר געווען — דאָס דאָזיגע איז געווען די טעמע, אויף וועלכע ער האָט געוועבט און געהאָפטען זיינע געדאַנקען; וואָס קומען צום אויסדרוק אין „כוזרי", אין וועלכען ער האָט גענוי ערקלערט דעם מהות פון יהדות, וואָס ער האָט בעפעסטיגט אויף היסטאָריש־רעליגיעז־נאַציאָנאַלע יסודות. אינ'ם דאָזיגען ווערק, וועלכעס איז פול מיט ליבע צום יודישען פאַלק און גרויסע פערעהרונג צו אַלע זיינע קולטור־ווערטען, האָט ער צונישט געמאַכט פון דער גריכישער פילאָזאָפיע. ס'קומט אויך דאָ צום אויסדרוק די חרטה, פאַר וואָס ער האָט אין זיין יוגענד בעשעפטיגט און אָנגעגעבען מיט דיכטען ליבע־לידער, (זעה: „ספר הכוזרי" מאמר שני, סוף פון פּרק ס', וואו ער זאָגט: וכן ימצא היזק מישיבת הנשים בחברת הליצנים והתעסק בשירי אהבה והשחוק). עס ערוועקט זיך ביי ר' יהודה הלוי אַנ'אומגעהויערער שטאַרקער נאַציאָנאַלער געפיהל. אויך אין זיינע ליכטיגע שפּאַניען פיהלט זיין פיהלבאַרע דיכטערישע נשמה דעם האַרטען, שווערען גלות פון די יודען, וואָס זענען שטענדיג ווי צווישען האַמער און קאָוואַדלע, אַ קלאָגלאַלע בענקשאַפט צו ציון, דאָס לאַנד פון די אָבות, שטאַרקט זיך ביי איהם, ער זעהט אין גלות דאָס אַלעס שלעכטע, וואָס ווירקט אויפ'ן יוד, וואָס נאָר אין ארץ ישראל קאָן ער זיך אויסלעבען, גייסטיג און פיזיש.

שוין נישט קיין יונגער מענש איז ער, ווען די דאָזיגע געפיהלען נעמען ביי איהם די אויבערהאַנד. שוין געווען נאָך די פופציג, אָבער זיי האָבען מיט זייער כח מיט וועלכען זיי האָבען איהם בעהערשט, זיין גאַנץ וועזען אויפגעשטורעמט, אַ גרויסע ליבע צו ארץ ישראל צופלאַמט און צופלאַמט זיך אין זיין האַרץ, און איהר ווידמעט ער איצט זיין גאַנץ געבענשטע מוזע, פון יערען וואָרט, וואָס איז דערסמאָל אַרויס פון אונטער זיין פעדער שלאַגט גרויס בעגייסטערונג פאַר'ן אַלטען היימלאַנד. „לבי במזרח ואנוכי בסוף מערב" — מיין האַרץ איז אין מזרח און איך—אין מערב, און ווי אַזוי קאָן מיר שמעקען דאָס וואָס איך עס? — לאָזט ער אויס די סטראָפע, ער שאַפט דאָן אַ רייהע האַרציגע, ציון־לידער, אין וועלכע ער גיסט אויס זיין בענקשאַפט. די דאָזיגע שירים האָבען בשעתו געהאַט אַ גרויסע ווירקונג. זענען פערשפּרייט געוואָרען אומעטום, וואו ס'האָבען געוואוינט יודען איינס פון זיי, דאָס בעריהמטע „ציון, הלא תשאלי" איז זאָגאַר אַריין אינ'ם סדר קינות פון תשעה באב.

ר' יהודה הלוי בעשליסט מיט זיינע אייגענע אויגען צו זעהן דאָס הייליגע לאַנד. פריינד און בעקאַנטע ראַטען איהם נישט אויסצופיהרען זיין בעשלוס, וועלכע איז פערבונדען מיט סכנות נפשות. פּרובירען מיט אַלע מיטלען איהם אָפּצוהאַלטען פון זיין ריזיקאַלישען פּלאַן, אָבער ר' יהודה הלוי לייגט נישט קיין אַכט אויף די רייד פון זיינע פריינד, ער פערלאָזט — ווי ער דריקט זיך זעלבסט אויס — זיין איינציגע טאָכטער און אייניקעל, אויף וועלכען ער האָט געלעגט גרויסע האָפנונגען. אויך זיינע צאָהלרייכע תלמידים בלייבען אָהן אַ לעהרער. זיין רייזע האָט אָנגעמאַכט אַ גרויסען רושם, אומעטום וואו ער פאָהרט דורך, ווערט איהם צוגעטיילט גרויס כבוד. די גרעסטע רבנים און פערזענליכקייטען קומען איהם אַנטקעגען, כדי צו זעהן דעם חשוב'ן גאַסט.

די שענסטע ירושה, וואָס דער דאָזיגער גענייאַלער דיכטער האָט איבערגעלאָזט, שטאַמט פון זיין רייזע אויפ'ן שיף, ווען פאָהרענדיג אויפ'ן ים, האָט ער זיינע איינדרוקען און שטימונגען אויסגעדריקט אין הערליכע לידער, וואָס ווערען בעטראַכט פאַר פּערל אין דער גאַנצער וועלט־ליטעראַטור ביז'ן היינטיגען טאָג. די ברויזענדע כוואַליעס האָבען צושפּילט זיינע פּאָעטישע סטרונעס, וועלכע לאָזען הערען אַ פּרעכטיגע ים־סימפאָניע און נאָך שענערע פּלאַסטיקא. זיינע ווערטער האָבען געהאַט דעם וואונדערליכען כח צו שילדערן דעם ים אין אַלע זיינע פאַזען. צי ווען ער איז שטיל געווען, אָדער זיך שרעקליך געכעס'ט, וואַרפענדיג זיינע הויכע וואַלען. ווען ר' יהודה דערזעהט דעם אינערליכען ים, דריקט ער זיך אויס: „צו איז געקומען אַ מבול און די וועלט איז צוריק וויסט געוואָרען, אַז ס'איז נישט צו זעהן קיין שטיקעל טריקען ערד?"... „איך קוק אויף אַלע זייטען און זעה גאָרנישט, ווי נאָר וואַסער, הימעל און די שיף" (תיבה), אין וואָס פאַר אַ הערליך מוזיקאַלישען ריטם זענען די שירים געשריבען. לעזענדיג זיי, האָט מען דעם איינדרוק, אַז מיר הערען דאָס שומען און רוישען פון זיידיגען ים, וועלכער יויל פון זיינע ברעגעס אַרויס... די ווערטער ווערען דורך איהם אין מוזיק פערוואַנדעלט...

דורכפאָהרענדיג, שטעלט זיך ר' יהודה הלוי אָפּ אין מצרים, וואו ער ווײלט דריי חדשים. ער איז דאָ דער גאַסט פון די חשוב'סטע עגיפּטישע יודישע געלעהרטע, זיינע פריינד, וועלכע האָבען פאַר איהם דעם גרעסטען רעספּעקט, די בעשענקען איהם מיט טייערע מתנות און האַרציגע וואונשען.

ביז דאָ דערגרייכען אונזערע ידיעות וועגען איהם, מיר וויסען, אַז ער האָט זיך אויפגעזעצט אין דער שטאָט אַלעקסאַנדריען אויף אַ שיף צו פאָהרען ווייטער, קיין ירושלים. פון דעמאָלט אָן פערלירען מיר זיינע שפּורען. די היסטאָריע וויסט נישט פעסטצושטעלען, אויב זיין טרוים צו זעהן דאָס לאַנד איז פערווירקליכט געוואָרען. ס'איז אונז נישט בעוואוסט, וואָס מיט איהם האָט געטראָפען אויף זיין ווייטערדיגען וועג.

דאַגעגען דערצעהלט אַ פאָלקס־לעגענדע אַז ר' יהודה הלוי האָט די טויערען פון דער הייליגער שטאָט ירושלים יאָ דערגרייכט. ער איז געפאַלען צו דער ערד, כדי זי צו קושען און איהרע שטיינער מיט זיינע טרערען אויסצוווייקען. ער זאָל דערביי האָבען געזונגען זיין וואונדערבאַרען „ציון, הלא תשאלי". אין דערזעלבער צייט איז דורכגעריטען אַנ'אַראַב'ישער רייטער און בעמערקענדיג דעם ליגענדיגען דיכטער, איז ער איבער איהם דורכגעפאָהרען, צוטרעטענדיג זיין קערפּער מיט די פערדישע פיס.

מיט אַ ציון־ליד אויף די ליפּען — דערצעהלט די לעגענדע — האָט אַזוי טראַגיש פערענדיגט זיין לעבען דער הויכבעגאַבטער פּאָעט און גאון ר' יהודה הלוי.

השיבות און שענהייט

פון י. י. סיגאל

ביים דורכשניטליכסטן שבדורכשניטליכען איז דאָ אַ דראַנג און אַן אינעווייניגסטע בויט זיך אַרויסצוהייבן און אַרויפהייבן זיך אויף אַ העכערער מדרגה. אין דער באַטור — דאָס וואַקסן, וועקסלען זיך, אומענדערונגען דורך אומענדערונגען, אויף מדרגה שטופט צו אַ צווייטער אַ ווייטערער, אַ העכערער און ליכטיגער. פאַרבע און מיט פאַרבען וואַקסן און מישן זיך צונויף און גיבן אַרויס פון זיך אַ נייעם קאָליר. אויפ'ן נייעם קאָליר פאַרקוקט זיך אַ דורכפליהענדיג בעשעפעניש און זאַפּט אַריין אין זיך דעם אַראָמאַט זייערס און ווערט ענליך צו דעם. די ענליכקייט פון בלומען צו שמעטערלינגען און אַנדערע פלאַטערדיגע בריאים — מען האָט זיך וועגן דעם נאָך יונגס אָפּגעגעבן צו דערגעהען די פאַרוואַנדלונג.

אין דער לעגענדע פון וועלט־בעשאַפען איז שוין אויפ'ן ערשטן פונקט פעראַן דער בעגריף פון שיינקייט. אַפילו דאָס וואָרט „טוב" וואָס איז אין געוועהנליכן פשט „גוט", קאָן אויך גרינג פערביטן ווערן אויף „שיין" גאָט האָט בעשאַפן און געזעהן אַז עס איז גוט. וירא אלהים כי טוב ווילט זיך זעהר שטעלן דעם טראָפּ אויף דעם זעהן... די פרייד פון שאַפן און בעשאַפן האָט זיך געמוזט ערשט קלאָר אויסדריקן, ווען דאָס אויג האָט שוין געקאָנט דערזעהן, עס איז אַ פאָרם אַ געשטאַלט. פאַר'ן זעהן אַז עס איז גוט האָט נישט געקאָנט זיין די גאַנצע הנאה, מיט'ן זעהן ערשט קומט דער גענוס. אויף אַלע צווייגן און אין אַלע געביטן אין לעבן איז עס אַזוי. דערפאַר איז דאָס אויג דער ערשטער לעהרער אונזערער. דער רעליגיעזער מענש האָט אין זיין גלויבן אַריינגעלייגט די גאַנצע שענקייט פון קינסטלערישן גענוס. דער מאָדערנער ראַפינירטער מענש לייגט אַריין זיין עצם און איידעל רעליגיעזן געפיהל. זיין גאַנצע גייסטיגע וועלט איז דעם גענוס פון קונסט, פון שענקייט.

דאָס אויג איז אונזער ערשטער לעהרער אָבער נישט דער איינציגער. עס ווייזט אונז נאָך מיט אַ שטומען פינגער אויף דער וועלט און איהרע זאַכען און געגענשטאַנדען און מיר וואונדערן זיך, אין אונזער וואונדערן זיך איז שוין פעראַן די הנאה וואָס מיר האָבן פון זעהען מיר געניסען די זאַכע און בעגייסטערן זיך פאַר זיי. מיר האָבן הנאה אַפילו דערפון וואָס מיר פערשטעהען זיי נאָך נישט אינגאַנצען און קאָנען זיי נישט דורכדריגען. דער פשוט'ער פאַקט פון אונזער זעהן איז שוין אַ גרויסער גענוס. ווען דער מענש וואָלט זיך דיך דערהויבן אַביסעל אויף אַב'עטישער שטופע און אויפגעהערט רייצען אין זיך דעם עגא פון בייז און שלעכטס. און די וועלט וואָלט אַביסעל בעסער איינגעשטעלט געוואָרען, וואָלטען אפשר אונזערע אַפּעטיטן, די פּרימיטיווע, די פּעטעישע, די אויסערליכע אַפּעטיטן, נישט געווען אַזוי צולאָזען אין אונז. די תאוה'ס וואָלטען זיך בערוהיגט, מיר וואָלטען זיך אָנגעגעסען צו זאַט מיר וואָלטען אונזער צושטאָפּטע קישקע פאַר שונד און שאַנד און שווינדעל פערשטאָפּט און אָנשטאָט דעם וואָלטען אין אונז אויפגעוואַכט די איידעלע חושים די פיינערע השגה'ס.

אונזער קערפער וואָלט אויך דערפון שענער געוואָרען. זאָרג פאַלט ווי סאַזשע און בלוט און איבערגעפרעסענע זאַטקייט מאַכט אַ מענשען אַ כאַזער־קודנעם פעטען בויך און אַ טעמפּען פערשמאַלצטען פנים און — אַ קופּערנעם שטערן. ביידע זאַכען זענען מיאוס, נישט עסטעטיש. דערפאַר טאָר מען זיך נישט איינרעדען אַז דער וואָס פערמאַגט רייכקייט, האָט העכערע השגה'ס, אפשר קאָן ער גיבער זיך איינשאַפן אַ סאַלאָן מיט קונסט־בילדער און אַ רייכע שיין־געדרוקענע ביבליאָטעק. דאָס מיינט אָבער נישט אַז עס פעהלט איהם אויס און אַז ער איז אַ אינערליכער אַ רייכער מענש. אויסנאַהמען טרעפען, דורכשניטליך איז דער עקאָנאָמישער בעוואָרנטער אויסגעליידיגט אין עסטעטישען זין, פשוט דערפאַר, ווייל אַלע זאַלען זיינע ענערגיעס, כוחות האָט ער אַוועקגעגעבן צו ווער'ען רייך. כוחות אין תוך גרויסע אָבער גאַנץ רויהע, נישט קיין איידעלע, אַזוי איז אויך, דורך אַ פערקעהרטער סיבה, מיט'ן אָרימאַן, ביי איהם האָט זיך דאָס עסטעטישע נישט ענטוויקעלט, ווייל ער איז תמיד אַ פערדונגענער. זיין מח טראַכט שטענדיג וועגען שטיקעל ברויט און וועגען מאָרגענדיגען טאָג. דאָס איז אויך זעהר אַ רויהע פונקציע.

די טיפסטע טראַגעדיע דאָ לעבט דורך די אינטעליגענץ. און נאָך טיפער און טראַגישער לעבט עס איבער די יודישע אינטעליגענץ, וואָס קאָן זיך בעפרייען פון טראַדיציעס, פון די געזעצען און פאָרמען, וואָס זענען געבליבען פונ'ם פריהערדיגען דור, וואָס זענען געווען און געוואָרען די צוואַהר־עקרים פאַר'ן שפּעטערדיגען. דאָס שעהנע זעהען מיר פונווייטענס. ווען מיר קוקען פאָראויס אָדער הינטער אונז. סיי פונ'ם זוניקען ליכט אין דעם האָריזאָנט פון מערב, וואו דער טרויער פון פערגעהן שפּילט זיין ניגונים און קאָלירען, סיי אינ'ם הימעל טויער פון מזרח פונוואַנען עס שלאָגען זיך דורך בונטיגע פאַרבען פון דעם געהאַפטען אויפגאַנג — פון ביידע זייטען קלינגט צו אונז די שעהנקייט וואָס טיילט זיך אָפּ און דערהויבט זיך. פונ'ם מיטעלוועג אין טאָגטעגליכען. פון די דאָזיגע צוויי זייטען פאַלען פון זיך צונויף און שמעלצען זיך צוזאַמען דאָס ליכט פון אויפגעהענדיגען און דאָס ליכט פונ'ם פאַרגעהענדיגען אין קרויגען דעם קורצדויערענדיגען היינט מיט אַן אָרעמאַישען כשוף, מיט דער בליצענדיגער קרוי פון האָפנונג און בענקשאַפטען.

איז דערפאַר דער איינציגער מענש, ווי דער גאַנצער דור, נישט קיין כלי מיט אַ צווייטיגער עפענונג, ווי אַ פאַס אָהן אַ דנא און אָהן אַ דעק, אין וועלכער עס קאָן זיך קיין שום זאַך נישט האַלטען. אינ'ם פיינערטען און ראַפינירטערען מענשען שפּיגעלט זיך, אַפילו אין זיין טעגליכען טאָן און טראַכטען, נישט נאָר דאָס מאָמענטאַלע, דאָס וואָס בלייבט אין אונז איבעריגען אין געפיהל און אין געדאַנק פון אַלע זאַכען, וואָס מיר לעבען איבער און לעבען זיך אויס מיט זייערע אינהאַלטען און פאָרמען. דער בעגריף פון צייט־דויער, מוז נישט גענומען ווערען אויף אַ פלאַך ווי מיר פערשטעהען עס אין יאָהרען און אין אומענדליכע יאָהר־הונדערטער. דאָס קאָנדענסירטע איבער־לעבען פון אַ שפּינאָזע האָט זיך געשפּיגעלט אינ'ם מינוטיגען בליק פון זיינע אויגען. דער דאָזיגער בליק וואָס האָט אין זיך קאָנצענטרירט דעם גאַנצען שפּינאָזאַ, איז נישט פערלאָשען געוואָרען און דער מינוט פון אַ צייט־מאָס, נאָר איז געבליבען בריען אין דער וועלט און איז דער צייט ערגעץ, וואו די געגראַסטע גרעניצען וואָס מיר בעשטימען פאַר צייט און אָרט. קאָ, אינגאַנצען נישט גענומען ווערען אין אַכט.

דער געפיהל פאַר שעהנקייט איז אינ'ם מענשען דערוועקט געוואָרען דעמאָלט, ווען די פּרימיטיווע געפיהלען און דראַנגען זענען ביי איהם בעפרידיגט געוואָרען. שעהנקייט איז יום טוב. איז אַרויסשלאָגען זיך פונ'ם מאָנאָטאָנעם גרויען טיק־טאַק פון וואָך. שיינקייט איז גאָט, אין וועלכען עס קאָנצענטרירט זיך די האַרמאָניע פון גאָר דעם אומהאַרמאָנישען אין אונז און וואָס אַרום אונז, אינסטינקטיוו האַרמאָנירט זיך אַליין די וועלט מיט אין איהרע דיסקאָרדען און דיסאָנאַנסען. מיר זעהען עס אויף שריט און טריט אין לעבען פון דער ערד. דאָס מאַכט אונז ווידער קלאָר, אַז אינ'ם אינהאַרמאָנישען צווישען איין דיסהאַרמאָניע און דער צווייטער, בעוועגט זיך די וויטאַלע ענערגיע. דער ווילען, אַז בענקשאַפט און שטרעבונג צו דערגענצען זיך, צו גאַנצקייט. דאָס שעהנע קומט היילען דאָס נישט שעהנע און גיט זיך אַוועק צו דעם און לאָזט זיך פערשלינגען. דאָס איז איהר הנאה און איהר תיקון — פערשלונגען צו ווערען, דאָס איידעלע בענקט צום רויהען, רופט און קלאָגט צו דעם דורך די נעכט פון בענקעניש'ען, ביז ביידע בעגעגענען זיך און ווערען דערליזט איינס אין אַנדערען, דאָס וואָרט וויל בעצייכענען דאָס שווייגען. עס רייסט זיך און ברעכט זיך און קנייטשט זיך, ציטערט מיט ליידענשאַפט צו די אַבסטראַקטע טענער ערגעץ אין פערלאָרענעם רוים, ביז עס געלינגט. דעם אותיות־צונויפגעזעצטען וואָרט איבערגעבען אַזוינס וואָס שוועבט גאָר, ווי מען זאָגט, אין אַנדערע, אַבסטראַקטע און ווייטע עולמות. עס איז ביי מיר דאָ אַ טיף־טיפער געפיהל, אַז אויך אין דער וועלט פון קונסטען האָט זיך בעשאַפען אַזאַ צושטאַנד. דער טיפערער סימן פון זייער עכטקייט און זייער לעבענס־עקזיסטענץ איז די בענקשאַפט זיך אַריינצוגיסען, אַריינפליסען איינס אינ'ם אַנדערען, און אינ'ם גאַנצען, גרויסען געניאַלען ווערק פון מייסטער הערשט די האַרמאָניע פון אַלע קונסטען צונויפגענומען. די עלעמענטען פון פאַרב און קלאַנג, טאָן און וואָרט ווערען צונויפגעהאָפטען אין איין נשמה און לעבען אינ'ם עהרליכען קינסטלערישען בילד, סאָנאַטע אָדער ליד.

דער דאָזיגער, ווי מען קאָן גרינג דערפיהלען, עראָט'שער, מאָמענט, ווייזט, אַז אויך די עסטעטיק דערגרייכט צו דער פאָרם אין וועלכע אַלע לעבענס ליידענשאַפטען און רעגונגען, שטרעבונגען און אידעאַלען, לייטערן זיך און זענען גרייט אויף קרבנות די וואָס דערגרייכען די שטופע פון אויסלעבען זיך מיט דינערע חושים. טראַגען שוין אַריין זייער פערפיינערטקייט אויך אין די האַרטערע פאָרמען פון לעבען. אויף אַלץ נעהמט שוועבען אַ שעהנערער און ריינערער גייסט. דעמאָלט ווערט אַ אויך די האַמעטנע פאָרם פון אַ מאָראַל, וואָס איז צוגעשניטענע געוואָרען פאַר אַלעמען גלייך. אויך געריינגט און געלייטערט.

ביז איצט און אויך איצט האָבען אַלע קולטור־פאָרמען זיך אויסגעדריקט אויף אַ ריין אויסערליכען אופן. נאָר די קונסט, די אמת'ע, די וואָס שפּאַנט זיך נישט איין אין משרתות פון אַ טענדענץ, איז און איז געבליבען די טרעגערין פאַר יענער הויכער שיינקייט, צו וועלכער אַלע, אַלע לעבעדיגע בריאים, נישט נאָר דער מענש, שטרעבען דערפאַר איז די קונסט אומאָפּהענגיג און דער קינסטלער אויך.

די שעהנקייט וועט סוף כל סוף היילען אויך די קראַנקע פערקרימטע אָרדנונג, אָדער אומאָרדנונג פון דער וועלט. זי וועט עס היילען, נישט מיט קיין אָפּעראַציע מעסער, נאָר, ווי זון, ווי פרישע קרעפטיגע לופט, ווי נאַטור, אמת עס וועט טאַקע נעמען לענגער. מיר זענען געוואָרען צו אומגעדולדיג. דאָס איז דער סימפּטאָם פון דער גאַנצער האַמעטנער ציוויליזאַציע, דערפאַר וועט זי קיין קיום נישט האָבען.

היטלער, ביזט נעבעך אויף צרות!...

א בריף פון „גרינעם בענדעל" צום „ברוינעם העמדעל"

פון י. אבערזשאנעק

„קאָכאַני אַראָלפּיע !"

ראשית, וויל איך אין נאָמען פון אַלע גרינבענדעלדיגע שובראַקעס און שטעקען־העלדען דיר גראַטולירען צו דיין אַמט אַלס קאַנצלער פון דייטשלאַנד.

יאָ, פשיאַטשעלו, איין זאַך פערשטעה איך נישט: אַדאָלף שפּקח היה — אַזאַ בראַוער קערל הלואי זאָל איך אַזוי ווייט האַלטען מיט מיין „גרינעם בענדעל", ווי דו מיט'ן „ברוינעם העמדעל"... ווי פאַלסטו אויס צו אַזאַ נאַרישקייט ? צו וואָס טויג דיר דאָס קאַנצלער בענקעל, צי וואָס ? ראשית, איז דאָס נישט פאַר דיין מאַלאַרסקע קאָפּ. והשנית, סאַרע פנים וועסטו האָבען אין אַ פראַק — דאָס ברוינע העמדעל מיט די שובראַנע גזשיווע איז דאָך דיר אַזוי געווען „דאַ טוואַזשי", כאַרע פנים וועסטו האָבען אין אַ פראַק מיט אַ צילינדער — ווי אַ פּורים־שפּילער וועסטו דאָך אויסזעהען !..

דו האָסט אַ קוק געטון אין שפּיגעל, ווי דו זעהסט אויס אין צילינדער מיט'ן ווייסען גאַרס ? דו ביזט אוודאי צוקאָקט און צעקעצט געוואָרען פון געלעכטער — האָסט מסתמא אויסגעזעהען ווי אַ חזיר אין אַ טלית קטן, אָדער אַ קאָזאַק אין אַ שטריימעל ! איך בין זיכער, אַז אין דיין „ברוינעם העמדעל" האָסטו דיך געפיהלט פיל „וויגאָדנער" ווי איצט אין פראַק מיט'ן צילינדער...

אָבער דאָס איז אַלץ גאָרנישט. מיר לעבען איצט אין אַ צייט, ווען „קאָפּוסטע" איז געוואָרען אַן „אינטעליגענט מאכל" און צו זיין אַ „ראש" דאַרף מען נישט קיין קאָפּ... דער עיקר איז דער קולאַק. און אַזוי ווי דו האָסט די אַלע „מעלות", ביזטו דער „ריכטיגער מאַן אויפ'ן ריכטיגען אָרט"...

מיט איין זאַך, זעהסטו, קאָכאַני אַראָלפּיע, בין איך דיך נישט מקנא ; וואָס וועסטו איצט טון מיט דיין אַנטיסעמיטישען פעדעל ? וואָס וועסטו איצט טון מיט דיין „נומענער פאַלקע" ? אַזוי לאַנג ווי דו ביזט געגאַנגען מיט דער לייטער און מיט'ן פענזעל, האָסטו דיר געקענט ערלויבען אַזאַ „שפּאַס" צו לעכערן אַ פאַר הונדערט זשידאָווסקע סטודענטען די קעפּ, אַזוי לאַנג ווי דו ביזט געגאַנגען אין „ברוינעם העמדעל", און געוואוינט האָסטו צוזאַמען מיט דיינע קאַמעראַדען אין „ברוינעם הויז", האָסטו געקענט פריי און פראַנק מאַכען אַ „שפּאַציר" איבער די זשידאָווסקע קעפּ און ברעכען שויבען פון יודישע געשעפטען, האָסט דיר געקענט בעגיבען צו טשאַקען און פיסקעווען אויף וואָס די וועלט שטעהט, אָבער איצט, קאָכאַני אַראָלפּיע, אַלס קאַנצלער, מוזטו דאָך האַלטען „פּאַסאָן"... ווי אַזוי וועסטו דיך אין פראַק און אין צילינדער אוועקשטעלען מיט דיין כאַלאַטע שפּאַלטען יודישע קעפּ און ברעכען שויבען פון יודישע געשעפטען ? דער פּאַרלאַמענט איז דאָך נישט קיין ביער־קנייפּע, וואו דו קענסט פיסקעווען אויף דיין שובראַנע לשון — וואָס וועסטו איצט נעבעך טון — איך פיהל דיר מיט קאָכאַני אַדאָלפּיע !..

נאָר אַזוי ווי מיר די „גרינע בענדלעך" מיט די „ברוינע העמדלעך" זענען דאָך עפּעס „פעראַיינדעטע", אַזוי ווי מיר האַנדלען ביידע מיט איין „אַרטיקעל", האָב איך, אַלס טשלאָנעק פון „בראַטניאַ פאָמאָץ" בעשלאָסען דיר אַרויסצוהעלפען פון דיין שווערער לאַגע — איך וועל דיר, קאָכאַני אַדאָלפּיע, געבען אַ לעקציע, ווי אַזוי אַזאַ פּראַסטער חי וקים ווי דו, ווי אַזוי אונזערער אַ יאַט דאַרף פיהרען די מלוכה, און די כאַלאַטע האַלטען „זאַ מאָרדע".

הער זיך צו מיט קאָפּ, קאָכאַני אַראָלפּיע, צו מיין לעקציע :

קודם־כל דאַרפסטו דיר פערלאָזען לענגערע וואָנסעס, דיינע „וואַנשיקעס" פּאַסען פאַר אַ קעלנער אָדער פאַר אַ פריזירער.

אַז דו וועסט שוין זיצען פעסט „אויפ'ן בענקעל", זאָלסטו נעמען אַ בעזים און נעהמען אויסקעהרען... די „נישט געוואונשענע" עלעמענטען — אומעטום מוזען זיצען „איגענע"...

פאַר בילדונגס־מיניסטער קענסטו מאַכען אַ געגראַוועטען שוסטער, אָדער אַ קיילער — אַבי ער איז נאָר אַ געשוואויגענער „טשלאָנעק" פון „ברוינעם הויז"...

פאַר פינאַנץ־מיניסטער דאַרפסטו מאַכען אַ „בלאַטען יאַט", וואָס פערשטעהט, ווי אַזוי ביגראַנדע אַרויסצוציהען פון די יאָלדען די פאַר מאַרק.

פאַר געזונדהייטס־מיניסטער, מוזטו מאַכען אַ קאַוואַל, וועלכער דאַרף וויסען, ווי אַזוי צו „סקאַזשישטשען", און זאָל זיך קענען „מאַכען געזונד"...

האַנדעלס־מיניסטער מוז זיין אַ שטאַרקער פערשוין, וואָס זאָל האָבען כח... אַרויסצוריסען דעם האַנדעל פון די זשידאָווסקע הענד...

פּאָסט־מיניסטער מוז זיין אַ מענש מיט אַ „ווייטען בליק", וועלכער זאָל זעהען... וואָס ס'גייט פונט זיך אין די אַמעריקאַנער קאָנווערטען...

באַהן־מיניסטער זאָלסטו מאַכען אַ „ז וואַדאַוער" דראָשקאַזש, און ער מוז וויסען, אַז „מ'שמירט פאָהרט מען"...

יוסטיץ־מיניסטער מוז זיין אַ „פּאַכמאַן". וואָס איז גוט בעקאַנט... מיט'ן טורמע־ווערכטער...

איצט קאָכאַני אַראָלפּיע, וועלען מיר צוזעצען האָבען אַ „פּאַכמעניש'ען" קאַבינעט פון „אייגענע" מענשען, זאָלסטו זיך נעמען צו די קלענערע חברה־לייט — אומעטום זאָל הערשען דיין „ברוינהעמדעלדיגער גייסט" !..

און אַז דו וועסט דיך שוין פיהלען „פּעסט אין די פוגעס", זאָלסטו דיך אַ נעם־טון צו די צייטונגס־לייט, און די צייטונג, וואָס וועט נישט נאָכזאָגען „אָמן", זאָלסטו איהם דערציילען די מעשה פון שווייגער...

איצט, אַז דו ביזט שוין פערטיג מיט די „נאַצעטניקעס", זאָלסטו נעמען דיינעם אַב'„איגענעם" שרייבער, און איהם דיקטירען אינטערוויוען, דו דאַרפסט דיך נישט „ליטשען" מיט אַ וואָרט, דו זאָלסט דערלאַנגען לשון, אַז דער כאַלאַטע זאָל פינסטער ווערען פאַר די אויגען, און טאָמער כאַפּסטו דיך אַרויס מיט אַ „שובראַנע" ווערטעל איז אויך נישט קיין בייז — דערפאַר ביזטו דאָך עפּעס דייטשער קאַנצלער !..

איצט קאָכאַני אַראָלפּיע, וועלען מיר צוטרעטען צו די וואַהלען צום דייטשען פּאַרלאַמענט :

זאָלסט נישט געהן אין די דרכים פון די יאָלדישע ברינינגס, פאַפּענ'ס און שלייכער'ס — וואַהלען דאַרף מען „מאַכען", און טאָמער וויסען ווי אַזוי צו „מאַכען וואַהלען", וועט ביסמאַרק אויך אָפּגעבען אַ וואַהל־צעטעל... און די ס. ד. וועל אויך שטימען פאַר דער ברוינהעמדעלדיגער ליסטע...

כדי צו „נאַביערען" די מאַסע, זאָלסטו פאַר די וואַהלען אַרויסשיקען דיינע אַגיטאַטאָרען איבער די הייזער, און צוזאָגען די וועהלער : ביליגע דירות, עלעקטריע אין די אונטער־געסלעך, חתנים פאַר כלות, נדנים פאַר „פשעדוואָיענע" מעדלעך. פאַר זשיטשקעס פאַר האַנדווערקער, בעפרייען פון שטייערען, בעקעמפען דעם קריזיס, בויען הייזער, אָפּשטעלען עקסמיסיעס, בעשעפטיגען אַרבייטסלאָזע, און „פּאָ כופּיע" ווייסטו דאָך !..

יאָ, יאָ, אַדאָלפּיע — אַזוי „מאַכט" מען וואַהלען !..

מיט'ן פּאַרלאַמענט דאַרפסטו דיך אויך נישט שטאַרק איבערנעמען, וועלען די הער־ען דעפּוטאַטען זיין גוט און פרום, וועלען זיי טון וואָס טאַטע־מאַמע הייסען, וועט זיי זיין גוט און וואויל. טאָמער נישט. טאָמער וועלען זיי אָבער עפּעס אַ „געמבע", זאָלסטו דיך נישט שטאַרק מצער זיין — נעם זיי ביי די קעלנער און „אַדיאַזד" !...

קיין נאַכאַלניק דאַרפסטו נישט זיין, אינגאַנצען פערמאַכען דעם פּאַרלאַמענט זאָלסטו נישט, עס פּאַסט נישט פאַר אויסלאַנד, דו קענסט אַמאָל דאַרפען אַ „פּאָושיטשקע", וועלען זיי דיר נעמען שטעלען קשיות : הלמאי דאָס און חלמאי יענץ, דעריבער דאַרף מען דעם פּאַרלאַמענט האָבען „אויף פּוך", די „שמאַנדאַקעס", די דעפּוטאַטען, הייסט עס, זאָלען זיצען אין דער שענק און טרינקען אַ „כאַמבע־ביריש ביער", און זאָלסט זיי הערען ווי דעם פאַראַהריגען שניי. וועלען זיי זאָגען נאַכט —, זאָלסטו זאָגען — טאָג, וועלען זיי זאָגען — הוידעס, זאָלסטו זאָגען — בוידעס — דו מוזט ווייזען, אַז דו הייסט אַדאָלף, און אַז דו גיסט אַ קאָמאַנדע „אויגען רעכטס !" דאַרפען זיי שטעהן „נאַ באַטשנאָשטש"...

אָט אָ דאָס איז מיין לעקציע, וועסטו דיך האַלטען ביי מיין פּראָגראַם, וועט דיר זיין גוט און וואויל, און וועסט מאַריך ימים זיין, טאָמער נישט, טאָמער וועסטו געהען אין ברינינג'ס דרכים, וועסטו האָבען אַ וויסטע ביטערע מפּלה !..

אָרימער אַדאָלף !

אויף וועלכע כפּרות, האָסטו דאָס אַלץ גע־דאַרפט ? צו וואָס האָט דיר געטויגט דער פראַק מיט'ן צילינדער, וואָלט דען נישט פאַר דיר געזונדער געווען, ווען דו וואָלסט דיך געקלעטערט אין פרידען אין דיין „ברוינעם העמדעל" ? צו וואָס האָט דיר געטויגט אַ פּאַרלאַמענט, איז דיר דען נישט געווען פיל „וויגאָדנער" אין „ברוינעם הויז" ?..

אָרימער אַדאָלף, ביזט נעבעך אויף צרות !..

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

וואָס וועט דיין שוואַרצע סוף זיין, פּיניעלע? ווי לאַנג וועסטו דיך אַרומבאַלעווען אויפ׳ן אַלטען מאַרק, ווי לאַנג? — אַזוי פרעגען זיי מיך, די פּענעמאַטסקע יאָלדען.

כאַ... כאַ... וואו דען זאָל איך זיין? אַז מיין טאַטע מיט דער שקאָלע פירען אַן אימפּאָרט מיט אַן עקספּאָרט: דער טאַטע עקספּאָרטירט מיך אין דער שקאָלע אַריין, און דער לעהרער אימפּאָרטירט מיך אַרויס.

— געלד, זאָגט דער לעהרער האַסטיג און אַזוי ווי ביי מיין טאַטען איז אַ פּשעטשאַנג אין די קעשענעס, האַלט דער לעהרער אין איין שרייען: „פּיניעלע — טיל זוראַט"!...

לאָז איך מיך אויס פון טאַטען מיט דער שקאָלע, און איך באַליעווע אויפ׳ן אַלטען מאַרק. וואָס ס׳עט פון מיר ווערען? ס׳עט שוין ווערען! ה׳לערען מיך אַ גוט פאַך — כ׳לערן מיך פאַר אַ כלל־טוער — דאָס איז בעסער פון שוסטעריי און אַפילו פון דאַמען־שניידעריי...

אוי, הערט נאָר, יאַטען, איז דאָס כלל־טוערייַ אַ וואוויל פאַך, איך האָב אַמאָל געהערט דעם שוואַרצען יאַנטשע טשאַקען:

— יודען, האָט ער געשריגען — אונזערע אָרימע קינדער! רחמנות! יודיש האַרץ!

האָב איך דעם שוואַרצען יאַנטשע געקוקט גלייך אין די אויגען אַריין און אַזוי געזאָגט:

— פּעטער, טשאַקעט נישט! באַרען קענט איהר מאַקע, אָבער נישט פּיניעלען — איהר מיינט די הגדה צי די קניידלעך!..

איצט גיה איך צום שוואַרצען יאַנטשע אין קאָפּ לעהר אַריין — איך על שוין ווערען אַ לייט — זגראַבנע בין איך און טאַלענט האָב איך אויך.

ער הערט, יאַטען, פּיניעלע מזיק ווערט אַ כלל־טוער!...

אוי, די גריפּע!

— וואָס מאַכט דיין פרוי מיט דער גריפּע?

— פון דער גריפּע איז זי שוין אַרויס, וועןנישט די קאָמפּליקאַציע?

— אַבי׳אויער?

— ניין, זי האָט זיך פערליבט אין דאָקטאָר.

בריזש־משוגעת

סינדעו איז די וויגעו שפּילען

קינד (שילער פון 1־טען אָדזשאַל): מאַמעשי, אין 2־טען אָדזשאַל לערענט מען שוין שפּילען בריזש?

דער קראַנקער יודישער טעאַטער

אפשר וועט דער דאָקטאָר באַראַטאָוו העלפען

אין „סקאַלאַ"־טעאַטער שפּילט איצט ד״ר באַראַטאָוו.

אַ פּנים מיט אונזער יודישען טעאַטער איז נישט פריהליך, אַז מ׳האָט געמוזט רופען צו איהם אַ דאָקטאָר!

דער „קונדס" ווינשט דעם ד״ר באַראַטאָוו, ער זאָל דעם חולה ברענגען אַ רפואה שלימה.

ביים שויפּענסטער

אין דער גנבים־בראַנזשע איז אויך נישט פויגעלדיג

צוויי עלעגאַנט געקליידעטע דאַמען שטעהען אויף דער פּיעטריקאָווער גאַס ביי אַ שויפּענסטער און בעטראַכטען זיך ביידע וועלכע דיוואַנעס צו קויפען. איינער געפעלט אַ פּערסישער דיוואַן מיט׳ן פּרייז 350 זל. דער צווייטער געפעלט אַ טייער פאַר 600 זלאָטעס.

נעבען זיי שטעהט אַ טאַשענציהער און הערט זיך צו דעם געשפּרעך. איינס, צוויי, און ער האָט די האַנד אין האַנד־בייטעל.

אין עטליכע מינוט שפּעטער, קומט דער גנב צוריק אַ דענערווירטער און גיט דער דאַמע אַ וואָרף דאָס בייטעלע אין פּנים אַריין — פּערסישע דיוואַנעס געהט זי קויפען, און האָט 20 גראָשען איהר פערמעגען!...

יודען שמועסען

ביז מנחה למעריב

— האָסט געהערט, יונה לעבעדיוק איז דאָך געוואָרען פּרעזעס פון פעראיין „עזרת קרופּניק".

— אַזוי? ער האָט דען די נויטיגע קוואַליפיקאַציעס?

— אַוודאי, ער איז דאָך שוין צוויי מאָל געזעסען אויף דער מילשאַ.

מ׳שמועסט, אַז אין סיים זאָל פערקירצט ווערען די רעדנער־צייט.

— און איך האָב געהערט, אַז די רעדעס אין סיים זאָלען אינגאַנצען אָפּגעשאַפט ווערען, מ׳וועט בלויז צו שאָקלען מיט די קעפּ.

א דיפּלאָמאַטישע קרענק

צום קראַנקען מיניסטער בעק, איז געקומען דער דזשאַדעק מבקר חולה זיין. ביים קראַנקענ׳ס בעט האָט מען געשמועסט וועגען גייע דיפּלאָמאַטישע מיטיעס.

מ׳זאָגט דערום, אַז דאָס איז אַ „דיפּלאָמאַטישע קרענק"...

קאַרנאַוואַל אין לאָדז

ווער, און ווי אַזוי מ׳ווײלט זיך

פערגאַנגענעם שבת צו באַכט, זענען איינגעאָרדענט געוואָרען פיל קאָנצערט־ראַוטען.

— ווי אַזוי?

אויפ׳ן סטראַזשאַצקע באַל, איז געווען אַ פייערליכע שטימונג, מ׳האָט געטאַנצט מיט דער גאַנצער פּאָמפּע.

ביי די קאָלעיאַזשעס, האָט מען באַך אין דער פריה געבאַלעוועט אויף דער גאַנצער פּאַרע.

אין אַ סוחרים־קלוב, האָט מען זיך געבאַוויעט אַזוי לאַנג ביז מ׳איז געפאַלען פון די פיס.

אויפ׳ן באַל אין וואַיאַזשאָרען־פעראיין איז געווען אַ ווייבער־קאָלעקציע, און יעדע דאַמע האָט ביי זיך געהאַט אַ פאַרבען־קאַרטע.

אויפ׳ן באַל פון „וויזאָ", האָבען די דאַמען גערעדט וועגען ציון... ציה מיך נישט פאַר דער צינג...

א וואוילטעטער

אויפן באַל פאַרן יתומים־הויז

— וואָס טאַנצט דו עפּעס מיט דער גראַבער מאַדאַם בערטאַ? ביי אַזאַ מאַשין, וועסטו דאָך ס׳האַרץ פערלירען!

— נו, ס׳איז דאָך הייגט פאַר אַ וואוילטעטיגען צוועק!..

לאָדזער יודען

פערשטעהן זיך אהן ווערטער

אין צוג פון לאָדז קיין וואַרשאַ זיצען צוויי לאָדזער יודען איינער קעגענאיבער דעם אַנדערען און שווייגען.

איינער פון זיי גיט אַ זיפץ. באַך אַ זיפץ, אין עטליכע מינוט אַרום ווידער אַ זיפץ.

— נו, וואָס דערצעהלט איהר סאַרע מעשיות.

— האָט זיך דער פרעמדער שכן דערגעוואוירט — איך האָב נישט בעקומען קיין „נאַדזור"!

קליינע אַנאָנסלעך

ביז 15 ווערטער צאָהלט דער „קונדס" צו 1 זלאָטע

די פּאַניענקע, וואָס האָט אויפ׳ן טראַמוויי נומער 15 איבערגעלאָזט ביי מיר אַ פּיצעלע קינד און האָט צוגענומען ביי מיר דעם שירים, ווערט געבעטען צוריק אָפּצונעמען דאָס קינד. דעם שירים קען זי בעהאַלטען פאַר זיך.

ב׳לערן טאַנצען רומבע, פאָקסטראָט און אַנדערע קלאַסישע טענץ פאַר איין פאָר איבערגעטראָגענע הויזען.

כ׳זוך אַ קאַוואַלערסקע צימער ביי אַ יונגע אַלמנה אָדער גרושה, אין בעטראַכט נעם איך נאָר אָפּערטעס מיט בייגעלעגטע פאָטאָגראַפיעס.

אַן אינטעליגענטער בחור מיט אויסגעגעבענע קינדער זוכט אַ כלה מיט גאַז, עלעקטריע, און אַלע אַנדערע וויגאָדעס, נישט העכער פון 2־טען שטאָק.

אַ בחור זוכט אַ צימער, ס׳קען זיין מיט אַ שוניגער.

דער קונדס

● הומאָר ● סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—געק ●

ביילאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 36 — פרייטאָג, דעם 10 פעברואַר 1933

היטלערס פ(ר)אגראם־רעדע

אט דאס איז דער מאַן מיט׳ן „ברוינעם העמדעל", וואס על פּי יושר וואלט ער געדאַרפט טראגען אַ צוואַנגס־העמדעל...

אויבן רעכטס: טאָן־פילם פון אַנ׳אַטאַקירונג דייטשע רייטער.

אין מיטן רעכטס: דער דיכטער האַנס יאָסט זאָל בעשטימט ווערן אַלס אינטענדאַנט פון בערלינער מלוכהשען שוישפיל־הויז.

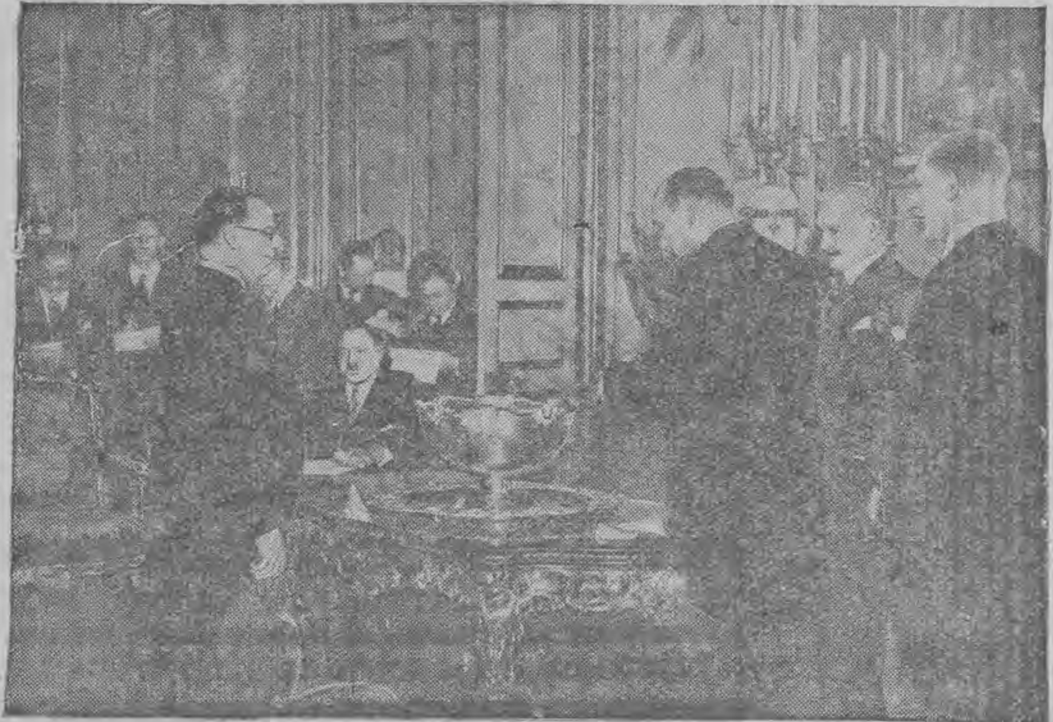

אונטן רעכטס: פראַנצויזישער פרעזידענט לעברען אין דער אַנוועזנהייט פון דיפּלאָמאַטישען קאָרפּוס לאָסעוועט אויס ווער עס זאָלען היי־יאָהר פאָרקומען די טעניס־מייסטערשאַפטען פאַר׳ן דייוויס־בעכער.

אין אינסברוק (טיראָל) זענען פאָרגעקומען אינטער־נאַציאָנאַלע וועט־סקי־לויפען. דאָס בילד ווייזט די בעסטע סקי־לויפער אין דעם קאַמף.

א וואונדער־אַרבייט פון פאַרצעלאַן איז איצט אויס־געשטעלט אין דרעזדען (דער מייסטער איז יאָהאַן קענדלער).

צו די אונרוהען אין רומעניען. דעמאָלירטע געביידע פון אַ נאַפט־געזעלשאַפט אין פלאָעשטי

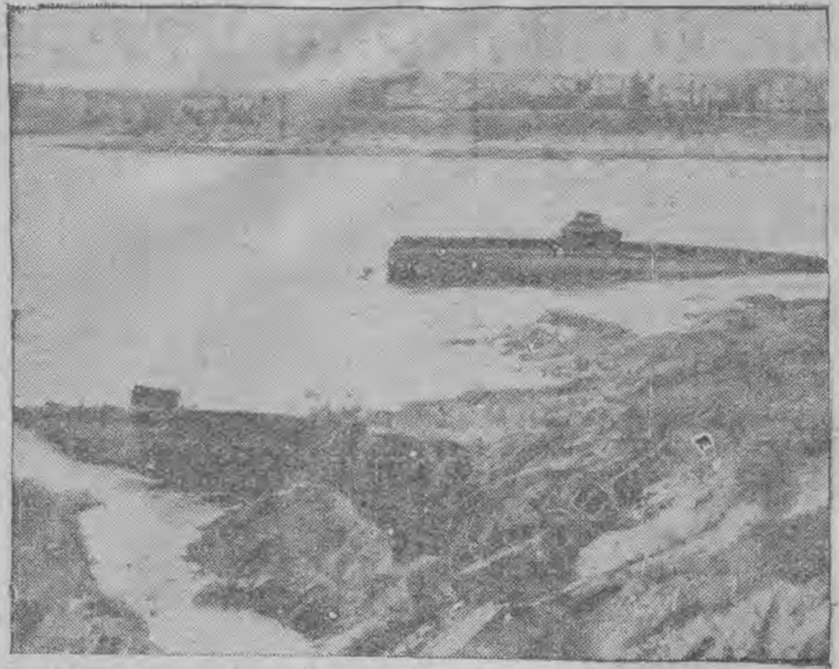

אַ בית־עולם פון אַלטע ענגלישע אונטער־וואַסער־שיפלעך געפינט זיך ביים ברעג פון קאַרנוואַל (ענגלאַנד).

עמיל יאַנינגס אין קאָמ. פילם „קעניג פּאַוואָל".

אן אויטאָ וואָס איז בעשטימט פאַר רייזעס אין דער וויסטע, געבויט פאַר׳ן כעדיוו פון עגיפּטן.

אויבען רעכטס: קעניג קריסטיאַן פון דענעמאַרק דער גאַסט געהט אויף בעזוך צו הינדענבורגן.

אויבען אינדערמיט: ריזיגע דעמאָנסטראַציעס פון ענגלישע אַרבייטסלאָזע געגען די איצטיגע רעגירונג. עס רעדט דער פיהרער פון די אַרבייטער־פּאַרטיי, לענסבערי.

אינדערזייט רעכטס: דער בעריהמטער אָפּערן־זינגער מיכאַעל באָהנען איז שטערבליך קראַנק געוואָרען.

אונטען רעכטס: אַ פּאַנצער־אויטאָ געגען שטרייקענדע אַרבייטער אין דובלין (אירלאַנד).

באַזג, דער נייער פּרעמיער פון דער בריטישער רעגירונג.

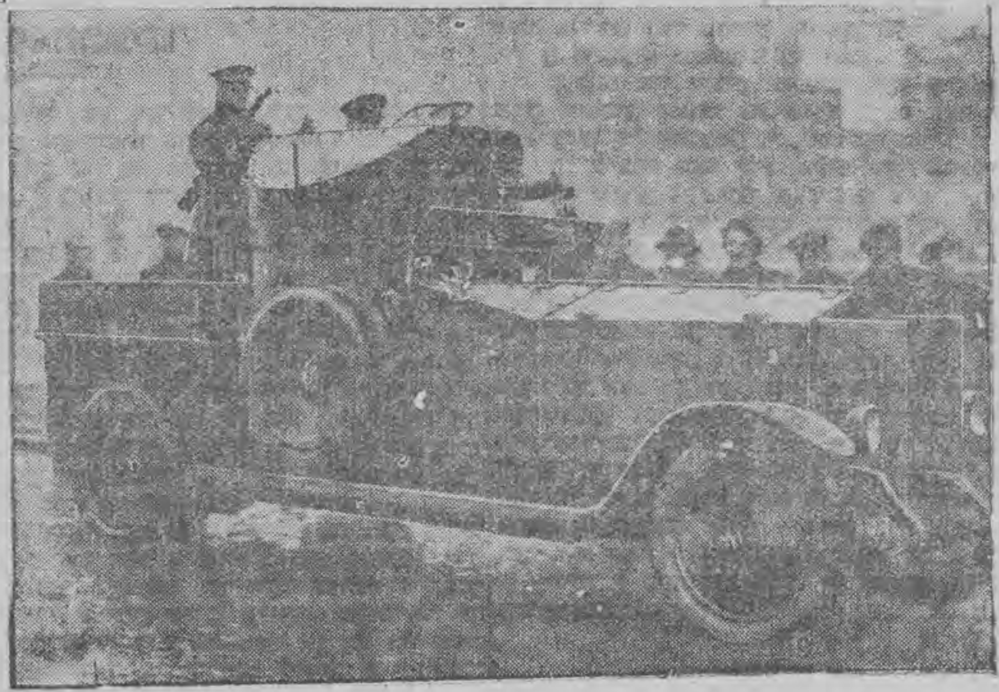

פּרעמ. מאַקדאָנאַלד זאָל זיין פּרעזידענט פון דער אַלוועלטליכער ווירטשאַפטליכער קאָנפערענץ.

דער בעקאַנטער קונסט־היסטאָריקער פּראָפ. ווערמאַן איז געשטאָרבען אין עלטער פון 89 יאָהר.

ווילהעלם רענטגען, צום 10־טען יאָהרצייט פון גרויסען פיזיקער.

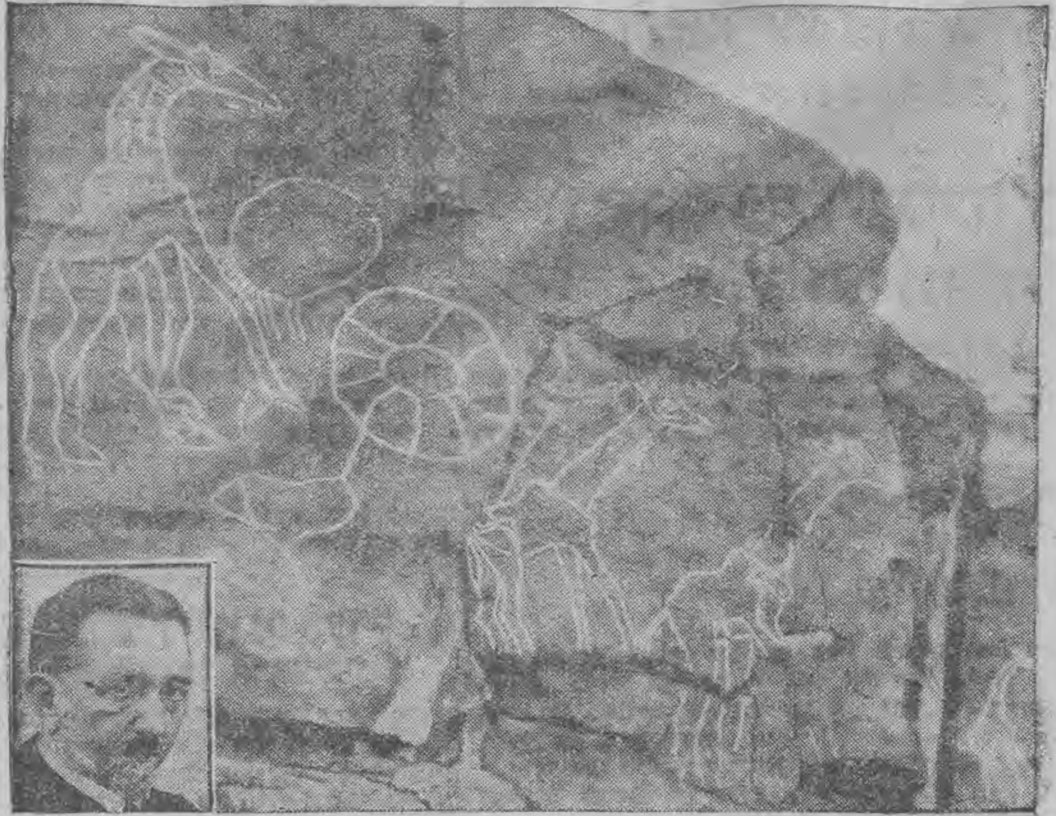

אויבען לינקס: פּאָרהיסטאָרישע טיר־צייכנונגען אויף פעלזענשטיין, זענען ענטדעקט געוואָרען דורך דעם געלעהרטען פּראָבעניוס (אין ווינקעל) אין דרום־טריפּאָליס (אַפריקע) די פעלזען־שטיקער זענען איצט אויסגעשטעלט אין רוים.

אינדערזייט לינקס: די בערלינער קאַבאַרעט־שוישפּילערין בואַז איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד, מאָהט זי אָבער אָפּגעראַטעוועט.

אינדערמיט: אַ פּאָרצעלאַן־מעדאַל צום 50טען יאָהרצייט פון ריכאַרד וואַגנער.

אונטען לינקס: אַ בילד פון שאַנכאַי־קוואַן, נאָך דער באָמבאַרדירונג פונ'ם יאַפּאַנישען מיליטער.

נילס אָלכטעם, דער פערט־וויאונגס־מאַן פון קרעגערן איז אַרעסטירט.

פאליטיק פון וואד

עבר הירדן און היטלער זענען איצט די וויכ־טיגסטע פאליטישע געשעהענישען, וואס שטעהען אין צענטער פון דער וועלט־פאליטיק.

21 אראבישע שייכען, צוזאמען מיט עמיר אבדולא פאדערען יודען זאלען קויפען ערד אין עבר הירדן און היטלער, ווי בעקאנט, וויל נישט אנדערש ,נאר פטור ווערען פון יודען.

די חכמים־פאליטיקער פון גענוף שטעהען איצט מיט פערגאפטע אויגען אויף די דאזיגע געגענ־זעצליכע דערשיינונג בנוגע יודען אויף מזרח און מערב.

מען בעטראכט זעהר פיל וועגען דעם און איך מאנכע קרייזען האלט מען גאר, אז עס וועט, צוליב דעם, געענדערט ווערען די איראפעאישע פאליטיק, וואס יועט מעגליך, ארויסגעלאזען ווערען אויף א נייעם וועג.

בישט אומזיסט זאגען אונזערע ענדעקעס, אז ערהען האבען אנ'איינפלוס אויף דער וועלט פאליטיק.

א פערטיידיגונגס־רעדע
פון א לאדזער אדוואקאט

...הערען ריכטער! דער אנגעקלאגטער איז גע־בוירען געווארען ביי אונז אין לאדז, דאס וואס ט'זאגען עדות די ביכער פון ציווילשטאנד־אמט, אז ער איז אנ'אונלעגאל קינד, זיין מוטער איז גע־ווען א באנע... מ'מוז איהם העכייבער מילדערען די שטראף, מחמת קיינער פון אונז קען נישט זיין זיכער, אז ער איז נישט זיין פאטער.

הינדענבורג און היטלער

הינדענבורג און היטלער האבען דאך עפעס עהנליכעס צו זיך.

פעלד—מארשאל און פעלד—וועבעל.

נאוואטשינסקי'ס טרעהרען...
צוליב דער מכביאדע אין זאקאפאנע

... מיט אונזערע זשידקעס איז דאס אייגענע וואס מיט אונזער צוקער און מיט די קוילען. מ'שיקט זיי ארויס פון פוילען קיין אויסלאנד פאר גארנישט, און שפעטער קומען זיי צוריק קיין פוי־לען אלס שווייצער, פראנצויזען, דייטשען, ענגלענ־דער — און דאן מוז מען צאהלען פאר זיי צוויי־מאל אזויפיל..

א שידס־געריכט
אין קליינהענדלער־פעראיין

אין די האלעס שטעהען צוויי סוחרים מיט בוידען, ביידע האלטען זיי אין איין ארטיקעל. אפט קומט צו מחלוקת. האלטען זיך אין איין ארומ־רייסען און ארומקריגען.

די טעג איז אין קליינהענדלער פעראיין פאר־געקומען צווישען זיי ביידע א שידס־געריכט, און מ'האט געפסקנ'ט, אז ביים „גרינעם טיש" מוזען זיי זיך ביידע איבערבעטען, מוזען זיך איינער דעם אנדערען מוחל זיין, און פון היינט אן דארף זיין שלום.

ביידע האבען אנגענומען דעם פסק און ביידע האבען זיי זיך צעקושט.

ביים ארויסגעהען פון פעראיין, געהט איינער צו צום אנדערען, געזעגענט זיך און זאגט:

— כ'ווינש דיר, וואס דו ווינשסט מיר.

— אהא, דו הייבסט שוין ווידער אן ? — איז דער צווייטער געווארען אין כעס

ער קאן דאס נישט פערשטעהן
פון ב. קאוונער

...ווען איהר קוילעט מיך, ווען איהר צושנייט מיך אין שטיקער, פערשטיי איך נישט און קען עס נישט פערשטעהען.

וועגען וואס איך רעד ? איך רעד וועגען מיינע געשעפטען, רעד איך: וועגען מיין פרנסה : וועגען מיינע פאבריקען, אט וועגען וואס איך רעד.

אנדערע אונטערנעהמער האבען פאבריקען, מאכען זיי געלד — אויב זיי האבען ארבייט, און איך האב א פאבריק און עס ארבייטען ביי מיר נאך היינט ארום הונדערט ארבייטער און איך מאך קיין געלט נישט.

און פערגעסט נישט, מיינע ארבייטער ארבייטען 10 שעה א מעת לעת, קריגען מכות מיט פעפער, נישט קיין פענסיע...

דער בעסטער פון זיי, לייבקע, קריגט סך־הכל 22 זל. א וואך.

איז דאס נישט קיין מענש, נאר א שד, א טייוועל, א שווארץ־יאהר.

ער איינער גיט ארויס ארבייט פאר אנדערע צוויי, — א פייער, א ברען !

קיין פעראיינען מיט שטרייקען און שמייקען איז ביי מיר נישטא; די סחורה וואס איך פוץ, איז כמעט גע'גנב'עט.

איך קויף אלע מאל גע'גנב'עטע סחורות; עס איז מיט 60 און 70 פראצענט ביליגער ווי מען קויפט רעיעלע סחורה.

און אגעזעצט האב איך שוין אויך עטליכע מאל און דווקא פעסט, שווער; איינמאל 175 טויזענד און א צווייטען מאל 135 טויזענד און די ווארע מיינע פערקויף איך ביליג ווי באָרשטש.

און דריי זיהן און צוויי טעכטער ארבייטען מיט מיר אין איינעם, עס געהט אלץ אריין אין קאסע, און מיינע שוואגער'ס און צוויי אנקעלס ארבייטען אויך ביי מיר.

און זיי ארבייטען אויף וואסער אויף קאשע, און אמאל — נאך ווינציגער...

און דאך — און דאך בין איך היי־יאהר היינ־טערשטעלענדיג אין וואסער'ע צעהן טויזענד זל.!

וויל איך וויסען, פונוואנען קומט עס ? וואו ליגט דא דער אומגליק ? אפשר זייט איהר קלוג גענוג דאס צו פערשטעהען ?

בעהמט אן מיין בן־עיר מעכעל האלעוועשקע האט ער נישט מעהר ווי איין פאבריקעל סך־הכל 30 ארבייטער, אלע פרעמדע און ער האט, נישט פאר מיר געראכט, א פעראיין־פאבריקעל, ד. ה., ער צאהלט, נישט פאר מיר געראכט, רעיעלע פענסיע, און זיינע ארבייטער ארבייטען נישט מעהר ווי אכט שעה א טאג, און ער האט שוין געהאט קאלט און ווארעמס פון זיינע ארבייטער. מען האט שוין, נישט פאר מיר געראכט, געשטרייקט ביי איהם פיר חדשים און ער האט זיך געמוזט אונטערגעבען, און קיין אייגענע מענשען, קינדער, שוואגער'ס, אדער אנקעלס ארבייטען אויך נישט ביי איהם, און פאר סחורה צאהלט ער די פולע פרייז; ער קויפט נישט, ווי איך, גע'גנב'עטע סחורה; און דיר'ה געלט צאהלט ער אויך מעהר פאר מיר, מחמת זיין פאבריקעל איז ליכטיגער, לופטיגער, געראמער און גרעסער.

און דאך האט ער היי־יאהר נאך געמאכט א 10 טויזענד זל. פראפיט.

ווען איהר ממית'ט מיך, ווען איהר שיסט מיך שוין אויפ'ן ארט, פערשטעה איך דאס נישט; מיין קאפ איז צו שוואך.

וואו ליגט זיין מזל ברכה און וואו ליגט מיין אומגליק ?

איך האב וועגען דעם שוין גערעדט מיט אייערען א חבר, אויך א שטיקעל מאכער אין א פארטיי, א צאציאליסט, א מענש וואס האט א סך געלעזען ביכער און א סך געשריבען, האט ער מיר געזאגט, אז דאס אומגליק מיינס ליגט טאקע אין דעם וואס איך האב א פאבריק, וואס מען ארבייט ביי מיר 10 שעה א טאג פאר א הונגער־לוין: פאר וואסער אויף קאשע; און דאס וואס דער שאפ איז ענג און פינסטער און האט נישט קיין לופט, — אט אין די אלע זאכען ליגט דאס אומגליק מיינס. אזוי זאגט ער, דער חבר אייערער.

פערשטעה איך איהם נישט; ער רעדט א קאר־פעסשקע א הויכען לשון, ווערטער, וואס איך פער־שטעה נישט, וויל איך, אז איהר זאלט מיר צוקייען זיינע ווערטער; איך וויל וויסען וואו עס ליגט דער הונט בעגראבען — פערוואס דערלייג איך דעם קאפ.

אויסגעהערט דעם יודען, האב איך איהם גע־ענטפערט:

דער מאן, וואס האט עס אייך געזאגט, האט גאנץ פשוט, יעדער איינער קען איהם פערשטעהן — סיידען ווען איינער איז א בהמה...

ער מיינט, ווען ארבייטער בעלאנגען צו א פעראיין זענען זיי גוטע און שנעלע ארבייטער, און אז זיי קריגען פענסיעס און דער פאבריקאנט זאגט זיי נישט מיט קיין בייטשען, און די פאבריק איז גראם, לופטיג, ליכטיג, גיבען ארבייטער ארויס פינף מאל אזוי פיל ארבייט און די ארבייט איז גוט. מען גיט זיי נישט צוריק; אויף אזא ארבייט גע־פינען זיך סוחרים, וואס דאס איז א סימן פון גוטע ארבייט.

דער יוד האט מיך אויסגעהערט און בעענט־פערט: „כ'על זיך מישב זיין"...

—=§§||§§§=—

אויף דעם „שפאקטיור"

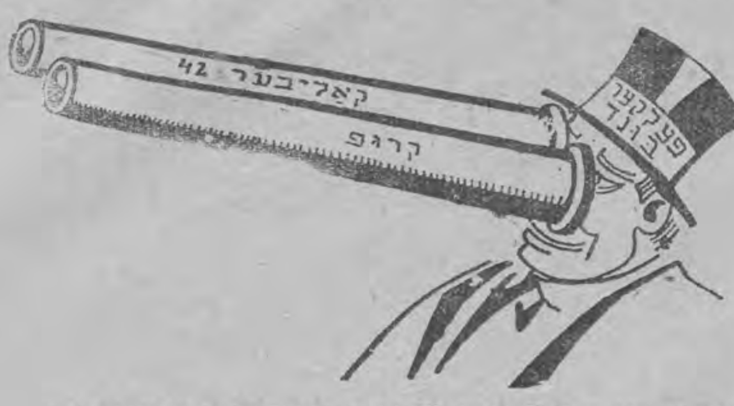

קוקט די פעלקער־ליגע קיין מאנדזשוריען...

לאדזער פאבריקאנטען
זענען סטראשנע דעמאקראטען

א פאבריקאנט (א דעמאקראט): די אינטער־נאציאנאלע ארבייטס־קאנפערענץ פאדערט א 40־שעה'דיגע ארבייטס־וואך.

מיר, די לאדזער פאבריקאנטען זענען מעהר דעמאקראטען. אין פיל לאדזער פאבריקען איז נישטא קיין איין ארבייטס־שעה א וואך.

קינא אין קריזיס־צייט

בעזוכער (צו דער קאסירערין): קען מען בע־קומען א פלאץ אין פארטער ?

קאסירערין: אפילו דעם גאנצען פארטער.

איהר געוואוינהייט
פערקויפערין פון א קאנפעקציע־געשעפט

צו א פערקויפערין פון א קאנפעקציע־געשעפט אויפ'ן נייעם מארק, קומט צו א פראווינציע'ן, און פרעגט זי, ווי ווייט ס'איז פון נייעם מארק ביז דער גלובנא.

— 20 מינוט, האט די פערקויפערין געענט־פערט.

— 20 מינוט ? אזוי ווייט ? האט די פראווינצע־רין געפרעגט;

— פאר אייך זאל זיין 15 מינוט, כ'גיב איהן מיין ערהרען־ווארט, אז יונגער קען איך נישט... איך געה אליין 20 מינוט...

נאר א דאקטאר!
און דערצו א רענטגענאלאג

פאטער (צום שוכן): איהר מוזט פאר מיין טאכטער ברענגען א דאקטאר רענטגענאלאג.

שדכן: פארוואס נאר א רענטגענאלאג ?

פאטער: ווייל אנדערע זעהען אין איהר גאר נישט! אפשר וועט ער עפעס זעהען אין איהר...

א פרימא וועקסעל
געשפרעך אין דער פאטשעקאלניע פון סוחרים־פעראיין

ערשטער סוחר: אפשר וואלט איהר מיר דיס־קאנטירט א וועקסעלע אויף 200 זל. כ'גאראנטיר אייך, אז ער וועט נישט געהען צו פראטעסט, אזא פרימא וועקסעל וועט איהר פון קיינעם נישט בע־קומען.

צווייטער: וואס איז דאס פאר'א וועקסעל, וואס מ'קען היינטיגע צייטען זיין אזוי זיכער, אז ער וועט נישט געהען צו פראטעסט ? — ווער איז דער אויסשטעלער ?

ערשטער: שוטה איינער! דער וועקסעל איז נאך איבגאנצען נישט אונטערגעשריבען...

געניאלער פראיעקט
פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער

די לאדזער האנדעלס־קאמער האט אויסגע־ארבייט א נייעם מאדעל פון געפאנצערטער קאסעס. די קאסעס וועלען אויף די פאדערשטע זייט האבען שויבען, דאס וועט פערלייכטערען — גנבים, זיי זאלען נישט בחנם דארפען אויפרייסען די קאסעס, און אויך סעקוועסטראטארען וועלען קענען זעהען, אז אין דער קאסע טריקענט זיך וועש..

דער יוד מיט דער אפגעבערענטער באָרד...
פון דער סעריע: „מלחמה־חכמים"

אלע וואס האבען געקענט לייבוש קליין האבען געוואוסט אז דער דאזיגער יוד איז נישט קיין איבעריג קלוגער. מען האט אויף איהם געזאגט, אז ער איז נישט קיין גרויסער חכם און נישט קיין קלייגע... בהמה...

דאס איז געווען פערצייטענס, פאר דער מלחמה, ווען ר' לייבוש איז געווען אנ'ארימאן, האט זיך געשלאגען דריי מאל אין טאג מיט'ן מלאך המות. האט ער קיין גרויסע אספיראציעס נישט געהאט. ער האט געוואוסט אליין, אז ער איז נישט אזא איי איי... האט קיין גרויסע פרעטענזיעס נישט געהאט, האט אליין אויף זיין ווערט קיין גרויסען אכט נישט געלעגט.

דאס איז אלץ געווען פריהער, אנדערש איז אבער געווען אין קריג, ווען ס'גליק האט איהם צו־געשפילט און אונזער ר' לייבוש קליין איז געגאנגען אלוק וגדל, ווערענדיג אין א קורצער צייט זעהר רייך, ער האט דאן אנגעהויבען קוקען אויף זיך מיט אנדערע אויגען. האט צוגעגעבען א גרויסער געווערט זיין קלוג קעפעל און שארפען שכל. געהאט אנגעהויבען רעדען געצעהלטע ווערטער, א ווארט א רעגדיל, און זיך שטארק געגרויסט מיט זיין גרויסען פערשטאנד און ערפאהרונג.

אויך איז ער געווארען א גאנצער מר בר ר'אשי, א גאנצער למדן. כאטש קיינמאל נישט גע־לערנט, האט ער אבער דאך פון זיך געהאלטען אלס לערנער, און כדי צו קענען נאכזאגען אמאל א מאמר חז"ל האט ער זיך פון צייט צו צייט, צווישען טאג און נאכט צוגעכאפט זיך צו א גמרא אב'„עין יעקב", א קוק טון פון אויבען אויף און ס'איז איהם געל נגען א כאפ צוגעבען א „ווארט", וואס ער האט עס מיט גרויס שטאלץ איבערגעזאגט ביי אלע געלעגענהייטען און אויך, ווען ס'האט זיך איהם געדאכט, אז דא איז דאס ארט ווי ער קאן אויס לאדענען זיין למדנות... כאטש ס'האט זיך גע־קלעפט ווי אב'ארבעס צו דער וואנד.

איינמאל האט ער בעמערקט אין דער גמרא, אז דער וואס האט א קאלטענוואטע גלאטע באָרד איז א נאר. דאגעגען דער וואס בעזיצט א באָרד מיט צוויי שפיצען איז א קלוגער. כאפט ער זיך ביי דער באָרד, איבערציגט ער זיך, צו זיין גרוי־סען בעדויערען, אז ער האט ליידער א קאלטענ־וואטע באָרד, וועלכע פערראט איהם...

בעשליסט ער צו פעריכטען דעם „פעהלער", מיט וועלכען די באטור האט איהם געשטראפט. ער וועט די האר פון דערמיט גאמבע בעזייטיגען, וועט איהם בלייבען צוויי שפיצען און דאן וועט ער שוין זיין א הונדערט פראצענטיגער חכם...

געזאגט און געטון, שפעהרען וועט ער דאך נישט, ראזירען אווהאי און אווהאי נישט האט ער בעשלאסען ארויסצונעמען די „נארישע" האר.

ר' לייבוש האט מיט גרויס פארזיכטיגקייט אונטערגעצונדען די מיטען באָרד דאס פייער, ווייזט אויס, האט זיך אבער נישט בענוגענט מיט דעם ביסעל האר פון אונזער בעל־דבר, און איידער וואס, ווען, אין אנ'אויגענבליק איז ר' לייבוש געבליבען מיט א גאלער „טראמבע", נישט געווען קיין שפור און אנצייכעניש פון דער באָרד. איז ר' לייבוש'ן געווארען טרויעריג, א מיאוסע מעשה, וואס טוט מען ? ער האט זיך פשוט קיין ארט נישט געפינען פערשידענע געדאנקען זענען איהם דורכ'ן קאפ דורכגעפלויגען. און דער עיקר האט ער געקלערט וועגען די חכמים, אין וועמענס קלוגשאפט ער האט זיך ווידער אמאל איבערצייגט... ער האט געזעהן אז גערעכט זענען זיי, ווען זיי זאגען, אז דער וואס האט א קאלטענוואטע באָרד איז א נאר. ביין, א שוטה איז ער! — האט ער ביי זיך אבגעמאכט...

א. מ.

—:o:—

אחד העם

כאַראַקטעריסטיק

פון ש. ניגער

אחד העם — איז ער דען ווייטיג נאָר ווי דער פאָטער פונ׳ם אחד העמיזם, ווי דער גרינ־דער פונ׳ם „גייסטיגען ציוניזם“?

„דער לערער“, האָט איהם ביאַליק גערופען, „דער אמת־זאָגער“ („נביא האמת“). אָבער אויך די, וואָס זענען נישט געגאַנגען צו איהם אין הדר, אויך די, וואָס האָבען אַן אַנדער אמת, וויסען, ווי איהם צו שעצען, און ווען זיי הערען, ווי מען זאָגט, אַז ער האָט דערגרייכט די הויכע מדרגה פון אַ פיהרער ביי זיין דור, זענען זיי גרייט אויסצו־שרייען: „אויב נישט נאָך העכער!“ אַליין ביי זיך לערנען, היטען די אייגענע תורה און אַ גרעסטע זאַך, ווי זיין אַ לעהרער ביי אנדערע. אַליין פלאַטע רען אין דער לופט ווי אַ פאָהן, וואָס וועקט און רופט, איז מעהר ווי אַ פאָנענטרעגער. אחד העם האָט זיך נישט בענוגענט מיט פרעדיגען זיין לער׳ע, ער האָט זי געלעבט. ער האָט געווירקט דערמיט, וואָס ער איז געווען מיט זיין עצם עקזיסטענץ האָט ער אין אונזער קולטור איינגעבראַכט ביינע ווערטען.

וואָס פאַר אַ ווערטען זענען עס געווען?

ערשטענס, דער ווערט פון קולטור חשיבות און גייסטיגער זעלבסטווירדע, צווייטענס, דער ווערט פון פאָרמירונג און בויאונג־קונסט, דריטענס, דער ווערט פון דער רייפער פערזענליכקייט.

ביז אחד־העמ׳ען האָט מען אין דער נייער ליטעראַטור ביי אונז נישט אַרויסגעוויזען גענוג דרך ארץ צום געדאַנק און צו זיין אינסטרומענט — דעם וואָרט. מען האָט געשריבען אַבי ווי, אַבי וואָס. מען האָט נישט געוואויגען, נישט גשמאַכטען די ווערטער, זיי האָבען זיך אַזוי ווי געשאָטען פון אַרבעל, און די עצם געדאַנקען זענען גינזוען אָפּגע־לאָזען, צעגאָסען, צעשוואומען. מען האָט נישט גע־וואוסט, וואָס מיינט עס איינגעהאַלטענקייט, שטילע, הייסע צניעות פון וואָרט, שטרענגקייט פון געדאַנק, מאָראַלישע דיסציפּלין. אין דער פרעסע, אין דער פּובליציסטיק, אין דער עצם שפּראַך איז געווען עפּעס אַ יאַריד, אַ הו־האַ. מען האָט זיך געטומעלט, גע־שריען, עס איז נישט געווען קיין טאָלק. ביז עס איז געקומען אחד העם, און מיט זיין קומען אַליין, מיט זיין שטילער, איינגעהאַלטענער, „פעשיוועדער“ זיי־כערקייט, מיט זיינע געציילטע תלמיד חכמ׳דיגע ריידה, מיט זיין קלאָרקייט, מיט זיין לאָגישער און מאָ־ראַלישער אויסגעהאַלטענקייט, מיט זיין געפיהל פון טיפסטער אחריות, מיט יעדען וואָרט זיינעם האָט ער סוגעסטירט: „שאַ, שטיל זאָל זיין. גענוג גע־טומעלט. עס איז אַ צייט פון חשבון. מיר שטייען אויפ׳ן שייד וועג. מיר קאָנען איצט אויסטאָן אַ סך און נאָך מעהר קאַליע מאַכען... היט זיך, זייט אָפּגעהיט, נעמט זיך ערנסט און האָט דרך ארץ — פאַר זיך אַליין“.

מענדעלי מוכר ספרימ׳ס ראָלע אין אונזער בעלעטריסטיק האָט אחד העם געשפּילט אין אונזער געדאַנקען וועלט — אָן נישט מיט קיין קלענערער מייסטערשאַפט. מענדעלע האָט דיסציפּלינירט יודיש. אחד העם — העברעאיש. ביידען האָט סטימולירט אַכטונג צום וואָרט. מענדעלע — אין דער יודישער; אחד העם — אין דער העברעאישער ליטעראַטור.

דער העברעאישער לעזער האָט זיך דערפיהלט ווי אין אַ טעמפּעל, נישט „ווי אין בית מדרש“, ווען ער האָט דערזעהען פאַר זיך אחד העמ׳ען. אין גאָט׳ס אַ פּאַלאַץ שפּאַצירט מען נישט אַרום, מען לויפט נישט אום העגדום־פּעגדום, מיט צעשפּילטע קאַפּאָטעס און צעפלויגענע טליתים. מען שטייט שטיל, מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, פערטיפט אין די געדאַנקען — דע לפני מי אתה עומד!

אחד העם אַליין האָט שרייבענדיג געפיהלט זיך ווי אין גאָט׳ס הויז... „קומענדיג צוריק פון די געשעפטען צו זיך אין צימער, צו די ספרים און צום שרייב־טיש (דערציילט ער אין איינעם פון זיינע בריף) ווער איך אַן אַנדער מענש און זעה־אויס אין מיינע אויגען ווי אַ כהן גדול, וואָס ריכט־אָפּ די עבודה אין קדשי קדשים“.

אַזוי האָט ער אויסגעזעהען אין זיינע — און אין אונזערע אַלעמענס אויגען. פאַר אונז איז גע־שטאַנען נישט איינער פון די אַלע, וואָס האָבען גע־שריבען בעכע׳ע אָרע׳ע ע׳גערע מאמרים, און אודאי נישט איינער פון פאָלק, נאָר אַ כהן גדול, אַן אויסדערוועהלטער, אַ געזאַלבטער פון גאָט, — און מיר זענען געווען פול מיט עהרפאַרכט.

ווען מיר האָבען אַריינגעקוקט אין אחד העמ׳ס „השלח“ און שפּעטער אין זיין „על פרשת דרכים“, האָבען מיר געפיהלט, אַז מיר האַלטען אַ ספר אין האַנט, נישט גלאַט עפּעס אַ ביכעל. דאָס, וואָס אחד העם האָט נישט אַזוי שטאַרק געהאַלטען פון „מעשיות און לידלעך“, ווען זיי שטעלען זיך נישט קיין העכערע עטישע צילען, האָט מעהר נאָך צוגעגעבען זיין שרייבען דאָס געוויכט פון אונזערע אַלטע ספרים, און מיר האָבען שטאַרקער נאָך, טיפער נאָך, געפיהלט דעם ערנסט, די חשיבות, די ווערט פון דער גרויסער גייסטיגער טראַדיציע, וועלכע ער האָט פערקערפּערט...

דאָס איז געווען אַן איינהאַלט־טראַדיציע. אחד העם האָט איהר צוגעגעבען אַ נייע קראַפט, אַ נייעם חן — די קראַפט און די שיינקייט פון פאָרם... „יו־דישע מאָראַל“, „מוסר היהדות“ — אחד העם האָט געשריבען וועגען איהר מיט אַזאַ מייסטערשאַפט, אַז צו די עטישע און אינטעלעקטועלע ווערטען פון יודישקייט איז צוגעקומען דער „נוי׳אישער“ („גרי כישער“) ווערט פון האַרמאָניע, פון קינסטלערישער פערענדיג׳קייט... אַזוי ווי מענדעלע (אומקעהרענדיג זיך צוריק צום פריהערדיגען פערגלייך) איז געווען אַן עכטע קינסטלער־נאַטור, כאָטש ער האָט ליב גע־האַט צו חקירה׳ן זיך און צו מאָראַליזירען, אַזוי איז אויך דאָס פילאָזאָפישע ווערק פון אחד העם אַ קונסט־ווערק, כאָטש זיין אידעאַל, ווי עס האָט זיך געקאָנט דוכטען, איז געווען נישט שיינקייט, נאָר אמת... אחד העמ׳ען האָט נישט אומזיסט, אַגב, געצויגען אַזוי שטאַרק צום רמב״ם. צווישען אונזערע אַלטע מחברים איז בן מיימון געווען דער קינסטלערישסטער — דער גרויסער בוי־מייסטער, דער מענש מיט׳ן חוש פאַר פּראָפּאָרציע, מאָס, דער מענש פון אינווייניגסטער און דרויסענדיגער פאָרם...

אחד העם האָט אין דער ליטעראַטור אַריינגע־בראַכט מאָס, פּראָפּאָרציע, געשמאַק, סטיל, פאָרם — און דאָס זענען סמנים פון א רייפער און פול־ענטוויקעלטער פערזענליכקייט...

מען קאָן אָננעמען און נישט אָננעמען אחד העמ׳ס „נאַציאָנאַלע“ טעאָריעס, זיין פילאָזאָפיע פון געשיכטע. זיין גלויבען אין „מרכז רוחני“, זיין סינ־טעז פון ענגלישען פּאָזיטיוויזם און דייטשען אידעאַ־ליזם, — מען קאָן האַלטען און נישט האַלטען פון אחד העמ׳ס שיטה, אָבער זיין אויסגעפּרעגטע אינ־דיווידואַליטעט, זיין סטיל־ און כאַראַקטערפולע פער־זענליכקייט, זיין גרויסע, נישט־גראַד־ליניע, נאָר קרייזאַרטיגע גאַנצקייט, די גאַנצקייט, וועלכע עס פערמאָגען קונסטווערק, נישט אַלעמאָל קינסטלער, — דאָס קאָן קיינער נישט פערלייקענען.

ווי איך פאָהר מיט׳ן ערשטען קלאַס

פון פּרץ הירשביין

איך קאָן ביז איצטער נישט אָפּשאַצען יענע געפיהלען אין פיהלינג, פערצעהנטען יאָהר, ווען די האָבען מיט שטורעם־אָרעמס שטיקער פון מיר צע־ריסען, איך זאָל וואָס גיכער פערלאָזען וויליג ערד און דעמאָלטדיגער רוסלאַנד.

ס׳איז געווען נאָכדעם, ווי פערבלייבענדיג אַ־ריבער אַ יאָהר אין אַמעריקע, בין איך אַוועק פון דער גאָלדענער מדינה און פערהאַלטעט נייע יאַרקע מענשהייט, מיט דער דעה, קיינמאָל מעהר זיך נישט אומקערען קיין אַמעריקע, וואו כ׳האָב נישט געוואָלט אַריינוואַרפען אין יודישען קעסעל־גרוב מיין אייגע־נעם געביין. קומענדיג צוריק קיין רוסלאַנד, האָב איך שוין מיין פריהערדיגען באָרען אונטער די פיס נישט געפונען. אַ גייסטיגע תליה איז געשטאַנען פאַר מיין דמיון, און פריהער אָדער שפּעטער וועל איך פיהלען אַ שלייף אויף מיין האַלז.

— לויפען און אַנטלויפען וואו די וועלט האָט אַן עק!

איך האָב נאָך דעמאָלט, ווייזט אויס, נישט געוואוסט, אַז די וועלט האָט נישט קיין עק און פון וואַנען איך וועל אַרויס — אַהין וועל איך צוריק־קעהרען.

אַן אינערליכע שטים האָט צו מיר גערופען: „געה אַוועק פון רוסלאַנד און טרייסעל אָפּ דעם שטויב פון די פיס!“ אָבער וואוהין? וואוהין איז מיר נישט קלאָר געווען. דערווייל איז פאַר די אוי־גען געשטאַנען אַ שווערע און באַנישע עבודה: אַרויסבעקומען ביי דער ווילנער מאַכט אַן אויס־לענדישען פּאַס. נישט קיין קלייניגקייט געווען פאַר מיר, וואָס איז אויף קיין אָרט נישט איינגעזעסען און אויפ׳ן פּאַס זענען פאַר׳ן ווינטער אָנגעוואַקסען פּאָ־ליציי׳אישע שטעמפּלעך פון שטעט און שטעטלעך: און די ווילנער מאַכט פאָדערט, איך זאָל זיצען אויף אַן אָרט דריי חדשים.

געה, וואַרט דריי חדשים; זיץ און געהאַקטע וואונדען! האָב איך פונדעסטוועגען אָנגעהויבען זו־כען זכות אבות, ווילנער חשובי העיר האָבען ביים גובערנאַטאָר געבעטען; און איך גיב אָן אַ תירוץ — אַ האַרצפעלער — מוז פאָהרען קיין אויסלאַנד... אין זעקס וואָכען האָב איך מיין פּאַס געקראָגען. סוף מאי איז דאָס געווען. ווי נאָר איך האָב מיין פּאַס אַריינגעלייגט אין מיין בוזם־קעשענע — איז מיר די ווייטע אַרגענטינע אַרויסגעשוואומען פאַר׳ן דמיון.

„אַרגענטינע, אויף דער אַנדערער זייט עקוואַ־טאָר; עק־וועלט... יודען בעאַרבייטען דאָרט די ערד... אַרגענטינע — — —“.

האָב איך אויסגעפונען דורך דער אימיגראַציע ביוראָ אַז אַנהויב יוני געהט פון ברעמען ער האַפען אָפּ אַ שיף קיין אַרגענטינע. „סיערא נעוואַדאַ“ הייסט די שיף. אַ חודש צייט דויערט די רייזע. אפשר אין יענעם חודש וועל איך אויפ׳סניי געבוירען ווערען אַן אויסגעלייזטער. אפשר...

קיין עושר בין איך נישט געווען. קוים מיט צרות צונויפגעשלאָגען אויף אַ שיפסקאַרטע צווייטען קלאַס; אַ ביסעל מותרות אויף הוצאות הדרך ביז ברעמען, אין דייטשלאַנד. יודישער חשבון, מישטיינס געזאָגט.

פון ווילנע בין איך געפאָהרען צו דער גרעניץ דורך קאָוונע, אויסגעשטיגען אין קאָוונע; ביי דאָר־טיגער יודישער אימיגראַציע־ביוראָ גענומען אַ ביסעל אינפאָרמאַציע און אַ בריף צו דעם ה׳ מייערס פון יודישען הילפס־פעראיין אין ברעמען. מען בעט איהם, ער זאָל „טאָן זיין אויג“ אויפ׳ן יודישען שרייבער, וואָס לאָזט זיך אין מרחקים.

אָנגעקומען קיין ברעמען אינדערפריה, אַ טאָג איידער די „סיערא נעוואַדא“ בעדאַרף אָפּגעהן. אויפגעזוכט דעם ה׳ מייערס, וואָס האָט מיט אַ סך פריינטליכקייט מיך אויפגענומען און טאַקע תיכף אוועק מיט מיר אין דעם הויפּט־קאַנטאָר פון „נארד דייטשער ללאיד“; אויפגעפאָדערט איינעם פון די הויפּט־מאַכערס און געבעטען פאַר מיר אַן אָנשטענ־דיגען פּלאַץ אין צווייטען קלאַס אויף דער „סיערא נעוואַדא“, וואָס געהט קיין אַרגענטינע.

„קיין צווייטען קלאַס האָט נישט די שיף. אַנ־אויסגעבעסערטען דריטען קלאַס האָט זי יאָ, איז שוין, צום בעדויערען, אַלץ בעזעצט, בלייבט נאָר ערשטער קלאַס. פאַר שריפטשטעלער גיבען מיר אַרונטער פּופצעהן פּראָצענט — זאָל דער הער פאָה־רען מיט׳ן ערשטען קלאַס...

אַזוי קוקענדיג אויף מיר, האָט דער בעאַמטער מיר געוואָלט טאָן אַ גרויסע טובה.

אַ פיינע עצה. אָבער מיינע מזומנים קאָנען עס נישט בעוויזען.

„אפשר זאָל איך גאָר פאָהרען „צווישען־דעק“ מיט אַלעמען צוגלייך...“

„צווישען־דעק מיט אַלע אימיגראַנטען קאָנסטו נישט פאָהרען“, קריג איך אַן׳ענטפער.

„פאַרוואָס? איך בין געזונט און שטאַרק; דאָס עסען וועט מיר וואויל בעקומען“.

„יאָ, ס׳איז אַלץ אמת, ביי אונז איז צווישען־דעק אַ סך זויבערער ווי ביים ענגלענדער, אָרער שמוציגען איטאַליענער אין צווייטען קלאַס, אָבער צום בעדויערען קאָנען מיר קיין שריפטשטעלער אַהין נישט אַריינלאָזען... אַ געזעץ ביי אונז, קיין צייטונגס מענש אַהין נישט אַריינלאָזען... טוט מיר לייד“.

דער ה׳ מייערס האָט מיר אָנגעוואונקען, איך זאָל מיט׳ן בעאַמטען מעהר נישט רעדען, ווייל ער האָט פאַר מיר אַן עצה. און אַ ביסעל שפּעטער דער־ציילט ער מיר אינדערשטיל: אַז אַ שיפס־קאַרטע צווישען־דעק קאָן איך קריגען ביי איהם אין קאַנטאָר, פון הילפס־פעראיין; ווייל זיי בעזאָרגען די יודישע עמיגראַנטען און ס׳וועט נאָך קאָסטען מיט צוואַנציג פּראָצענט ביליגער.

„איהר וועט איצטער מיט מיר געהן צו אונז, איך וועל אייך אַרויסגעבען אַ צעטעל צו „מיסלער און קאָמפּ.“, וואָס גיט זיךספּעציעל אָפּ מיט די עמי־גראַנטען, וואָס פאָהרען צווישען־דעק, לאָמיר זיך אונטעראיילען. איהר זאָלט עס נאָך היינט קענען בעזאָרגען“.

בין איך ווידער פול מיט האָפנונג. מיר איילען אין הילפס־פעראיין. ער נעמט ביי מיר אַ גאָר קליינע סומע געלט, און פערגלייך מיט דעם, וואָס איך וואָלט בעצאָהלט פאַר׳ן צווייטען קלאַס. גיט מיר אַרויס אַ צעטעל און איך איל זיך מיט׳ן צעטעל צו „מיסלער און קאָמפּ.“ בעזאָרגען די שיפס־קאַרטע.

געווען שוין פאַרנאַכטצו, ווען איך בין אָנגע־קומען צו דער אויבענדערמאָנטער אַגענטור. דאָרטען האָב איך געפונען די אמת׳ע וועלט; רייזענדע פון אַלע עקען וועלט, וואָס פיהרען זייערע כוחות אין ווייטע לענדער. ס׳האָט מיר מיין האַרץ מוסר געזאָגט, הלמאי איך האָב גאָר תחילת נישט בע־שטימט צו פאָהרען צווישען־דעק מיט׳ן פאָלק: גאָר נישט בעדאַרפט מאַכען קיין ווזען פון מיין שרייבע־רישער פּראָפעסיע — אַ בעל מלאכה און דאָס אַלץ..

מיט אַזעלכע מחשבות געה איך צו צום אַגענט, ביי איינעם פון די קאַנטאָר־טישען, דערלאַנג איהם מיין צעטעל אויף דעם איינגעצאָהלטען געלט אין הילפס־פעראיין און בעט מיין שיפס־קאַרטע.

קוקט דער יונגער אַגענט מיך אָן פערדעכטיג... געהט אוועק, רעדט זיך דורך מיט נאָך אַ קאָלעגע זיינעם; ביידע בעטראַכטען מיך פונדעסטוועגען; און דערנאָכדעם קומען זיי צו נעהנטער און בעטראַכ־טען מיך נאָכאַמאָל און — —

„זייט איהר ה׳ הירשביין?“

„יאָ“.

„צום בעדויערען האָבען מיר אַ פעראָרדנונג פון דער הויפּט־קאַנטאָר, איך נישט אַרויסצוגעבען קיין שיפס־קאַרטע צווישען־דעק“.

„? ? ?...“

„צום בעדויערען, מיר וויסען אַליין נישט פאַרוואָס“.

איך רייס איין די וועלט, בעשטעה אויף מיינס, אַז איך מוז זעהען דעם ה׳ מיסלער אַליין. ער קומט צו מיר אַהיים. ער הערט אויס מיין קלאָג; איז מסכים אַז אַרום און אַרום בין איך גערעכט; אויב אַ שריפטשטעלער וויל פאָהרען צווישען־דעק, קאָן מ׳קען עס איהם נישט פערווערען, אָבער — אַזאַ פעראָרדנונג פון הויפּט־קאַנטאָר.

„מיר קאָנען אַנטקעגען זייערע רעגלען נישט געהן“.

אַ דערשלאָגענער בין איך פון דאָרטען אַוועק אויף מיין אכסניה, וואָס כ׳האָב מיר אינדערפריה ביים אָנקומען בעשטעלט, איך לייען ווידער דעם דייטש־טער פון שיפען, וואָס געהען קיין דרום־אַמעריקע. אין צוויי וואָכען אַרום געהט אָפּ אַן אַנדערע שיף — אָבער וואָס וועל איך טאָן אין ברעמען צוויי וואָכען צייט? ס׳געלט וועט מיר אויסגעהען און דאָס איז אַלץ. מיין „סיערא־נעוואדא“ געהט מאָרגען פריה אָפּ פון ברעמען... קומט זי נאָך אָן קיין אַנטווערפּען אין בעלגיע... פון אַנטווערפּען געהט זי אָפּ אין דריי טעג אַרום.

עס טוט אַ לייכט אין די אויגען; שוין־זשע האָבען די דייטשען קיין אַנטווערפּען געשריבען צו זייער קאַנטאָר, מען זאָל דעם ה׳ הירשביין נישט אַרויפלאָזען אויף דער שיף אויב ער וויל פאָהרען צווישען־דעק? ניין, אַזוי ווייטזיכטיג זענען די דייטשען נישט. אַזוי ווייט פערלויפען מיר דעם וועג וועלען זיי נישט.

איך געפין אויס, אַז מאָרגען בייטאג געהט פון ברעמען אַ באַהן קיין אַנטווערפּען; זעכצעהן שעה פאָהרט מען; אויף אינדערפריה קומט מען אָן קיין אַנטווערפּען. גוט אַזוי, איך וועל נאָך אָנ־קומען מיט אַ טאָג פריהער איידער די „סיערא־נעוואדא“ געהט אָפּ פון אַנטווערפּען. און נאָך אַ שלאָפלאָזער נאַכט, מיט אַ מוח פול מיט תרעומות אויף די דייטשען — בין איך אויף מאָרגען אוועק מיט דריטער קלאַס קיין אַנטווערפּען. בעלגישער האַפען.

נאָך עטליכע שעה פאָהרען, נישט ווייט פון דער בעלגישער גרעניץ קומען דייטשען אַריין — רעווידירען די פּאַספּאָרטען.

„וואוהין פאָהרסטו?“

„קיין אַנטווערפּען“.

„וואָס געהסטו טאָן אין אַנטווערפּען?“

„פון דאָרטען פאָהר איך קיין אַרגענטינע“.

„זיי מוחל, פערנעהם דיינע פּעקלעך און געה אַרויס פון וואַגאָן“.

„? ? ?...“

„שנעלער, שנעלער, דער צוג בעדאַרף אָפּגעהן“.

„וואָס הייסט?“

„מיר בעדאַרפען האַלטען אָרדנונג; קאָנען אַבי וועמען נישט לאָזען פאָהרען קיין אַרגענטינע; מען בעדאַרף אונטערזוכען, צי דו קאָנסט פאָהרען קיין אַרגענטינע — — —“.

דערווייל בין איך שוין מיט מיינע פּעקלעך דרויסען. דער צוג איז אוועקגעגאַנגען און איך — כ׳ווייס נישט אויף וואָס פאַר אַ וועלט איך בין. איך דערשלעפּ מיך מיט די פּעקלעך צו אַ ווייטיגען בנין, צו — דער טייפעל ווייסט ווער זיי זענען... מען נעמט מיך אויפ׳ן פערהער, צוליב וואָס איך פאָהר און וויפיל געלט איך האָב... מען הייסט מיר אַרויסלייגען מיין געלט אויפ׳ן טיש; דייטשען, מיט רויטע פנימ׳ער ציילען מיין געלט און — — —

„ווינציג געלט; קאָנסט מיט אַזויפיל געלט נישט פאָהרען“.

„אויף אַ שיפסקאַרטע צווישען־דעק האָב איך דאָך גענוג און נאָך אַזוי אַביסעל געלט אויף דער הוצאה...“

„מיר בעדאַרפען האַלטען אָרדנונג. ביסט אין דייטשלאַנד, אַבי־ווי לאָזען מיר אַ מענשען נישט דורך דורכ׳ן לאַנד, דו האָסט ווינציג געלט און מיר קאָנען דיך נישט לאָזען פאָהרען“.

„וואָס וועסטו טאָן מיט מיר?“

„מיר׳ן דיך שיקען צוריק אין רוסלאַנד“.

דערצעהל איך שוין, אַז איך בין אַ שריפט־שטעלער און וועל די גאַנצע מעשה בעשרייבען; איך וועל די דייטשען פערשוואַרצען דאָס פנים פאַר דער גאַנצער וועלט, פאַר דער עוולה וואָס זיי בעגעהען

און כדי דאָס צו בעווייזען, עפען איך אויף אַ פערמאַכטען קאָנווערט, וואָס דער ה׳ מייערס האָט מיר מיטגעגעבען צום צווייג פון הילפס־פער־איין אין אַנטווערפּען. אין קאָנווערט איז געלעגען אַ רעקאָמענדאַציע; מען דערמאָנט מיין נאָמען; אַ בעקאַנטער שריפטשטעלער... איך גיב עס דעם דייטשען אַגענט לייענען. ווערט ער רויט און בלאַס און ענטשולדיגט זיך;

„אויב אַזוי, האָט דער הער גענוג געלט... יאָ, יאָ, דער הער האָט גענוג געלט. אין צוויי שעה אַרום געהט אָפּ אַ צוג קיין בעלגיע, וועט דער הער.. אָט, וועל איך דעם הער העלפען מיט די פּעקלעך ביז צום וואָקזאַל“.

שלינג איך מיין כעס, וואָס איז פּרעזיסט געוואָ־רען מיט בזיון... דער אגענט וויל מיט מיר שמועסען פון שענע וועטער — איך ענטפער נישט. שפּעטער קומען אונטער אַ פּאָר זשאַנדאַרמען, מיט בעזונדערע רער פריינטליכקייט פערציהט מען אַ שמועס מיט מיר וועגען וועטער — איך שווייג.

ווען דער צוג איז אָנגעקומען, האָבען מיר די זשאַנדאַרמען געהאָלפען מיט די פּעקלעך און גע־וואונשען אַ גליקליכע רייזע. אַזוי בין איך אָנגעקומען קיין אַנטווערפּען, אַנשטאָט אינדערפריה — שפּעט נאָך האַלבען טאָג, ווען די שיפס־קאַנטאָר פון דייטש־ען ללאיד איז געווען צוגעמאַכט.

בין איך אוועק אין האַפען און געזעהען מיין „סיערא־נעוואַדאַ“ פעראַנקערט אין טייך שעלדאַ, בין אוועק אין אַ האָטעל און צוריק אין גאַס. האָב קיין רוה נישט געפונען. בין אַ גאַנצע נאַכט וואַך גע־ווען און אַלע־ווײַלע אַרויסגעקוקט צום דרויסען, צי ס׳פערנעהמט זיך אויף טאָג. צו דער שיפס־קאַנטאָר בין איך אָנגעקומען אפשר מיט צוויי שעה פריהער און זיך אַרומגעדרעהט פאַר דער טיר.

קוים דערוואַרט זיך, מען זאָל עפענען די טי־רען פון קאַנטאָר. בין איך דער ערשטער אַריין און דער ערשטער אוועק צום אַגענט, בעטען אַ שיפס קאַרטע צווייטע קלאַס, פאַר דער „סיערא־נעוואַדאַ“, וואָס געהט אָפּ מאָרגען אַרום טאָג.

„צום בעדויערן איז ביי אונז נישטאָ קיין

(ווייטער אויף 11-טע זייט)

צוויי אונבעשטרייטבארע אמתן

(פון דער סעריע: „אַלטער מאַרק")

פון יוסף זעלקאָוויטש

דער רויך, אויסגעדועמפּט פון גראָבע אויסלענדישע ציגאַרען און עגיפּטישע פּאַפּיראָסען האָט זיך אויסגעלייגט איבער די קעפּ פון דער חשובער פערוואַלטונג פון פרוכט, שפּייז און געמיזע־הענדלער־פעראיין, ווי אַ גרויסער, גרויער פראַגע־צייכען:

„צי וועלען טאַקע אַט די עלף בכבודע הערן, וועלכע זיצען דאָ מיט זייערע קעפּ, אָנטבלויזטע און אָנגעוואַקסענע און גראָב־אויסגעגעסענע קאַרקען, גאָר נישט קענען אויסטראַכטען? צי וועלען אַט די אַלע הויכע שטערענס, וועלכע פאַלדעווען זיך ווי די וואַש ברעטלעך, גאָרנישט אויסלאָדענען פון זייערע חכמות, וועלכע זיי האָבען הינטער די פאַלדען באַהאַלטען?

דער פּאָרזיצער, הער טעאָפיל נויהיים האָט דערקלערט אַ פּויזע אויף צוואַנציג מינוט, כדי יעדער זאָל צייט האָבען צו פערטראַכטען זיך איבער דער געשאַפענער לאַגע און שפּעטער צו קענען אַרויסזאָגען זיין מיינונג, פאַר איהם איז געלעגען זיין שווערער און גראָבער גאָלדענער זייגער מיט׳ן געעפענטען אויבערטייל און פון וועלכענס געדערים עס האָט זיך אַרויסגעטראָגען אַן׳אומהיימליך קלאַפּען, וואָס האָט געווירקט מיט מורא אויף די געמיטער פון די עלף הערען, וועלכע האָבען צוליב געפון דעם הער פּאָרזיצער און זענען געזעסען און געטראַכט, ווייל דער פערעלטערטער מעכאַניזם פון דעם פּאָרזיצערס זייגער האָט אַרויסגעלאָזט פון זיך אַ קלאַפּען, וואָס איז ענליך געווען אויף אַן׳אָפּקלאַנג פון חילותדיגע טריט:

טריט, שווערע געהעמערטע, טריט פון זיכערע פיס פון אַן׳אַרמעי פון טויזענדער און צעהן־טויזענדער, זיי גייען, זיי קומען, טריט נאָך טריט — טיק־טאַק. ס׳איז שרעק אין זייער גיין. און זיכער איז זייער גאַנג. מ׳הערט איהם בולט — טיק־טאַק. עס איז יעדער פוס־טריט אַ קלאַפּ אין האַרץ. יעדער טריט אַ דערנעהנטערונג, יעדע דערנעהנטערונג — אַ דעראָבערטער שטח — עס ווערט ענגער. עס ווערט דושנער, דער אַלטער מאַרק איז צוזאַמענגעקוועטשט. די הייזער, די באַלעבאַטים, די סוחרים, אַלס דריקט זיך צוזאַמען פאַר מורא און שרעק פאַר די אָנקומענדע טריט, וועלכע הערען זיך שוין אַזוי בולט, אַזוי דייטליך און אַזוי קלאָר — טיק, טאַק, טאַק־טיק!....

— נו, מיינע הערען, איך בין נישט, ביי מיין בעסטען ווילען, אימשטאַנד צו פערהאַלטען דעם גאַנג... פון דעם זייגער, אונזער צייט האָט זיך געענדיגט!

די מאָהנונג פונ׳ם פּאָרזיצער איז געווען אַ כאָרכעלדיגע, אַ רעזולטאַט פון אינערליכען געראַנגעל, אַן׳אויסברוך פון אַ נשמה, אַ געהאַלטענע אין קלעם — „אונזער צייט האָט זיך געענדיגט", „איך בין נישט אימשטאַנד צו פערהאַלטען דעם גאַנג" — צוויי צו שווערע אמת׳ן פאַר הער׳ן נויהיים און זיין געהערטע חברותא, די עלף קעפּ, וועלכע האָבען זיך ווי צוזאַמענגעשלאָגען אום אויסצוזוכען אַ תחבולה, געגען זייערע דם־שונאים, די טרעגערס, וועלכע האָבען די העזה נישט אָנצונעהמען די פרייזען פאַר זייערע בלוטיגע אַרבייטען, וועלכע די געעהרטע פערוואַלטונג האָט זיי דיקטירט —

— זייער געעהרטע הערען, איך גלויב, אַז במשך פון דער פערגאַנגענער צייט האָט יעדער בעוויזען גענוי אויפצופּאַסען די גאַנצע ענטשטקייט פון דער לאַגע שוין זייט פינף טאָג וואַלגערט זיך אונזער שווערע און בלוטיגע פּראַצע אויף הפקר און מיטען מאַרק און קיינער ריהרט מיט קיין האַנד נישט אום אונזערע געלדער מציל צו זיין פון פערפוילקייט, פון גנבה עטצעטעראַ. שוין פינף טעג, זייער געעהרטע הערען, ווי אונזערע קראַמען, מאַגאַזינען און געשעפטען פוסטעווען, ווייל עס איז נישטאָ ווער עס זאָל אין זיי אַריינברענגען אָדער פון זיי אַרויסטראָגען די סחורות, און ווער „מיינע געעהרטע הערען, ווער, פרעג איך, פיהרט אָן מיט אונז? אין וועמענס הענד זענען מיר איבערגעענטפערט געוואָרען? — אין שווערע הענד, אין פעסטע הענד (בר...ר. קיין אייגער פון זיי מאַניקירט אַפילו די נעגעל נישט, האָט הער אַלפרעד נויהיים געטראַכט מיט שוידער). אין הענט וועלכע וואָלטען געוואָלט אונזערע העלדזער שטיקען, אונזער געלד צונעהמען — אונזער לעבען — אין הענד פון אַ הייפעל טרעגער, וועלכע האָבען געהאַט די חוצפה אונז פאָדערונגען אַרויסצושטעלען: בויעט זיי לייטערס, פערזיכערט זיי, גיט זיי ס׳טעלערצל פון הימעל! צי ווערט באמת קיינער פון אונז, געעהרטע הערען, נישט געפינען קיין אויסגאַנג פון דער לאַגע?

הער טעאָפיל נויהיים האָט מיט כעס צוגעהאַקט דאָס גראָבע, גאָלדענע טירעל פון זיין שווערען זייגער, וועלכער האָט איהם מיט זיין שווערען קלאַפּען כסדר און חוצפהדיג געגעבען אָנצוהערען, אַז נישט ער און נישט די עלף הערען זענען בכוח צו פערהאַלטען דעם גאַנג און די צייט. ער האָט דעם זייגער אַראָפּגעלאָזט אין זיין וועסטען־קעשענע און געקוקט מיט פערלאָפענע אויגען אויף די פינסטערע פּנימ׳ער פון די עלף הערען:

— ווערט באמת קיינער פון אונז געעהרטע הערען נישט געפינען קיין אויסגאַנג פון דער לאַגע:

ניין. די קעפּ פון די געעהרטע הערען האָבען ווי געשוואוירען גאָרנישט פון זייערע געניאַלע חכמות אַרויסצוגעבען, דאָס זענען געווען קעפּ, וועלכע זענען אייביג געפיהרט געוואָרען פון פיס אויף וועגען פון קלענסטען ווידערשטאַנד און דאָרט, וואו די פיס האָבען זיך אָפּגעשטעלט, האָט זיך אויך אָפּגעשטעלט דער מוח־מעכאַניזם. — נישטאָ, גאָרנישט, די קעפּ שלאָפען, זאָל זיך דער הער פּאָרזיצער אַליין דעם קאָפּ ברעכען, אויף דערויף האָט מען איהם פאַר פּאָרזיצער געוועהלט, זייערע קעפּ קענען נאָר בנעימות שאָקלען אין דער לענג אויף אַ הסכמה אָדער אין דער ברייט אויף אַ נישט־הסכמה. כל זמן אָבער די קעפּ דאַרפען זיך נישט מטריח צו זיין איבעריג זיי פון גלייכגעוויכט אַרויסצוברענגען, רוקט מען דערווייל מיט די בענקלעך, מען פערויכערט פרישע ציגאַרען און מען פאַלדעוועט גאָר וואַזשנע די שטערענס, וועלכע זעהען אויס צוליב דער גאָלקייט פון די קעפּ גאָר הויך — גאַנץ שטאַרק בעלאָדענט מיט חכמה.

— נו, מיינע הערען?

הער נויהיים האָט נישט אָפּגעלאָזט, ער האָט געמאָהנט — זיין סחורה איז דאָך געשטאַנען און גאָס זיין געשעפט האָט דאָך געפוסטעוועט.

איז איינגעפאַלען דעמיוניאָר נויהיים, דעם סעקרעטאַר הער אַלפרעד:

— צי מיינען נישט די זעהר געעהרטע הערען, אַז אום גענוי צו בעטראַכטען דעם ענין, וואָלט געווען וואונשענסווערט, זאָגאַר נויטיג, אַז עס זאָל זיך דאָ, צווישען די חשובע הערען אויך געפינען דער איניציאַטאָר און פּראָיעקט־געבער פון דעם גאַנצען טאַראַראַם, דער זעהר געעהרטער הער עהרען־קאַסיר, דאַוויד בוימאַן?

ענדליך ענדליך איז בעריהרט געוואָרען די ריכטיגע שפּרינגפעדער, עס איז געפאַלען דער כשוף־פּאַראָל: „סעזאַם עפען זיך" — דאַוויד בוימאַן און די עלף שטערענס פון די חשובע הערען האָבען זיך אויפגעהערט צו פאַלדעווען:

— גאַנץ ריכטיג.

— פּאָרטרעפליך בעמערקט.

— זייער צו זאַכע.

— זעלבסטפערשטענדליך.

האָ, האָ, ווי דער כשוף־פּאַראָל האָט דאָס זיי אַ יהר־געגעבען, ווי אַלע זעען דאָס אויפגעלעבט געוואָרען ביים דערמאָהנען דעם הער בוימאַן, אַזש דעם הער סאַפּיר האָט עס אויפגעטרייסעלט און האָט געטראַכט ביי זיך:

„וואָס איז דאָס מיט אייבמאָל פאַר אַ פיגור געוואָרען דער הער בוימאַן? צי איז ער טאַקע דער כל ולך פון פעראיין און צי העט האָט ער, הער סאַפּיר — גאָר ער און נישט קיין אַנדערער, נישט געגוי מיט אַ לענגערער ריערע בענוגדעט דעם הער בוימאַנס פּראָיעקט, וואָס זיי זוכען איצט דעם פּראָיעקט־געבער? און ער וואו איז ער, הער סאַפּיר?"

— ביטע, געפעליגס, יונגער הער נויהיים, וואָלען זי זיך פערשטענדיגען טעלעפאָניש מיט׳ן הער בוימאַן?

ניין, הער סאַפּיר קען שוין לענגער אַזאַ אונאויפמערקזאַמקייט נישט אויסהאַלטען:

— אַך, לאַסען זי דאָס, הער יוניאָר נויהיים, לאַסען זי דאָס!

הער אַלפרעד האָט צוריקגעצויגען זיינע צעטאַנצטע פיס און איז געבליבען שטיין אין מיטען זאַל, צוהערענדיג זיך צו די אויספיהרען פון הער סאַפּיר:

— דאָס איז דאָך מיינע הערען אַבסאָלוט נישט אַבסטראַקציאָנס און נישט אַבסטרוקציאָנס־פעהיג. (וואָס הער סאַפּיר האָט דערמיט געמיינט צו זאָגען בלייבט ביז׳ן הייבטיגען טאָג אַ סוד). מיר קענען זיך דאָך אויף זאַלכער אַרט און ווייזע, לוידער גאָטעס (נישט קאָמפּראָמענטירען „קאָמפּראָמיטירען". זייער געערטער הער סאַפּיר!) לאַסען! עס זעהט דאָך אויס, זייער געערטער הערען, ווי דער הער דאַוויד בוימאַן, וועלכער קען איבעריגענס היינט צו אונז נישט קומען צוליב פערשיעדענע פאַמיליע־פערהעלטנישען, (פאַמיליע־אַנגעלעגענהייטען, האָט הער סאַפּיר געמיינט צו זאָגען.) וואָלט געוועזען דער שפּיריטוס וואַלענס, הער סאַפּיר האָט נישט געדענקט, צי זאָגט מען „שפּיריטוס מאַוועגס, אָדער גאָר „שפּיריטוס מאַרענס" האָט פון די ביידע אויסגעקליבען „וואַלענס"...) דער חוט־המשולש (הוט־השדרה מן הסתם.) פון אונזער פעראיין! — שמאַך און שאַנדע, זייער געערטע הערען, אַז מיר עלף פערזאָן זאָלען אַראָפּוואַרפען די פליכטען פון אונזערע פּלייצעס און אַרויפוואַרפען זיי אויף די פּלייצעס פון איין איינציגער פערזאָן, פוי!

צוליב דעם, וואָס ביי דעם „פוי" האָט זיך הער סאַפּיר געוואָלט פערקרימען און דאָס פערקרימען זיך ווידער וואָלט גורם געווען, אַז די פענסנע זאָל איהם אַראָפּפליהען פון דער נאָז ווי אַן׳אומגעשיקטער רייטער פון אַ צעווילדעוועט פערד, האָט הער סאַפּיר שנעל אַראָפּגעכאַפּט די פענסנע און פערקרימט זיך אין דער שטאַרקייט פון אַ דאָפּעלטער פּאַרציע

„אָט אַזוי, זייער געערטע און זייער נאַרישע הערען! נישט הער דאַוויד בוימאַן, נאָר הער נאַפּאָלי סאַפּיר (אין די יונגע יאָהרען האָט ער זיך נישט אַנדערש געלאָזט רופען, ווי „נאַפּאָלאַלין".) איז דער שפּיריטוס מאַוועגס, דער רוח־חיים פון פעראיין און צו איהם דאַרף מען זיך צוהערען, זיין מיינונג האָט מען געדאַרפט אין דער ערשטער רייה אויסהערען! האָט איהר דאָס נישט געטון פערקרומט ער זיך איצט אויף אייך און ער לאַכט פון אייערע באַנישע צורות, וועלכע האָבען איצט דעם אַנבליק, פון פערשעמטע חדר־יונגלעך, וועלכע האָבען שוין גענוג שכל צו פערשטיין, אַז עס איז אַ חרפה אַריינצומאַכען זיך אין די מייטקעלעך..."

הער סאַפּיר האָט געהאַט זיין סאַטיספאַקציע, אַלע האָבען זיך פערשעמט, אַזש דער געערטער הער פּאָרזיצער האָט געפינען פאַר נויטיג זיך צו פערענטפערען:

— אָבער ביטע הער סאַפּיר, מיר האָבען אייך נישט פערגעסען, מיר פיהרען זיך דאָך אייביג אַזוי, אַז אייער מיינונג, אַלס די לאָגישסטע הערען מיר אויס צום סאַמע סוף און מיר האַנדלען אייביג לויט אייערע זייער חשובע אָנווייזונגען.

פאַר׳ן הער סאַפּיר איז עס גענוג געווען, ער האָט דאָך נישט קיין האַרץ פון קיין טאַטער:

— יאָ, געערטע הערען, אייער צוטרוי פערשאַפט מיר גרויסע עהרע און דעריבער וויל איך נישט פערהוילען פון אייך מיינע געדאַנקען:

— זייער געערטע הערען (הער סאַפּיר האָט געעפענט זיין ברוין לעדערנע טעקע און צוריק אַרויפגעזעצט די פענסנע אויף זיין פערשוויצטער נאָז.) די מאָדערנע מעדיצין לערנט אונז, (מען טאָר נישט פערגעסען, אַז הער סאַפּיר וואוינט בשכנות מיט אַ דאָקטאָר). אַז איידער מען גייט

(ווייטער זעה 14־טע זייט)

מען לעבט אין א רעפובליק

און מען חלומט פון א מאנארכיע

(פון אונזער ווינער קארעספאנדענט)

פופצעהן יאָהר זענען פערגאַנגען זייט דער אומגליקליכער וועלט־מלחמה, פופצעהן יאָהר, וועלכע זענען געווען אָנגעפּולט מיט אומגליקען, שרעקען, הונגער, בלוט און פּיין, זייט אַ ער־ך פון אַ זעקס־אַכט יאָהר לעבען מיר אין אַ צייט, וואָס מיר ווייסען נישט, וואָס דער נעכסטער טאָג וועט ברענגען.

זייט דעם יאָהר 1918 האָבען מיר אין עסטרייך אַ רעפּובליק דווקא אַ מאָדערנע. דעמאָקראַטישע רעפּובליק, מיר דאָ זענען געווען זייער שטאָלץ דעריבער וואָס מיר האָבען אָהן שפיכת דמים איבערגעקומען די קייזער־צייט, ווען אין נאָוו. 1918, זענען אונזערע זעלנער אַהיימגעקומען פונ׳ם פעלד, צושלאָגען, קראַנק, צובראָכען אָהן אַביסעל האָפענונג, אָהן אַ צוקונפט, האָבען מיר געהאַט איין טרייסט! ענדליך פריי! ענדליך האָבען מיר אַראָפּגעוואָרפען די האַבסבורגער דינאַסטיע. ענדליך זענען מיר פרייע מענשען, וואָס האָבען אַן׳אייגענעם פּאַרלאַמענט. אין דער צייט פון דער אינפלאַציע, ווען דער טומעל האָט אַרומגעכאַפּט די גאַנצע וועלט האָבען מיר קיינמאָל נישט פערגעסען, אַז מיר זענען פריי.

אָבער וואָס מעהר די צייט איז געוואָרען ערגער, האָבען די מענשען, און דווקא די אַלט־אָנגעזעהענע בירגער, אָנגעהויבען צוריקדענקען אין די אַלטע צייטען פון פאַר דעם קריג. אמת, איז, אַז מען האָט דעמאָלט נישט געהאַט אַזויפיל צרות. גראָד דער סוחר און דער בעסערער בעל־מלאכה האָבען דעמאָלט נישט געוואוסט פון אַזאַ צייט וואָס מיר לעבען היינט, מען קען זאָגען אַז אין עסטרייך, איז היינט אַ געוויסע שטימונג, וועלכע וואָלט זיך וואודאי נישט געערגערט ווען די אַלטע צייטען קומען ווידער.

זייט אַ פּאָר חדשים שפּילט מען אין די ווינער טעאַטערען פּיעסען, וועלכע פערהערליכען די פריהערדיגע צייטען. קייזער פראַנץ יאָזעף איז געוואָרען אַ בעליבטע ביהנען־פיגור, דער אַלטער קייזער איז געווען זעהר בעליבט און פּאָפּולער. נאָך היינט זעהט מען מענשען, הויפּטזעכליך געוועזענע אָנגעשטעלטע פון די מיניסטעריומס, מוזעאומס, און אַנדערע פריהערע מלוכהשע אַנשטאַלטען, וואָס שערען זייערע בערד אַ־לאַ קייזער פראַנץ יאָזעף.

תחילת האָט מען געלאַכט, וואָס די קייזער־פראַנץ־יאָזעף שטיק האָבען פערפלייצט די ווינער ביהנעס. מיט דער צייט אָבער, האָט מען אָנגעהויבען באַכדענקען, אַז די „פראַנץ־יאָזעף־עפּידעמיע", האָט אפשר אַ טיפערען זין, אַ טיפערע בעדייטונג, מען האָט פשוט מורא בעקומען, צי ס׳שטעקט נישט דאָ אַ מאָנאַרכיסטישע פּראָפּאַגאַנדע.

אין וויען, פּאַריז, לאָנדאָן שפּילט מען שוין זייט אַ לאַנגער צייט די אָפּערעטע „אים ווייסען רעסל". דאָרט קומט בלויז אין דריטען אַקט פאַר אַ סצענע, ווי דער קייזער פראַנץ יאָזעף קומט צו גאַסט אין וואָלפגאַנגזעע, (היינט וואוינט דאָרט דער בעריהמטער אַקטיאָר עמיל יאַנינגס), דער קייזער איז שוין אַלט און גרוי. ער איז אָנגעטון אין אַ יעגער־אַנצוג און בעגייסטערט דעם עולם. אין דעם שטיק וועלכעס מען שפּילט אין וויען האָט דער קייזער בלויז צו רעדען אַ פּאָר ווערטער, אָבער אין לאָנדאָן און אין פּאַריז האָט מען פאַר דער ראָלע געשריבען אַ לידעל, און קייזער פראַנץ יאָזעף זינגט דאָרט אויף דער ביהנע. מיר ווייסען נישט צי דער אַלטער קייזער האָט געקאָנט זינגען, און צי ער האָט געהאַט טאַלאַנט צום זינגען, אָבער אויף דער ביהנע זינגט ער.

די צווייטע אָפּערעטע אין וועלכער ס׳קומט פאָר דער קייזער פראַנץ יאָזעף הייסט: „סיססי". דאָרט זעהען מיר דעם קייזער אַלס אייגענעמאַנטשיק פון 18 יאָהר, ער ווערט געקרוינט אַלס עסטרייכישער קייזער, האָט חתונה מיט עליזאַבעט, דאָרט לערנען מיר קענען דעם מלך אַ יונגען, פריילינכען, אַ לוסטיגען, די מוזיק צו דער אָפּערעטע האָט געשריבען דער בעריהמטער קאָמפּאָזיטאָר פריץ קרייזלער.

דער בעקאַנטער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט האַנס סאַסמאַן האָט געשריבען די דראַמע „1848", דאָס שטיק איז געשטעלט געוואָרען אין בורג־טעאַטער. אויך דאָ זעהען מיר פראַנץ יאָזעף׳ן אין אָנהויב פון זיין מלוכה־צייט, די דראַמע האָט געהאַט אַן׳אויסערגעוועהנליכען ערפאָלג.

„לואיזע פאָן קאָבורג", הייסט די דראַמע פון דעם פּאָפּולערען און בעקאַנטען יודישען שריפטשטעלער פעליקס סאַלטען, סאַלטען וועלכער האָט אין דער צייט, ווען מען האָט לואיזע פאָן קאָבורג אַריינגעזעצט אין משוגעים־הויז, אָנגענומען זיך פאַר איהר רעכט, און האָט דעמאָלט אַלס יונגער זשורנאַליסט געפיהרט אַ ביטערען קאַמף אין די צייטונגען האָט די גאַנצע צייט גענוי בעשריבען. דאָס פערברעכען פון לואיזען איז געווען, וואָס זי האָט זיך פערליבט אין אַ פשוטען אָפיציר מאַטאַשיטש, איהר געליבטען האָט מען געמאַכט אַ פּראָצעס פאַר וועקסעל־פעלשען, ס׳האָט איהם אָבער געלונגען זיך און זיין קעניגליכע געליבטע צו בעפרייען, און זיי זענען אַוועק קיין פּאַריז. היינט איבערלעבען מיר אויף דער ביהנע די גאַנצע היסטאָריע פון דעמאָלט.

אַ יונגער ווינער דיכטער ריכאַרד דושינסקי, האָט געשריבען אַ דראַמע: „קייזער פראַנץ יאָזעף דער ערשטער". דאָס שטיק האָט מען אַ לאַנגע צייט געשפּילט אין גראַץ, אין אַ שטאָט, וואו עס וואוינען זעהר פיל געוועזענע אָפיצירען פון דער אַלטער עסטרייכישער מלוכה. דאָס ווינער יאָזעפשטעטער טעאַטער, וועלכעס שטעהט אונטער דער פיהרונג פון דעם גענ׳אַלען רעזשיסער מאַקס ריינהאַרדט, האָט איבערגענומען די אויפפיהרונג פאַר וויען, מען האָט אָנגעהויבען מיט די פּראָבען: די רעזשי האָט געפיהרט אַ טאַלענטירטער תלמוד ריינהאַרדט׳ס, ד״ר פּרעמינגער, דער זוהן פונ׳ם בעקאַנטען ווינער אַדוואָקאַט דר. פּרעמינגער, די דראַמע שפּילט אין די לעצטע יאָהרען פאַר דעם קריג. אַ סך פערזאָנען וועלכע קומען דאָרט פאָר, לעבען נאָך היינט, פלוצים האָבען זיך אָנגעהויבען שיטען פּראָטעסטען פון אַלע זייטען. אַלס ערשטע האָט פּראָטעסטירט געגען דער ראָלע פון דער פריינדין פון קייזער פראַנץ־יאָזעף, קאַטאַרינאַ שראַט! די אַלטע פרוי, וועלכע איז אַמאָל אין די יונגע יאָהרען געווען אַן׳אַקטריסע אין בורג־טעאַטער, און לעבט נאָך היינט אין וויען, האָט פּראָטעסטירט געגען דער אויפפיהרונג, מען האָט דורכגעפיהרט אַ פּאָר שטרייכונגען בנוגע איהר פערזאָן און זי האָט מסכים געווען. דערנאָך איז איינגעלאָפען אַ פּראָטעסט פון די קינדער פון פראַנץ פערדינאַנד, וועלכען מען האָט דערשאָסען אין סאַראַיעוואָ אין יאָהר 1914, זיין טויט איז געווען דער אָנהויב פונ׳ם טרויעריגען וועלט־קריג.

צום סוף האָט פּראָטעסטירט דער גראַף בערכטאָלד, אין דער דראַמע קומט פאָר אַ סצענע, ווי דער קייזער וויל בשום אופן נישט אונטערשרייבען די קריגס־ערקלערונג געגען סערביען, און גראַף בערכטאָלד צווינגט דעם אַלטען, אָנגעמוטשעטען קייזער, ער זאָל דאָך אונטערשרייבען. בערכטאָלד ווייזט דעם קייזער אַ טעלעגראַמע, אַז די סערבישע זעלנער האָבען, ביי טעמעשקובין געשאָסען פון די דאָנוי־שיפען אויף די עסטרייכער, ס׳שטעלט זיך דערנאָך אַרויס, אַז די טעלעגראַמע איז אַ פאַלשע, אָבער בערכטאָלד האָט זיינס דערגרייכט, מען פיהרט קריג.

אָט געגען די סצענע האָט בערכטאָלד פּראָטעסטירט, און ער בעהויפּט, אַז דאָס איז דאָקומענטען־פעלשונג, ס׳האָט איהם אָבער נישט געהאָלפען.

די אויפפיהרונג איז אַ פּראַכטפולע. מיר זעהען דאָרט דעם פריהערדיגען עסטרייכישען פּאַרלאַמענט, דאָרט זיצען און שטעהען פערזענליכקייטען, ווי: וויקטאָר אַדלער, קאַרל לועגער, קאָנראַד פאָן הערצענדאָרף, איגנאַנצי דאַשינסקי, ווינקאָווסקי, אַקוביעווסקי, גראַף באַדעני, שענערער, און אַ סך אַנד. פּאַרלאַמענטאַריער און מלוכה־מיטגלידער.

די רעזשי איז אַ מייסטערהאַפטע, אַ גלענצענדער ערפאָלג. די ראָל פון קייזער פראַנץ יאָזעף שפּילט אַנטאָן עדטהאָפער, דער פילם־פּאַרטנער פון עליזאַבעט בערגנער.

ד. שמיד.

די נייע יודישע טערקען
און די אלטע טערקישע יודען

א בריוו פון קאנסטאנטינאפאל
פון ב. סמאליאר.

די יודען אין טערקיי, — נישטא זיי איצט, וואס מקנא צו זיין. טערקיי איז איצט טאקע רעוואלוציאנער, טאקע מאדערן, אבער נישט אין בעצוג צו יודען. דער יוד אין טערקיי איז איצט געווארען א מין בידעריגע בעשעפעניש. אויף וועמען מען קוקט איצט, אין דער מאָ״עגער טערקיי, נישט מיט שנאה נאר מיט ביטול.

אנטיסעמיטיזם? ניין. נישטא אזא געפיהל איצט אין טערקיי. נישטא סיי צווישען דער רעגירונג, און סיי צווישען דער בעפעלקערונג. דאך טארען יודען נישט זיין קיין רעגירונגס־בעאמטע, אויב זיי זענען נישט קיין מוסולמענער. טאר'ען יודען נישט זיין קיין לעהרער פון דער טערקישער שפראך, טארען יודען נישט זיין אויף מוניציפאלע שטעלעס; טארען יודען נישט זיין קיין פערוואלטער פון ביבליאטעקען; מעגען יודען דינען אין דער טערקישער ארמיי, אבער זיי טארען נישט קריגען קיין ביקסען אפילו אלס סאלדאטען.

א סאלדאט אהן א ביקס — דאס איז דער סאמע בעסטער אויסדרוק פון דער בעציהונג, וואס מען האט איצט דא צו יודען. מען געטרויט נישט דעם יודישען סאלדאט די ביקס, נישט חס ושלום צוליב אנטיסעמיטישע אורזאכען, נאר פשוט, ווייל מען האלט איהם פאר א נישט־גענוג ציוויליזירטע בעשעפעניש.

דער אריענט האט זיך זיינע ספעציפישע טראדיציעס. די טראדיציע פון נישט־טרויען קיין געוועהר צו א מינדערווערטיגער ראסע איז איינע פון זיי.

נישט צו אלע יודען אין טערקיי איז אבער די זעלבע בעציהונג. צו דעם אייראפעאישען יודען אין טערקיי איז די בעציהונג גאר אנאנדערע. איהם האלט מען פאר אנ'אריסטאקראט, פאר א וועלטליכען מענשען.

טערקיי פערמאגט איצט א היבש ביסעל יודען פון רוסלאנד. א היבש ביסעל יודען, וואס זענען אנטלאפען אין די שווערע יאהרען פון דער סאוויעטישער מאכט און געבליבען שטעקען אין טערקיי.

די רוסישע יודען בעהאנדעלט מען דא ברייט און גוטהארציג. זיי האבען דא די ברייטסטע פריווילעגיען און די מעגליכסטע רעגירונגס־מיטהילף. מען לאזט זיי דא האנדלען, מען לייגט נישט ארויף אויף זיי קיין איבערגעטריבענע שטייערען. מען בעהאנדעלט זיי ווי די דייטשען, ווי די פראנצויזען, ווי די אמעריקאנער, וואס געפינען זיך אין טערקיי.

דאך פיהלען זיי זיך אין גלות. ווי אויף א פערשיקטען אינזעל. ווי אין אנ'איזאלירטען פלאץ, ווייט פון דערהיים. די היים זייערע — דאס איז רוסלאנד. די שפראך זייערע איז מעהר רוסיש ווי יודיש. די פרעסע זייערע איז דורכאויס א רוסישע.

מיט די טערקישע יודען האבען זיי קיין געמיינזאמעס נישט. נישט זיי האלטען פון די טערקישע יודען און נישט די טערקישע יודען האלטען פון זיי.

זיי ווייסען, די רוסישע יודען, אז אויב זיי וועלען זיך נישט אויסמישען מיט די טערקישע, וועלען זיי מיט דער צייט איינגאנצען אונטערגעהן. פונדעסטוועגען פאלט זיי נישט איין זיך מחותן זיין מיט די טערקישע יודען.

זיי האבען זיך פיינד ביידע די אנדער'ע, די רוסישע און די טערקישע יודען. זיי האבען זיך פיינד און פיהלען זיך ווי אמת'ע שונאים.

געוועזן א צייט, ווען די איצטיגע טערקישע רעגירונג האט געשיקט רופען די יודען און די געזאגט:

„מיר געבען איצט אויטאנאמיע צו אלע מינדערהייטס־שולען. מיר ווילען געבען אויטאנאמיע אויך צו די יודען. לערנט איך אין אייער'ע שולען אויף אייער אייגענער שפראך, און איהר וועט קריגען פון אונז רעגירונגס־שטיצע פונקט ווי אנדערע שולען קריגען"...

די רוסישע יודען האבען זיך, באטייליך, אנגעכאפט אן אזא ברייטהארציגען פארשלאג פון דער רעגירונג. יודישע קולטורעלע אויטאנאמיע, וואס קאן נאך זיין בעסער?

די טערקישע יודען, געוואוינט פון דורות צו טערקיש און צו דעם טערקישען יאך, האבען אבער אזא רעוואלוציאנער'ען פארשלאג נישט געקאנט איבערקאכען. זיי האבען אין איהם אייגעזעהען א מאכינאציע פון די אשכנזים, פון די חוצפה'דיגע רוסישע יודען, און האבען גלייך אוועקגעשיקט זייערע בעסטע מענשען אלס דעלעגאציע צו דער רעגירונג מיט א בקשה אין נאמען פון אלע אלטע און געטרייע טערקישע יודען־בירגער:

„מיר ווילען נישט קיין אייגענע שולען!", האט די דעלעגאציע איבערגעגעבען דעם ווילען פון דער קהלה פון די טערקישע יודען. „מיר זענען גוטע, איבערגעגעבענע טערקען און מיר ווילען אונזערע שולען ווי ביז איצט — אין טערקיש"...

קיין גרויסען פרעסטיזש ביי דער איצטיגער מאדערנער טערקישער רעגירונג האט די דעלעגאציע דאן מיט איהר ביטע נישט געוואונען. אבער די ביטע, וואס די דעלעגאציע האט צוגעשטעלט, איז דורך דער רעגירונג גענומען געווארען אין אכט און איז בעפרידיגט געווארען.

„איהר ווילט נישט קיין אייגענע שולען, — דארף מען נישט"!

נאך דעם דאזיגען אינצידענט, איז דער אפגרונט צווישען די רוסישע און די טערקישע יודען געווארען נאך טיפער.

ווי איך פאהר מיט'ן ערשטען קלאס

(ענדע פון דער 9־טער זייט)

צווייטער קלאס, פאר א בלויז אויסגעבעסערטער דריטער קלאס — איז שוין בעזעצט..."

„מהום... ווי איז דאס ביי אייך צווישען־דעק? כ'האף, אז ביי די דייטשען מוז עס זיין א ביסעל אנשטענדיגער ווי ביי די ענגלענדער צווייטען קלאס."

„א, פערלאז זיך אויף די דייטשען! ביי די דייטשען וועסטו קאנען פאהרען צווישען־דעק אויך."

„נו, איז גוט, שרייב מיר אויס א שיפסקארטע"

ער שרייבט, פרעגט מיין נאמען, עלטער; פרעגט קיין קשיות נישט און שרייבט ווייטער.

„וואס איז דיין בעשעפטיגונג?" טוט ער פלוצלינג א פרעג.

„בין א זייגער־מייסטער; געהערט, אז אין ארגענטינע פערדינען זייגער־מייסטערס זעהר גוט".

„א, יא," איז ער מסכים. „א גוטער זייגער־מייסטער פערדינט איבעראל גוט געלט"...

איך בעצאהל די הונדערט צוואנציג מארק; לייג בנעימות'דיג די שיפס־קארטע אריין אין מיין בוזים־קעשענע און פיהל — א קאלטער שווייס איז מיר ארויס אויפ'ן לייב. איך בעשטים, אז כאטש די שיף איז שוין אפען פאר די פאסאזשיר'ען מארגען ארום צעהן אינדערפריה, פונדעסטוועגען זאל איך ווארטען ביז צו דער לעצטער מינוט; ארויף אויף דער שיף פאר'ן לעצטען סיגנאל.

אזוי איז דאס טאקע געווען. אין דער לעצטע רגע, איידער מען האט אראפגענומען דאס בריקעל, וואס פיהרט צו דער שיף, האב איך מיך מיט מיינע פעקלעך דורכגעשלייכט. דער אפיציר האט אפילו נישט ווי געהעריג א אריינגעקוקט אין מיינע פאפיר'ען. בין מיט מיינע פעקלעך, אוועק, אראפ, אראפ אין דער טיפעניש פון דער שיף, אין סאמע גאנז פון שיף, וואו א דריי־צעהנדליג אייזערנע בעטלעך, צוויי־גארענדיג איינס איבער'ן אנדער'ן, האבען פערנומען דעם פארענט פון שיף. אהין האב איך זיך מיט די פעקלעך אריינגעגנב'עט.

אין פאסאזשיר, א יודישער שווארץ חב'עורדיגער בחור האט זיך דארטען געעסק'ט מיט זיין בעטעל. ער האט מיך פריינטליך בעגעגענט:

„קיין ארגענטינע?"

„קיין ארגענטינע".

„א שניידער?"

„א זייגער מייסטער".

„זייט מיין שכן. דא איז מיין בעטעל און דא, ביים זייט וועט זיין אייער בעטעל; מעלדעט זיך תיכף אייך ביים סטואַרד, ער זאל אייך ארויסגעבען א מאטראץ און כלים צום עסען..."

דיין פריינטליכקייט האט מיין געמיט בערוהיגט. פונדעסטוועגען בין איך צום סטואַרד ניט געגאנגען. ס'הארץ זאגט: האלט זיך איין, בעהאלט זיך אויס אזוי לאנג ווי דו קאנסט... איך בין ארויס אויבען צום ערשטען קלאס אויפ'ן דעק. די שיף האט זיך שוין גענומען ריהרען, אויסקירעווען אינדערברייט פון דער שעהנער „שעלדא". פאסאזשירען אויפ'ן דעק שרייען איבער צו די, וואס אויפ'ן ברעג. מען פאכט מיט די טיכלעך, מען פאכט מיט היט אינדערלופטען... איך מאך אויך מיט דער האנט, פאך מיט מיין הוט צו די איבערגעבליבענע אויפ'ן ברעג און בעקום אן ענטפער פון א יונגער פרוי... זי ווינשט מיר א גליקליכע רייזע.

די שיף געהט שוין מיט פולער קראפט אראפ־וואסער מיט דער „שעלדא". פארנאכט. אין א פאר שעה ארום קומט מען ארויס צום אפענעם ים. איך האב מיך נאך נישט איינגעמאלדען ביים סטואַרד. ס'הארץ קלאפט ביים געדאנק, אז איך וועל מיך בעדארפען באלד לאזען דערקענען. פארוואס ווייס איך אליין נישט. פונדעסטוועגען, ס'איז שוין באלד נאכט. באלד וועט מען געבען צו עסען. איך בין הונגעריג... וועל מיך דאך געהן איינמעלדען.

געה איך אראפ אין דער טיף פון שיף. זוכען דעם סטואַרד, וואס האט די השגחה אויפ'ן צווישען־דעק, געפין איהם, א נידעריג געוואוקסיגער, אנגעפיקעוועטער דייטש מיט א קיילעכדיגען רויטען פנים און געגאלטען קאפ און דער קאפ איז שכור ווי לויט. איך גיב איהם מיין שיפס־קארטע, בעט איהם, ער זאל מיך איינמעלדען, ארויסגעבען א מאטראץ און כלים.

דער שכור'ער סטואַרד פינטעלט מיט די אויגען, קוקט אמאל אין שיפס־קארטע און אמאל אויף מיר. עפעס ווערט איהם קלאר, און פערוואונדערט טוט ער א געשריי:

„דאס זייט זי? !"

„יא, דאס בין איך; וואס חידוש'ט עס אייך אזוי?"

„מען זוכט דיך ארום אויפ'ן שיף א גאנצען טאג, קום!"

„וואוהין בעראפסטו מיך?"

„צום פערסער, אין ערשטען קלאס!"

ס'הויבט זיך שוין אן... וואס וועט מען מיט מיר טאן? און ווי אזוי האט מען זיך דערוואוסט, אז איך בין אויפ'ן שיף? מילא, פערפאלען. איך געה.

מען געהט צווישען די הויב־מאשינען, נאך נישט קיין אויפגעראמטען באגאזש; ער פיהרט מיך דורך אלערליי קארידארען, ביז מען קומט צום ערשטען קלאס. ביי איינער פון די קאבינעס, וואו די טיר איז אפען, טוט מיין שכור'ער סטואַרד מודיע זיין:

„איך האב דען קערל געפאקט! אט, דאס איז...

מיט א געמאכטען שמייכעל האט מיך אויפגענומען דער פערסער, ה' ווערנער, א מענש מיט א בלאנדען, זויבערען אויסזעהען, א יאהר דרייסיג אלט. ער האט מיך געבעטען זיצען און געפרעגט:

„וואס טוסטו דא אויפ'ן שיף?"

„גאנץ באטרליך — ענטפער איך — דאס איז מיין שיפס־קארטע, ווי דו זעהסט, פאהר איך קיין ארגענטינע".

„אבער דו קענסט נישט פאהרען צווישען־דעק".

„וועסטו מיך ווארפען אין וואסער אריין?"

„אין וואסער וועט מען דיך נישט ווארפען... אבער צווישען־דעק קענסטו אויך נישט פאהרען. ווען מען וואלט דיך געפאקט, איידער די שיף האט פערלאזען דעם האפען, וואלט מען דיך ארויסגעזעצט; אבער איצטער..."

„וואס זשע טראכסטו איצטער צו טאן מיט מיר?"

„כ'וועל דיך פון צווישען־דעק אריבערנעמען אין ערשטען קלאס."

„איך קען נישט צאהלען פאר'ן ערשטען קלאס"

„מען וועט די'ר מעהר נישט רעכענען", שמייכעלט ער.

ביי רעומאטיזם און פאדאגרע מוז מען תיכף איינגעמען די טאגאל־טאבלעטקעס. טאגאל בעקעמפט די דאזיגע ליידען, האלט אויף דאס אנזאמלען זיך פון הארנזויער, וואס איז, ווי בעוואוסט די סבה פון די דאזיגע קראנקהייטען. פרובט און איבערצייגט אייך אליין! אין אלע אפטייקען. **טאגאל**

ר. איזראעל

משפחות אין פלאמען

סענסאציאנעלער ראמאן פון יודישען פאמיליען־לעבען

(92

אינסטינקטיוו האט זי אויסגעזוכט דאס ביי־וועל און האט עס נאכאמאל איבערגעלייענט.

— יא, דוד איז דער איינציגער מענש, וועלכער ליבט מיך, ער האט דאס בעוויזען מיט פאקטען. ער האט געהאט דעם כח צו פערלאזען אלע, אוועקלאזען זיך אין דער וועלט אנ'עלענדער, אנ'ארימער צוליב מיר און האט נישט געפרובט מיר אפילו וועלכען ס'איז פארוואורף צו מאכען.

— ער, און נישט קיין אנדערער האט מיך געליבט און פארוואס האב איך איהם אפגעשטויסען פון זיך. דאס פערשטעה איך אליין נישט. וואלט מיין פאטער אדער מיין מוטער געלעבט, וואלט איך סיי־ווי־סיי געמוזט זיך צופיסען צו זייער אומגעבונג, צו דער אטמאספערע, אין וועלכער איך בין ערצויגען געווארען, איצט האב איך זיך איבערצייגט, אז די אנשטענדיגקייט, ארענטליכקייט און אויפריכטיגקייט קען מען נאר געפינען דא, צווישען די פשוט'ע און ערליכע מענשען.

מרים האט איבערגעלייענט דאס בריוועל אמאל און נאכאמאל און ביי איהר איז געווארען אזוי נאטירליך, אז דוד זאל ווערען איהר חתן, איהם וועט זי אלץ דערצעהלען און ער וועט איהר זיכער קענען מוחל זיין, פערשטעהן, אז זי איז גארנישט שולדיג, און אז מען דארף זי בעשיצען.

— יא, דאן וועט ער ווערען איהר מאן און זיי וועלען לעבען גליקליך.

איהר האט געשווינדעלט אין קאפ, די געדאנקען זענען בליץ־שנעל אדורכגעלאפען דורך איהר קאפ און האבען זיך כסדר געביטען, אט איז איהר פלוצלונג איינגעפאלען, אז ס'וואלט גלייכער געווען, אז זי זאל איינגאנצען פטור ווערען פון דעם לאסט, וואס זי האט, אז זי זאל איינגאנצען פטור ווערען פון דער שוואנגערשאפט.

— איך וועל דאס קינד סיי־ווי־סיי פיינד האבען, ווייל עס שטאמט דאך פון אזא אויסוואורף ווי מאקס איז און עס קען אין דער צוקונפט דאך נישט זיין בעסער, ווי ער אליין. געוויס דארף איך דערפון וואס שנעלער פטור ווערען איידער עס ווערט נישט צו שפעט.

מרים האט זיך דערמאהנט, אז זי האט געהערט ווי אזוי פרויען ווערען פטור פון שוואנגערשאפט, ווי זיי ווערען מיט אמאל לויז פון דער דאזיגער שווערער לאסט און זענען דערנאך ווידער פרייע מענשען.

— געוויס, האט זי געפונען פאר ריכטיג דארף זי אזוי טון און דאן וועט זי נישט דארפען קיינעמס שוץ און קיינעמס הילף.

לאנג, לאנג האט זי נאך געטראכט וועגען פערשידענע פלענער, וואס זי האט צו טון. אבער זי איז געווארען אלץ טרויעריגער און הילפלאזער, זי איז אנידערגעפאלען אויפ'ן בעט און זיך היסטעריש פונאנדערגעוויינט.

פלוצלונג האט זיך איהר געדוכט, אז אימיצער האט אנגעקלאפט. זי האט זיך שנעל אויפגעכאפט און צוגעלאפען צו דער טיר.

— ווער איז דארט? האט זי דערשראקען געפרעגט.

— דאס בין איך, די באראנין גוטאר.

— ווער, באראנין גוטאר? ליידער קען איך אייך איצט נישט אויפנעהמען, האט זיך מרים'ען ארויסגעכאפט.

— אבער, וואס דארפט איהר זיך פאר מיר זשעניר'ען, ס'מאכט נישט אזוי, איהר קענט מיך אויפנעהמען אין יעדער לאגע, אין וועלכער איהר געפינט זיך.

די באראנין האט נישט געווארט אויף קיין ענטפער און האט אליין געעפענט די טיר. זי האט געטראפען מרים'ען מידע, א מיט צושויבערטע האר און מיט שרעק אין איהרע רויט־פערוויינטע אויגען.

— ענטשולדיגט טייערע, וואס איך שטער אייך אין אייער רוהע. איך זעה, אז אייך איז נישט גוט אויף דער נשמה, אז איהר וואלט איצט אפשר געדארפט בלייבען אליין מיט זיך, אבער איך קען מיר נישט ערלויבען דעם לוקסוס צו קומען נאכאמאל צו אייך און איך מוז אבער דאך מיט אייך רעדען וועגען זעהר דרינגענדע ענינים. מארגען קען זיין וועל איך שוין מעהר נישט זיין דא אין דער שטאט. דעריבער האב איך געפונען פאר נויטיג צו פערבלייבען דא אפילו אהן אייער ערלויבעניש.

מרים האט נישט געוואוסט, וואס צו ענטפער'ן, צו פלוצלונג איז די באראנין ביי איהר ערשינען, אז זי זאל זיך קענען אריענטירען, וואס זי וויל און וואס זי פערלאנגט.

די באראנין איז געווען אנגעטון לויט דער לעצטער מאדע, זי האט געמוזט אין גאס ווענדען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון יעדען דורכגעהער, צוליב דער רייכקייט און שעהנקייט פון איהרע טואלעטען, און שעהן איז זי געווען ווי דער גאט פון שעהנקייט אליין, זי האט פשוט יעדען בעצויבערט מיט איהר אויסערליכקייט, און אויך איצט האט די באראנינס שעהנקייט אנגעהויבען צו ווירקען אויף מרים'ס געמיט. מרים איז געווארען רוהיגער, זי האט אנגעהויבען ביסלעכווייז צו פערגעסען אן איהרע שרעקליכע איבערלעבענישען און האט זיך איינגאנצען איבערגעגעבען דעם סוגעסטיווען בליק און שמייכעל פון דער באראנין.

די באראנין האט נישט געווארט אויף קיין כיבוד און האט זיך אליין אוועקגעזעצט אויף א שטוהל, וואס איז געשטאנען נעבען דעם טיש. מרים האט איהר נאכגעפאלגט און האט זיך שטיל שווייגענד אוועקגעזעצט אקעגען איהר. די באראנין האט זיך געמאכט בעקוועם, אזוי ווי זי וואלט געווען געקומען צו אנ'אלטער, גוטער בעקאנטער. זי האט אויסגעטון דעם זשאקעט, דעם הוט, צוגעגאנגען צום שפיגעל, זיך גלייך געמאכט די האר און דאן זיך צוריק אוועקגעזעצט אויפ'ן שטוהל, וועלכען זי האט צוגערוקט גאר באהענט צו מרים'ען. די באראנין האט אנגענומען דאס מיידעל פאר ביידע הענד און געזאגט:

— ס'איז אייך שווער, אמת ס'איז אייך זעהר שווער, אבער רעזיגנירען דארף מען דאך נישט, פערצווייפלען טאר מען בשום אופן נישט. איך בין שוין געווען אין פיל ערגערע לאגעס ווי איהר, פונדעסטוועגען איז אלץ ווידער גוט געווארען.

(פארטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
10
יד
שבט תרצ"ג

פעברואר
זון-אויפגאנג 7.03
זון-אונטערגאנג 4.37
ליכט-צינדען: 4.24

פון האנדעלס-געריכט

פירמע „קאנסארציום" צוגעמשפט 15 טויזענד זל. פון דער אופאדלאשטש-מאסע פון דער לאדזער האנדעלס-באנק

דער פירמע „אקצ. געז. מיכאל גלאזער" איז דעם 16טען אויגוסט פ. י. פערעפענטליכט געווארען אנ'אופאדלאשטש.

איצט איז אנ'אויסלענדישע פירמע ארויס-געטרעטען מיט א בעזונדערע פאדערונג דער אקצ. געז. צו פערעפענטליכען אנ'אופאדלאשטש.

דאס געריכט האט דעם ענין אפגעלעגט, און בעשלאסען ארויסצורופען גלאזער'ן פערזענליך.

דער ענין וועט בעטראכט ווערען קומענדיגע וואך.

* * *

אויף דער לעצטער קרעדיטארען-פערזאמלונג פון דער האנדעלס-און טעקסטיל-געזעלשאפט, האט די פירמע קיין שום פארשלאגען נישט געמאכט צוליב דעם איז געשלאסען געווארען א קרעדיטארען-פערבאנד כדי צו ליקווידירען די אקטיוען פון דער געזעלשאפט. אלס סינדיק איז געוועהלט געווארען אדוו. היימאן.

* * *

אין שייכות מיט דעם אופאדלאשטש פון דער פירמע „יעקב גאלדבערג און פנחס היימאן" אין אלעקסאנדער, האט דאס געריכט געגעבען א צוגאב-טערמין פון א חודש אויף אנצומעלדען די פרעטענזיעס צו דער פירמע.

* * *

דער געריכט-קאמיסאר פון דער פירמע „מיעטשיסלאוו שיקער" (וואלטשאנסקא 232/234) האט בעשטעטיגט דעם רעגולאציע-פארשלאג פון דער פירמע מיט די קרעדיטארען. די פירמע לעגט פאר 15 פראצ.

דער פארשלאג וועט בעטראכט ווערען אויף איינער פון די נאהענטסטע זיצונגען פון האנדעלס-געריכט.

* * *

די פירמע „קאנסארציום" איז בשעתו ארויסגעטרעטען געגען דער אופאדלאשטש-מאסע פון דער האנדעלס-באנק מיט אנ'אנקלאגע אויף 15 טויזענד זל. פון א טשעק וואס איז אין דער באנק איינגעצאהלט געווארען אויף דער קאנטא פון „קאנסארציום" א טאג פאר'ן פערעפענטליכען דער באנק דעם אופאדלאשטש. דאס קרייז-געריכט האט די אנקלאגע בערעכטיגט און צוגעמשפט די סומע.

אויך דאס אפעלאציע-געריכט צו וועלכען דער סינדיק פון דער האנדעלס-באנק האט אפעלירט האט די דעציזיע פון קרייז-געריכט בעשטעטיגט.

ווירטסלייט מוזן אנגעבען די סבה

פארוואס זיי האבען נישט פערדונגענע וואוינונגען

(א) די שטייער-אפטיילונג ביים מאגיסטראט שיקט איצט ארויס „נאקאזען" אויפן לאקאל-שטייער פאר'ן יאהר 1933.

אין צוזאמענהאנג דערמיט דערוויסען מיר זיך, אז לויט א פעראָרדנונג פון פינאנץ-מיניסטעריום, מוזען די ווירטסלייט אפצאהלען דעם לאקאל-שטייער פון אלע וואוינונגען, וואס געפינען זיך אין הויז. אין פאל ווען ס'זענען דא לעדיגע וואוינונגען צאהלט דער ווירט שטייער אזא סומע ווי ס'וואלטען געצאהלט לאקאטארען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וועלען די ווירטסלייט מוזען בעווייזען דאקומענטאליש, אז די לעדיגע וואוינונגען זענען נישט פערדינגען געווארען נאר צוליב מאנגעל אין רעפלעקטאנטען.

קאלעקטיווער אפמאך פון יאהר 1928 נישט אקטועל

ענטפער פון פאבריקאנטען צו די ארבייטער-פעראיינען

(2) אויף די ווענדונגען פון די ארבייטער פעראיינען צו די אינדוסטריעלער-פערבאנדען וועגען בענייען דעם קאלעקטיווען אפמאך פון יאהר 1928, האבען די ארבייטער-פעראיינען בעקומען אנ'אפזאג מחמת דער ענין איז איצט נישט אקטועל. די פאבריקאנטען זענען אבער גרייט אונטערצוהאנדלען. אויב די ארבייטער-פעראיינען וועלען זיך ווענדען מיט א נייעם פארשלאג.

פראצעס פון די געוועזענע סעקרעטארן פון „נותן-לחם"

(2) נעכטן זענען פאר'ן קרייז-געריכט אין לאדז געשטאנען: דער 26-יאהריגער דוד קארנטייער (6 שיערפיען-גאס 44) און דער 27-יעהריגער אדאם האפבונג (פילסודסקיעגא 51).

לויט דעם בעשולדיגונגס-אקט האט זיך ארויסגעוויזען, אז אינמיטען סעפטעמבער פ. י. האט מען אנגעקלונגען טעלעפאניש צום דירעקטאר פון דער לאדזער אפטיילונג פון דער דאנציגער האנדעלס-אינדוסטריע-באנק, ריכטער. אנגעקלונגען האט עפיס א מאנספערשוין, וועלכער האט זיך פארגעשטעלט אלס אינזשיניער האפמאן, און געבעטען וועגען געבען אנ'אינטערשטיצונג לטובת א קוך פאר ארבייטסלאזע אינטעליגענץ.

דער דיר. ריכטער האט מסכים געווען צו געבען עפיס א נדבה, און דעריבער איז צו איהם דעם 22 סעפטעמבער ארפגעקומען אנ'אינקאסענטקע, וועלכע האט איהם פארגעשטעלט א לעגיטימאציע אויפ'ן נאמען פון מרים לאה קאץ, און קופאנען צו 50, 20 און 15 גילדען.

דער דירעקטאר ריכטער האט דערקלעהרט, אז ער קאן געבען בלויז 10 זלאטעס — האט די אינקאסענטקע נישט געמאכט קיין לאנגע שהיות, נאר הוק-סטוק איבערגעשטראכען א 15-זלאטעדיגען קופאן און דערלאנגט דעם דירעקטאר.

דעם דיר. ריכטער איז די מעשה געווארען שטארק אויפפאלענד: — וואס עפיס מעקען-קלעקען און גארנישט ? ! !

האט ער די אינקאסענטקע געבעטען זיצען א ווייל, און אנגעקלונגען אין דער סטאראסטווע, וואו ער האט אנגעפרעגט, צי עס איז דארט פעררעגיסטרירט אזא געזעלשאפט מיט'ן לויף-נומער 1390.

מ'האט איהם דאן דערקלערט, אז אזא הויכע רעגיסטראציע-ציפער אין דער רשימה פון לאדזער ארגאניזאציעס איז בכלל נישט בנמצא, און דעריבער האט מען די אינקאסענטקע אפגעפיהרט אין קאמיסאריאט.

דארט האט זי דערקלעהרט, אז זי איז אנגאזשירט געווארען אינם חודש יולי פ. י. אויפן יסוד פון א צייטונגס-אנאנס.

אנגענומען איז זי געווארען דורך 2 סעקרעטארען פון דער וואוילטעטיגקייטס-אינסטיטוציע, וואס הייסט „נותן לחם" (סאלנא 14), קארנטייער און האפבונג. פאר איהר ארבייט האט זי בעקומען 10 פראצענט פראוויזיע דערפאר, וואס זי פלעגט גיין צו די אינסטיטוציעס, וואס זענען שוין געווען טעלעפאניש „בעארבייט".

די בעשולדיגטע האבען זיך נישט מודה געווען אין זייער חטא, טענה'נדיג, אז זיי האבען איינקאסירט געלד אין הסכם מיט דער פערוואלטונג, און אויב די סומען, וואס האבען געשטאמט פון דער אינקאסא, זענען נישט אריינגעצויגען געווארען אין די ביכער דערפאר, ווייל לויט'ן אויפטראג פון די פערוואלטונגס-מיטגלידער האבען זיי די סומען געבוכט ערשט דאן ווען ס'פלעגען זיך צונויפקלויבען גרעסערע בעטראגען.

אויף דעם פראצעס האט זיך ארויסגעוויזען, אז ביידע בעשולדיגטע זענען שוין בעשטראפט געווארען פאר אויסגענארען געלד און מיסברויכען אין לאדז און אין ווארשא, און אז דער ערשטער פון די בעשולדיגטע איז שוין עטליכע מאל בעשטראפט געווארען.

ווייטער האט זיך אויפ'ן פראצעס אויך ארויסגעוויזען, אז דער אינזש. האפמאן, וואס וואוינט אין לאדז איז בעקאנט אלס חשוב'ער מענש, און... אז ער האט נישט קיין שייכות מיט יודישער וואוילטעטיגקייט.

צום פראצעס זענען ארויסגערופען געווארען 77 עדות — דער-עיקר פערזאנען, וואס זענען געוועזען די מנדבים און געפאלען אלס קרבנות פון די קאמבינאטארען.

לויט די דערקלעהרונגען פונ'ם עדות בעלדזשינסקי, קאנצעלאריע-לייטער פון דער לאדזער שטאטישער סטאראסטווע — איז ער מחמת די מיסברויכען, וואס זענען פעסטגעשטעלט געווארען אין דער פערוואלטונג פון „נותן לחם", אין וועלכער עס זענען אריין: מילגראם, פטאשניק, פוקס, פראשקער, זילבערבערג א. א. — דעלעגירט געווארען מצד דער סטאראסטווע צו אויספארשען די בעציהונגען.

בעת דער רעוויזיע פון דער בוכפיהרונג האט זיך ארויסגעוויזען, אז בעזונדערע מיטגלידער פון דער פערוואלטונג האבען זיך צוגעאייגענט פערשידענע סומען...

די דאזיגע פערוואלטונג איז דעריבער אויפגעלייזט געווארען, און אויף איהר ארט איז בעשטימט געווארען דורך דער סטאראסטווע דער ראטמאן כארי אויף דער צייט ביז עס וועט אויסגעוועהלט ווערען א נייע פערוואלטונג.

„נותן לחם" האט געהאט 3 סעקרעטארען: די 2 אויבענאנגערופענע און א דריטען, קאמינסקי'ן, וועלכער האט גארנישט געוואוסט וועגען די מאכינאציעס פון זיינע קאלעגען.

די בעשולדיגטע האבען פערטיידיגט די אדוואקאטען שטרויך און וואכטעל.

דאס געריכט האט ביידען פערמשפט צו 2 יאהר טורמע.

עס איז אויך א שכל

אבער — א שכל פון קרומע קעפ

(2) בשעתו האט מען דעם וויין- און בראנפען-הענדלער, וולאדיסלאוו קראם (שפיטאלנא 7) געמאכט א פראטאקאל פאר'ן פערקויפען סחורה אין א זונטאג-טאג.

וואס-זשע האט ער געטאן?

אז מען פלעגט נאך דעם קומען אין א זונטאג „הינטען-ארום" קויפען ביי איהם א פלעשעלע פלעגט ער קאטעגאריש דערקלעהרען, אז ער האט עס שוין בעגוג, ער פערקויפט נישט, ווייל ער האט זיך שוין אנומעלט מיט אזא מעשה אפגעבריהט, און מען האט איהם צונויפגעשטעלט א פראטאקאל — אזא מין פראטאקאל, וואס ער ווייסט נישט ווי ער וועט נאך שפעטער אפשניידען...

מילא-נישט איז נישט! פלעגט מען נעהמען די פיס אין די הענד און אוועקגעהן מיט גארנישט.

אין א פאר וואכען שפעטער נאך דער מעשה מיט'ן פראטאקאל זענען אבער צו איהם — אויך „הינטען ארום" אריין דריי יונגעלייט, וואס צוויי זענען געבליבען שטעהן ביי דער טיר און איינער איז צו איהם צוגעגאנגען און דערקלעהרט, אז דער יענער בעאמטער פון פינאנץ-אמט, וואס האט דעם פראטאקאל צונויפגעשטעלט, איז זיינער א מענש, און אז מיט א 200 זלאטעס, וואס קראם וועט אים געבען וועט זיך דאס עסק לאזען פערטרייבען...

גראד האט קראם ביי זיך קיין געלד נישט געהאט, האט ער די דריי יונגע לייט געהייסען קומען אנ'אנדערן טאג, און ביני לביני זיך בעראטען מיט זיינעם א פריינט, וואס ער האט צו טון.

הכלל, מען איז געקומען צום אויספיהר, אז ווער-ווער, אבער פאליציי מעג וועגען דעם וויסען.

האט מען וועגען דער זאך מיטגעטיילט דער פאליציי, און פון דארט זענען אין דעם בעשטימטען טאג דעלעגירט געווארען געהיים-אגענטען, וועלכע האבען זיך בעהאלטען אין געשעפט, און אז די דריי יונגעלייט זענען געקומען נאך די 200 זלאטעס — און גענומען רעדען אויפ'ן קול, זענען די געהיים-אגענטען ארויס פון בעהעלטעניש און די דריי בחורים פערהאלטען.

זיי הייסען: טשעסלאוו סטאנישעווסקי (זשגאווסקא 63), טאדעאוש סקאלמיערסקי (סוואלסקא 20) און הענריק קאוואלסקי (זשגאווסקא 123).

די אלע 3 שאנטאזשיסטען, וועלכע האבען נישט קיין שום שייכות מיט פינאנץ-בעאמטע זענען אריינגעזעצט געווארען אין ארעסט.

דער איינפאל צו שאנטאזשירען קראם'ען אויף אזא אופן איז איינגעפאלען איינעם פון זיי, ווען אין א זונטאג-טאג, האט ער איהם אבגעזאגט צו פערקויפען בראנפען.

Dr. med. H. ŁUBICZ

ספעצ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה

צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32

נעמט אן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאכמ. און פון 5–8 אווענד. זונטאג פון 9–11 בייטאג.

זאל פילהארמאניע — טעל. 213-84 — טעל. 213-84

היינט, פרייטאג, ד. 10 פעברואר 1933, 9 א זייגער אווענד

קאנצערט פון יוד. פאלקס-לידער

מרים ראפ-יאנאווסקא

אקאמפאנירען וועט א פידעל-טריא

אין פראגראם: א דודעלע; טיף אין וועלדעלע; לאמיר זיך איבערבעטען; לעג איך מיין קעפעלע; הבדלה; א יונגעלע; מארגאריטקעס; יאמע, יאמע; דער פאדים; וואס ווילסטו מיין קינד; וויג-ליד; א הונדל אויף שבת.

בילעטען צום פרייז פון 1 זל. ביז 4 זל. שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע. 483

סלאנן-קינא-טעאטער Casino

היינט אונאפרופליך צום לעצטען מאל!

דער אויסגעצייכענטער געליבטער

RAMON NOVARRO

אין זיין גרעסטער ראלע זייט פון דער צייט פון „פאנאני"

„דער זוהן פון אינדיען"

אין די אנדערע ראלען: CONRAD NAGEL i MADGE EVANS

אויסערן פראגראם א קאמעדיע פון ציקל: „רעדעווודיגע הינט"

אנהויב פון די סעאנסען 4.30 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

פערקלענערטע פרייזן פון די פלעצער: 1.09 זל. 1.50 זל. און 2.50 זל.

פון מארגען די פרעהליכסטע פוילישע קאמעדיע

„ROMEO i JULCIA"

אין די הויפטראלען: Zula Pogorzelska, Tom, Dymsza, Fertner i inni

די לאגע פון די יודען אין די גלות־לענדער און אין א״י

רעפעראט פון דעפ. יצחק גרינבוים

די ראדיקאל - ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז, „התחיה", האט איינגעארדענט א רעפעראט פון דעפ. יצחק גרינבוים וועגן דער לאגע פון די יודען אין די גלות־לענדער און אין ארץ־ישראל". דער רעפעראט האט צוגעצויגען אן אומגעהויערן גרויסען עולם, וואס האט אנגעפולט דעם זאל ביזן לעצטן פלאץ.

די פערזאמלונג עפענט דער פארזיצער פון „התחיה" ה׳ בראווערמאן און דאן בעגריסט דעם גאסט אין נאמען פון דער לאדזער ציוניסטישער ארגאניזאציע

דעפ. ראזענבלאט

גרינבוים, זאגט דעפ. דר. ראזענבלאט, איז א פראגראם. דאס פראגראם הייסט: פאלק, לא״ד. צוקונפט. ניסטא נאך אזא מענש, וואס זאל אזוי גלויבען אין יודישען פאלק, ווי גרינבוים, און דערפאר גלויבט דאס פאלק אזוי אין איהם. גרינבוים האט דעם כח אין ריכטיגע מאמענטען ארויסצוברענגען די ענטשפרעכענדע שטימונגען פון יודישען פאלק. איהם כאראקטעריזירט מוט און אונערשראקענהייט ארויסצוזאגען דאס וואס ער מיינט און וואס ער טראכט. מ׳קען זיין א געגנער פון גרינבוימען, נישט מסכים זיין מיט איהם אבער זיין א פיינד פון גרינבוימען קען נאר א באר.

דאן הויבט אן זיין רעפעראט

דעפ. יצחק גרינבוים

וועלכער זאגט צווישען אנדערען:

צוויי יאהר האב איך נישט געהאט די מעגליכקייט צו קומען אין בעריהרונג און אדורכצושמועסען זיך מיט די יודישע מאסען, אמאל איז עס בעסער אזוי, ווייל מען פערבענקט זיך איינער נאכ׳ן אנדערען, און מען ערווארט פון זיך זעהר פיל.

שוין לאנג איז אונזער לאגע אין דער וועלט נישט געווען אזוי קריטיש ווי איצט

דאס קאנסטאטירען דעם דאזיגען פאקט איז נאך נישט גענוג. מ׳דארף זיך פונאנדערקלייבען אין פערשטעהן די סיבות וועלכע האבען געברענגט צו דער דאזיגער לאגע, ארויסזוכען די כאראקטעריסטישע מאמענטען, וואס בעשטימען די דאזיגע לאגע. מיר, ציוניסטען, זענען קיינמאל נישט געווען אפטימיסטיש צו דער לאגע פון די יודען אין גלות. מ׳האט אונז אפילו בעשולדיגט אז דער ציוניזם לעבט פון יודישע צרות, אז ווען יודען איז געווארען שלעכט אין גלות, איז פאר׳ן ציוניזם געווארען א גוטע קאניונקטור. מ׳האט אויך געפרובט צו בעצייכענען די ציוניסטען אלס א גרופע מענשען, וועלכע האבען נישט קיין כח דא צו קעמפען און קוקען נאר אויס צו אנטלויפען פון דאנען ווען ס׳מאכט זיך דער ערשטער צוזאמענשטויס, אז זיי ווילען אנטלויפען עפעס אין א בעזונדערער הוים וואו די ארומיגע גוים האבען נישט קיין שליטה איבער זיי. איצט זענען די דאזיגע קריטיקער אנטשוויגען געווארען. זיי האבען זיך איבערצייגט ווענען דעם גרויסען קאמף וואס די ציוניסטען פיהרען אן.

ס׳האט זיך ארויסגעשטעלט אז אלע אונזערע פעסימיסטישע פאראויסזעהונגען ווענען

לעבען פון יודישען פאלק אין גלות

זענען א נול בנוגע דער ווירקליכער לאגע, מיר האבען שטענדיג געגלויבט אז בילדונג, דעמאקראטיע, פאלקס־הערשאפט וועלען נישט קענען ברענגען אזעלכע ערשיינונגען וואס זענען באטיר׳ט געווארען אין די פינסטערסטע צארישע צייטען, מיר האבען נישט געקאנט גלויבען אז מיט דער אויפבליהונג פון דער ציוויליזאציע וועט געשטעלט ווער׳ן אין געפאהר דאס לעבען פון די יודען. מיר האבען זיך קיינמאל נישט געקענט פארשטעלען, אז אין אזעלכע קולטור־צענטרען ווי בערלין אדער וויען זאל מען פשוט אין די גאסען שלאגען יודען.

מיר האבען זיך נישט געקענט פארשטעלען אז די גרעניצען פון פאגראמען, באיקאט, וועט זיך איבערוקען פון מזרח ווייט צו מערב, ביז צו די גרעניצען פון בעלגיען, פראנקרייך, האלאנד און דער שווייץ. מיר האבען געגלויבט אז די דאזיגע גרעניץ וועט פערגליווערט ווער׳ן ביי די אפגעשטאנענע לענדער פון מזרח־אייראפא. דארט וואו עס הערשט רויקייט, אנ׳אלפאבעטיזם, וואו קולטור איז נאך נישט דערגאנגען.

מיר ציוניסטען האבען ריכטיג אפגעשאצט די לאגע פון די יודען און עס אזוי פארמולירט, אז די לאגע פון די יודען וועט בעשטימט ווערען דורך בעזונדערע צושטאנדען פון די יודען צווישן די פעלקער אין געוויסע מאמענטען.

די ארומיגע בעפעלקערונג ווערט פיינדליך געשטימט צו יודען

צוליב דער לאגע אין וועלכער די יודען געפינען זיך אין דעם געגעבענעם מאמענט, וואלטען די יודען געווארען אנדערש און וואלטען זיך נישט ארומגעדרעהט ווי אן איבערפליסיגער עלעמענט צווישען אנדערע, וואלט די בעציהונג פון די גוים אויך געווען אנדערש. אזוי האט מען געגלויבט, מ׳האט ווייטער געגלויבט, אז אויב די יודען וועלען זיך פולשטענדיג אסימילירען, אריינדרינגען און איבערנעהמען אלץ פון דער ארומיגער בעפעלקערונג, וועט קומען די פולשטענדיגע גלייכבערעכטיגונג. מיר האבען געזאגט, אז דאס איז נישט ריכטיג, ס׳איז מעגליך, אז פאר דעם יחיד וואלט געקומען צו א געוויסער פערבעסערונג פון דער לאגע, אבער ס׳וואלט געבליבען נישט בעפרייט דאס נאציאנאלע, דער יודישער קאלעקטיוו, דאס פראבלעם אלס אזעלכעס וואלט נישט געלעזען געווארען,

איצט 15 יאהר נאך דער מלחמה

און איהרע רעזולטאטען האט אונז בעוויזען, אז מיר זענען געווען צו אפטימיסטיש, מיר האבען נישט בעגריפען אז די הויכע שטופע פון קולטור און ענטוויקלונג וועט נישט קענען אפשטעלען די זאאלאגישע שנאה צו יודען, מיר האבען געמיינט אז דער מהות פון דער יודען־פראגע ליגט דערין אז מ׳זאל עראבערען דורכ׳ן געזעץ גלייכע רעכט און נישט פערשטאנען, אז ס׳האנדעלט זיך וועגן דער מעגליכקייט אויסצונוצען די עראבערטע רעכט. מיר האבען געמיינט אז דאס פערדרענגען און פערשטויסען יודען איז א רעזולטאט פון היסטארישע פראצעסען און מיט דער ענטוויקלונג פון דער קולטור וועלען אויפהערען אלע רדיפות און די יודען וועלען קענען אויסשטרעקען זייער האנד צו געניסען פון די עראבערטע רעכט. מיר האבען אבער זיך נישט געקענט פארשטעלען, אז אין דייטשלאנד וואו די יודען בילדען איינס פראצענט פון דער בעפעלקערונג וואו זיי זענען אריינגעדרונגען, געארבייט און זיך מוסר־נפש געווען פאר דער דייטשער קולטור זאל אויפוואכען דיזעלבע פערדרענגונגס־ און פערשטויסונגס־פראצעסען געגען די יודען אין דעריזעלבער מאס ווי אמאל אין מזרח־אייראפא.

מיר האבען זיך נישט געקענט פארשטעלען אז כמעט פולשטענדיגע אסימילאציע זאל נישט קענען אפראטעווען די יודען פון דער בעשולדיגונג אז מיט זייער יודישקייט פערדארבען זיי און בעשמוצען די איינגעבוירענע קולטור, וועלכע זיי האבען אזוי געטריי געדינט מיט׳ן גאנצען הארצען. איצט זעהען מיר דאס אלץ,

דאס איז די גרויסע טראגעדיע פון דייטשען יודענטום

ס׳האט זיך ארויסגעשטעלט אז די יודען־פראגע אין 19־טען יאהרהונדערט איז געווען נאר א רעכטליכע פראגע און נאך דער מלחמה איז זי געווארען אן עקאנאמישע פראגע, אין 19־טען יאהרהונדערט האט מען געמיינט אז ווי באלד די יודען וועט גאראנטירט ווערען רעכט וועלען זיי גלייך בעקומען א צוטריט צו אלע פרנסה־קוואלען, אזוי איז אויך געווען ווען יודען זענען גלייכבערעכטיגט געווארן אין מערב־אייראפא, מיר האבען געמיינט, אז אזוי וועט אויך געשעהען אין מזרח־אייראפא, אין דעם איז געלעגען א גרויסער טעות, און וועלכען מיר קענען זיך ערשט איצט פונאנדערקלייבען, דער טעות איז טאקע געלעגען דערין וואס מיר האבען נישט געקענט אונטערשיידען פון רעכט און דער מעגליכקייט צו געניסען פון רעכט.

מיר האבען נישט פערשטאנען אז די גלייכבערעכטיגונג אין 19־טען יאהרהונדערט איז געקומען אלס רעזולטאט פון קאמף און נצחון פון דער בורזשואזיע, צווישען וועלכער מיר זענען געווען א טייל, די בורזשואזיע האט דעמאלט געזיגט און איינגעשטעלט די געזעלשאפטליכע ארדנונג לויט איהרע פאדערונגען און פערלאנגען.

מיר זענען דאן געווארען א שותף

צו דעם נצחון. די בורזשואזע ארדענונג באזירט אויף ליבעראליזם. די מלוכה דארף זיך אין דער דאזיגער ארדנונג וואס וועניגער אריינמישען אין עקאנאמישען לעבען. די מלוכה דארף נאר רעגולירען דאס רעכטליכע לעבען, דארף זיך אינטערעסירען מיט דער קולטור, מיט דער בילדונג אבער דארף וואס וועניגער האבען א שייכות מיט׳ן עקאנאמישען לעבען. א דאנק דעם האבען די יודען דעמאלט אין ווירטשאפטליכען לעבען געהאט צו טון בלויז מיט יחידים. די מלוכה האט נישט געשטיצט די קאנקורענץ און דער יוד האט זיך געקענט וועהרען מיט זיינע פעהיגקייטען וואס איהם האט ערלויבט אויסצוהאלטען דעם קאמף. דער ליבעראליזם האט אבער נישט אויסגעהאלטען. די מאסען האבען אנגעהויבען צו דריקען אויף דער מלוכה און פאדערען, אז דער ווירטשאפטליך רייכער זאל נישט פריווילעגירט ווערען, נאר פערקעהרט נאר דער ווירטשאפטליך ארימער, דער ווירטשאפטליך שוואכער זאל געשטיצט ווערען, די מאסען האבען געדריקט אויף דער מלוכה, וועלכע האט געמוזט געהען אויפ׳ן וועג פון שיצען דעם עקאנאמיש־שוואכען, האט זיך געמוזט אנהויבען אריינצומישען אין עקאנאמישען לעבען, דערצו איז נאך צוגעקומען דאס וואס די בעדערפענישען פון דער מלוכה זענען געווארען פיל גרעסער, בעזונדערס בעת דער מלחמה. מלחמה פיהרען פעלקער מיט פעלקער און נישט ארמעען מיט ארמעען, נישט רעגירונגען מיט רעגירונגען, בעת א קריג מוז די מלוכה האבען דאס גאנצע עקאנאמישע לעבען אין דער האנד.

אויף אזא אופן איז געקומען וואס די מלוכה איז אריינגעדרונגען אין דער ווירטשאפט.

דאס איז נישט קיין סאציאליזם

ווי אנדערע ווילען דאס אויסטייטשען, דאס איז די ענטוויקלונג פון דער מלוכהשער מאכט, וואס שטרעבט צו ווערען דער בעל־הבית פון גאנצען לאנד.

די מלוכהשע מאכט ווידער איז א ווערקצייג אין די הענד פון הערשענדען פאלק אין דעם לאנד פון דער איינגעבוירענער בעפעלקערונג, ס׳איז נאר א פראגע צי אלע בירגער אין לאנד זענען גלייך, די מלוכהשע מאכט פאדערט זיך צוצופאסען צום הערשענדען פאלק אויב נישט קען מען נישט געניסען פון די טובות, וואס דאס לאנד גיט די בירגער. די מלוכהשע מאכט איז אפהענגיג פון די וועלכע האבען כוח און מיט וועלכע די מלוכהשע מאכט מוז זיך רעכענען, ווייל זי קען נישט בריכען דעם דאזיגען כוח, צי זענען, אלזא, די יודען אזא כוח, מיט וועלכער די מלוכהשע מאכט מוז זיך רעכענען, ווייל זי קען נישט ברעכען דעם דאזיגען כוח? צי זענען די יודען א כוח וואס קען צווינגען די מלוכהשע מאכט אז זי זאל זיי דינען, אז זי זאל בעפרידיגען די בויטע און פערלאנגען פון די יודען? די יודען אין פערשידענע לענדער זענען א גרעסערע אדער קלענערע קראפט, אבער אין ערגעץ נישט אזא כוח וואס זאל קענען צווינגען די מאכט אז זי זאל זיי דינען אזוי ווי אנדערע. מיר זענען אומעטום אין א מינדערהייט, דעריבער קענען מיר אין ערגעץ נישט האבען דעם גרויסען כוח.

ווען אין די לענדער איז געווען גערוים, ווען די ווירטשאפטליכע קאניונקטור איז געווען א גוטע האבען יודען נאך געקענט געניסען פון פערשידענע מעגליכקייטען, ווען ס׳איז אבער געווארען ענג, ווען

יעדעם ביסן ברויט האט זיך געצאהלט

ווען די ארבייטסלאזיגקייט איז געווארען גרויס, ווען ס׳ווערט געקעמפט פאר יעדען ארבייטס־פלאץ, דעמאלט הויבט מען אן צו קוקען מיט בייזע אויגען, שאפט זיך די שנאה, דער האס, און דער ווילען צו פערנעהמען יעדען ארבייטס־פלאץ וואס ווערט בעזעצט דורך א יודען, האט מען טאקע אנגעהויבען צו באיקאטירען דעם סוחר, ארויסצודרענגען דעם יודישען אינטעליגענט און צו פערטרייבען דעם יודישען ארבייטער, און אויב מען טוט אזעלכע זאכען דארף מען זיך שאפען א טעאריע, וועלכע זאל קענען פערדעקען די אלע מעשים, און די טעאריע איז באלד געשאפען געווארען, מ׳האט געזאגט יודען זענען שעדליך, געפעהרליך א.א.וו.

ווייטער איז בעדראהט געווארען די לאגע פון דער בורזשואזיע אין דער איצטיגער צייט, זי ווייסט נישט אויב ס׳וועט זיך איהר איינגעבען צו דערהאלטען די ארדנונג, זי קעמפט נאך, זי וויל נישט ארויסלאזען די ממשלה פון דער האנד, איהר שיף טרינקט אבער און כדי זי צו ראטעווען, פרובט זי קודם כל אראפצווארפען דעם איבריגען באלאסט — די יודען. צו דעם אלעם איז נאך געקומען די באלשעוויסטישע רעוואלוציע, אין רוסלאנד. מיר האבען זיך פארגעשטעלט אז ווען אין רוסלאנד וועט אראפגעווארפען ווערען די זעלבסטהערשאפט ווען דארט וועט איינגעפיהרט ווער׳ן א דעמאקראטישע ארדנונג און די יודען וועלען בעקומען גלייכבערעכטיגונג, וועט לכל־הפחות 1 מיליאן יודען פון פוילען זיך פונאנדערשפרייטען איבער׳ן גרויסען רוסלאנד, ס׳איז אבער געשעהן אנדערש דארט איז אויסגעבראכען א רעוואלוציע, וועלכע ווערט פערוואנדעלט אין א פרוב איינצופיהרען סאציאליזם און פאר די יודען איז געווארען א חורבן צוליב א גאנץ פשוטער סיבה. בעת דער פראנצויזישער רעוואלוציע זענען מיר יודען געווען א טייל פון די, וועלכע האבען די רעוואלוציע אדורכגעפיהרט, א טייל פון דער בורזשואזיע און מיר האבען זיך אונזער פלאץ אויך שפעטער געפינען, אין רוסלאנד איז געווען אן ארבייטער און פויערים־רעוואלוציע, צווישען וועלכע מיר האבען זיך נישט געפינען, ערשט שפעטער האט מען געפרובט אונז איינצוגלידערען מיט מעהר אדער וועניגער ערפאלג. צוערשט איז געקומען דער גרויסער חורבן און ערשט דאן דער פרוב איינצוגלידערען אונז אין הערשענדען פאלק. אנשטאט דעם וואס די גרעניצען נאך רוסלאנד זאלען זיך עפענען, האבען זיי זיך נאך דער רעוואלוציע נאך מעהר צוגעמאכט און ס׳איז נישט פערהאן קיין שום מעגליכקייט פון אנ׳עמיגראציע קיין רוסלאנד. (ווייטער זונטאג).

טוריסטען - רייזע קיין ארץ - ישראל אויף פסח

ווערט איינגעארדענט דורך דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאדז אונטער דער פערזענליכער פיהרונג פון מיטגלידער פון ציוניסטישען קאמיטעט.

די רייזע וועט געהן דורך: פאריז (אויפענטהאלט 1 מעת־לעת) מארסעל, אלעקסאנדריען אויפענטהאלט 1 טאג) יפו. צוריק: חיפה, טריעסט (עווענטועל ווענעדיג) וויען, לאדז.

אפפאהר פון לאדז, דעם 21 מערץ. די עקסקורסיע איז בעשטימט נאר פאר טוריסטען וועלכע קאנען צושטעלען גענוגענדע בעווייזען. די צאהל פון די אנטיילנעהמער איז בעגרעניצט און די וועלכע האבען בדעה מיטצופאהרען, דארפען זיך באלד פערשרייבען.

גענויערע אינפארמאציעס ווערען ערטיילט און איינשרייבונגען ווערען אנגענומען אין ציוניסטישען ביורא שרודמיעסקא 29, פון 10 ביז 2 פארם. און פון 6 ביז 8 אווענד.

צופיעל געלד אין די בענק און געלד־דוחק אין דער אינדוסטריע

(אג) אויפן לאדזער געלד־מארק בעמערקט זיך לעצטענס א צופלוס פון מזומן. אין די בענק ווי אויך אויפן מארק געפינען זיך איצט גרעסערע קאפיטאלען, וואס געפינען נישט קיין פערווענדונג און געגוג זיכערע טראנזאקציעס מיט קורצטערמיניגען וועקסעל־מאטעריאל.

אין די באנק־קרייזען בעקלאגט מען זיך דעריבער זעהר שטארק, ווייל די בענק וואס האבען גרויסע קאפיטאלען מיט וועלכע זיי קענען נישט מאכען קיין אומזאצען, וואס זאלען זיך רענטירען, זענען ארויסגעשטעלט אויף היזקות.

דער צופלוס פון געלד אין די לאדזער בענק נעהמט זיך נישט פון פערגרעסערטע דעפאזיטען, להיפוך די דעפאזיטען זענען ווייטער קליין. נאר פון דוח[illegible] זיכערען וועקסעל־מאטעריאל, ווי אויך צוליב [illegible] די צאהל פירמען מיט וועלכע די בענק [illegible] מאכען טראנזאקציעס, אהן שום מורא, האט זיך לעצטענס שטארק פערקלענערט.

אלס רעזולטאט פון דער דאזיגער לאגע איז פערהאן א גרויסע נאכפראגע אויף פולשטענדיג זיכערען וועקסעל מאטעריאל, וועלכער ווערט דיסקאנטירט נאך נידריגער פון דער נארמע, וואס איז בעשטימט פאר די פריוואט־בענק.

אלס קאנטראסט צו דער געלד־שפע אין די לאדזער בענק, דארף בעטאנט ווערען דער גרויסער דוחק אין מזומן פון וועלכען עס ליידט זעהר שטארק די גרוים־אינדוסטריע.

Dr. med. H. SZUMACHER
הויט און וענערישע קראנקהייטען
פיעטרקאווער 56, טעל. 148-62
נעהמט אן טעגליך פון 1½–4 נ״מ און 6–9 אוו.
זונטאג און אנדערע חגאות פון 10 ביז 1 בייטאג.

1־טער קלאנג־קינא־טעאטער
SPLENDID
נארוטאוויטשא 20

היינט און פאלגענדע טעג!
1־טע פוילישע מוזיק. קאמעדיע פון גארדאן א. ג.
„10% פאר מיר"
מוזיק: ראפאצקי. טעקסטען: נעל
אין די הויפטראלען:
Lopek — K. Krukowski, T. Mankiewiczówna,
Walter, Wesołowski, Orwid, Skonieczny i Sielański.
אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
פאספארטוס, הנחה־בילעטען און פרייקארטען אונגילטיג. אפאראטור וועסטערן עלעקטריק.

גרויסע שׂרפה אינמיטען שטאָט
איבער'ן לאָקאַל פון דעם יודישען וואַיאַזשאַרען-פעראיין

נעכטען אַרום 7 אין אָוונד האָט דער זשאַנדאַרם פון'ם גרויסען הויז אויף שענקעוויטשאַ 3[5 בעמערקט ווי די וואַנט פון דעם פראַנט-בנין רויכערט זיך, און ווי פון איהר שלאָגען אַרויס פלאַמען.

עס זענען תיכף אַלאַרמירט געוואָרען דריי אָפּטיילונגען פייערלעשער, וועלכע זיינען אָנגעקומען אויפ'ן אָרט און אָנגעהויבען די רעטונגס-אַקציע.

אין דעם פראָנט, וואו דאָס פייער האָט אויסגעבראָכען געפינט זיך, אויפ'ן ערשטען שטאָק דער יודישער וואַיאַזשאַרען-קלוב, אויפ'ן צווייטען שטאָק וואוינט דר. קלאָזענבערג, און אויפ'ן דריטען — אַ געוויסע פרוי יאַנאָויסקאַ.

געברענט האָט דער סופית פון 2-טען שטאָק, און די פּאָרלאָגע פונ'ם דריטען.

דאָס פייער האָט זיך זעהר שנעל פערשפּרייט, און אין גאַנצען הויז איז ענטשטאַנען אַ שרעקליכע מהומה, גראָד האָט זיך אין וואַיאַזשאַרען-קלוב געפונען אַ גרעסערע צאָהל מיטגלידער, און אַז מ'האָט דערהערט „עס ברענט" איז קודם כל געוואָרען אַ לויפעניש, אַ יאָגעניש, אַ צ'ערבוביה...

מען האָט איבערגעלאָזט האָק און פּאַק, אַזוי ווי מ'זאָגט למשל, דאָס „קערטעל אין דער מיט, און דאָס ביינדעל צושיט" און מ'איז געלאָפען, אָהן היטלען, אָהן קאַפּעלושען, אָהן פּאַלטענס, אַבי דאָס ביסעל ביינער לעבען אַפּצוראַטעווען.

ווי די פייערלעשער זענען אָנגעקומען, האָבען זיי טאַקע באַלד אַרויסגעוואָרפען די מלבושים און אַנדערע זאַכען אויף די טרעפען, און דאָ איז ווידער געוואָרען אַ נ'אַמפּערניש און אַ דינגעריי:

— יוחען, וואו איז מיין האַרטער?... כ'האָב דאָך געהאַט אַ האַרטען קאַפּעלוש און איהר שטופּט מיר אַ ווייכען, שטופּט איהר מיר...

— וואָס הייסט עס עפּעס: איך האָב דאָך געהאַט „פּעפּעגע" און איהר דערלאַנגט מיר „רעזערוואַטרוסט"...

דערווייל האָט די שׂרפה אַרומגעכאַפּט דעם דריטען שטאָק און עס האָט זיך איינגעבראָכען דער סופית פון צווייטען שטאָק.

די דריי אָפּטיילונגען פייערלעשער האָבען געאַרבייט מיט'ן גאַנצען ברען און פליס, וואָרום עס איז געווען אַ גרויסע געפאַהר, די שׂרפה זאָל זיך פערשפּרייטען.

ווי בעזאָגט איז דער הויף זעהר אַ גרויסער און אויף איהם געפינען זיך צ. אַ. די האַנדווערבעריי פון לאַנגנאַס און זאַיאָנטשקאָווסקי. און אַנדערע גרעסערע טעקסטיל-קראַפט-פאַבריקען.

אין משך פון צוויי שעה איז דאָס פייער איינגעלאָשען געוואָרען.

דער היזק איז אַ בעדייטענדער.

עקספּאָרט פון היטלער קיין שפּאַניען

לעצטענס איז פאָרגעקומען אין דער לאָדזשער האַנדווערקער-קאַמער אַ קאָנפערענץ וועגען עקספּאָרט קיין אויסלאַנד.

די דעלעגאַציע פון היטעל-מאַכער צעך אין די פערזאָנען פון ה' בורטמאַן, קאַליסקי האָבען אָנגעוויזען אַז לאָדזשער היטלעך זיינען אַמביליגסטען און קאַלקולירען זיך אַמבעסטען אויף עקספּאָרט.

איצט האָט דער היטעלמאַכער-צעך אין לאָדז דערהאַלטען אַ בריף פון די האַנדווערקער-קאַמער דאַס'רס פון 1 פעברואַר אין וועלכען עס ווערט מיטגעטיילט אַז צוויי סוחרים פון קאַסאַבלאַנקאַ (שפּאַניען) האָבען זיך געווענדעט מיט אָפערטען וועגען צושיקען פרייזען פון שוואַרצע קאַפּלעך און היטלעך וואָס ווערט, ווי מ'רעכענט געהן אין די שפּאַנישע קאָלאָניעס.

פון אַלגעמיינעם לאָקאַטאָרען און סובלאָקאַטאָרען פערבאַנד
פון שטאָט לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 77

דער סעקרעטאַריאַט פון אַלגעמיינעם לאָקאַטאָרען און סובלאָקאַטאָרען פערבאַנד פון דער שטאָט לאָדז, ערקלערט, צוליב די צאָהלרייכע אָנפראַגען מצד די לאָקאַטאָרען, אַז אין הסכם מיט'ן נייעם קאָדעקס האָט דער לאָקאַטאָר דאָס רעכט צו פערלאַנגען אַ מאָטיווירטען אורטייל אין משך פון 7 טאָג, און נישט ווי פריהער אין משך פון אַ חודש.

צוליב דעם טרעפען זיך אָן די לאָקאַטאָרען נישט איין מאָל אויף אומאַנגענעהמליכקייטען, דעריבער מוזען די זיך ווענדען יעדעס מאָל נאָך עצות אין לאָקאַטאָרען פערבאַנד (וואָלטשאַנסקאַ 77).

דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג טעגליך פון 10 ביז 1 בייטאָג, פון 4-7 אָוונד, דער פעראיינס אַדוואָקאַט ערטיילט טעגליך עצות פון 4—5 נאָכמיטאָג, אומזיסט פאַר מיטגלידער, גלייכצייטיג ווערט ערקלערט, אַז דער לאָקאַטאָרען-מיטינג וואָס דאַרף פאָרקומען זונטאָג וואָס ווערט גערופען דורך דעם אַוויגערופענעם לאָקאַטאָרען-פעראיין פיעטריקאָווער 103, וואָרנען מיר די לאָקאַטאָרען פאַר דעם פעראיין וועלכער בעזיצט אַליין צעהנדליגער הייזער, און וועלכע די לאָקאַטאָרען ווערען אויסגענוצט צוגלייך מיט די איבעריגע הויזבעזיצער. נאָך זעמטליכע אינפאָרמאַציעס דאַרף מען זיך ווענדען אויסשליסליך צו דעם אַלגעמיינעם לאָקאַטאָרען און סובלאָקאַטאָרען פעראיין פון דער שטאָט לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 77, אין וועמעס שפּיץ עס שטעהען: ד"ר ז. מ'ערושינסקי, אינזש. הורוויטש, ד"ר איגער. 3

פערזאַמלונג פון „אגודת ציון"

די ציוניסטישע אָפּטיילונג אויף אַלטשטאָט א. ב. "אגודת ציון" אָרדענט איין זונטאָג אָוונד אין איינענעם לאָקאַל די ערשטע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלידער.

זיך אָנגעהויבען דער זומער-סעזאָן
אַנ'אויפלעבונג אויפ'ן לאָדזער טעקסטיל-מאַרק

(אג) אין די לעצטע טעג האָט זיך אויפגעהויבען באַנוועל-מאַרק בעמערקט אַ בעדייטענדע בעסערונג פון דער לאַגע, אין שייכות מיט דער פערגרעסערטער נאָכפראַגע פון די פּראָווינציאַנעלער ווי אויך לאָדזער סוחרים. עס דאַרף בעמערקט ווערען, אַז קיין לאָדז זענען געקומען זעהר אַ סך סוחרים, בעזונדערס פון די קרעסען, וואָס קויפען אויסשליסליך זומער-סחורות.

וואָס שייך די פרייזען האָבען זיי זיך סטאַביליזירט אין די גרעניצען פון די פרייזען. וואָס האָבען פערפליכטעט אין זומער-סעזאָן פון פאָריגען יאָהר.

פון דער יוד. געז. פאַר לאַנדקענטשאַפט
רעפעראַטען פון דיכטער משה בראָדערזאָן און רעד. ח. י. בזשוסטאָווסקי

היינט פרייטאָג 9 אָוונד קומט פאָר אין דער היגער אָפּטיילונג פון יוד. געז. פאַר לאַנדקענטשאַפט (וואָלטשאַנסקאַ 35) אַ רעפעראַט פון רעד. ח. י. בזשוסטאָווסקי א.ד.ט. „די יודען אין לאָנדאָן".

מאָרגען, שבת 9 אָוונד קומט פאָר אין דערזעלבער געזעלשאַפט אַ משה בראָדערזאָן-אָוונד פערבונדען מיט אַ רעפעראַט און רעציטאַציעס פון אייגענע ווערק.

מאַגיסטראַט - זיצונג

(א) נעכטען איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון מאַגיסטראַט אונטער'ן פאָרזיץ פון'ם וויצע-פּרעזידענט ראַפּאַלסקי.

עס איז אַרומגערעדט געוואָרען דער פּראָיעקט פונ'ם בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1933[4 פאַר פערשידענע שטאָטישע אַנשטאַלטען און אונטערנעהמונגען.

אַ ריי פּאָזיציעס פון די אויסגאַבען זענען בעדייטענד געשניטען געוואָרען.

חמשה עשׂר בשבט אַקציע
פאַר „תוצרת ארץ-ישׂראל"

די ליטונג פון לאָדזער "תוצרות ארץ-ישׂראל" האָט אויף חמשה עשׂר בשבט פאָרגעגרייט ספּעציעלע ארץ-ישׂראל זעקלעך מיט פּירות.

בלוט. הויט. און נערווען-קראַנקע
דערגרייכען דורך דעם נעבערויך פון נאַטירליכן ציטער-וואַסער
Franciszka Józefa
די נאַטירלעכע פערד־יזאונגס-פערהעלטענישען, עמפפעהלט דורך דאָקטוירים.

פייערליכער יובילײ - קאָנצערט לכבוד פּראָפ. י. פּיוווישיס

דער פייערליכער יובילײ-קאָנצערט צום 20-יובל פון פּראָפ. י. פּיוווישיס מוזיקאַלישע טעטיגקייט און זיין 10-יעהריגע אַרבייט אין לאָדז וועט פאָרקומען זונטאָג דעם 19 ד. ח. אָוונד אין פילהאַרמאָניע.

דער פּראָגראַם פון אָוונד איז אַ רייכער.

מאָרגען, שבת די פייערליכע ערעפנונג
פון ראַזאַנעצקי'ס אויסשטעלונג

מאָרגען שבת 7 איבאָוונט קומט פאָר די פייערליכע ערעפנונג פון דער אויסשטעלונג פון קינסטלער ראַזאַניעצקי.

קינסטלער ראַזאַניעצקי שטעלט אויס שאַפונגען וועלכע בעהמען אַרום זיין קינסטלערישע טעטיגקייט אין פּאַריז פאַר די יאָהרען 31-1932. ראַזאַניעצקי ווערט פערגלייכט צווישען די מאָדערנע מאַלער, ביי וועלכע די הויפּטזאַך איז דער אויסדרוק פון דער מענשליכער נשמה וועלכע ווערט געשטאַלטעט דורך דער שטאַרקער בולטער ליניע אין דער גראַפיק.

מיר רעכענען אַז לאָדז וועט זיך ווירדיג בעציהען אין דער פייערליכער ערעפנונג, די אויסשטעלונג איז אָפען פון 8—2, זונטאָג פון 8—12.

משה ליפמאַן מיט'ן אַנסאַמבל
פון קראָקאָווער יודישען טעאַטער אין פילהאַרמאָניע

אין „פילהאַרמאָניע" הויבט איינגיכען אָן צו גאַסטראָלירען דער אַרטיסטען-אַנסאַמבל פון קראָקאָווער יודישען טעאַטער אונטער דער קינסטלערישער ליטונג פון בעוואוסטען אַרטיסט און רעזשיסער משה ליפּמאַן.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאָלג. טעג!
גרויסע דראַמע א. ג.
„אונבעקאַנטער זינגער"
אין די הויפּט-ראָלען:
LUCIEN MURATON
און SIMONC CERDON
אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע
אָנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4 נאָכמיטאָג
שבת און זונטאָג 12 א זייגער בייטאָג.

צוויי אונבעשטרייטבאַרע אמת'ן

(ענדע פון דער 10-טע זייט)

היילען דעם קראַנקען, מוז מען צום ערשט פעסטשטעלען, וואָס עס איז די קראַנקהייט און פונ'וואַנען זי האָט זיך דערנומען. איך וויל זיך איצט נישט אַריינלאָזען אין איינצעלהייטען, (פאַרוואָס נישט, הער סאַפּיר? — מיר הערען גערן!) עס איז אַ גאַנצע לעהרע, וועלכע רופט זיך דיאַגנאָסטיקע. (הער סאַפּיר, אַלס פילאָלאָג, ווייסט צו דעקלערען, אַז דיאַגנאָסטיק נעמט זיך פון דיאַגנאָזע — אַ גריכישער פילאָזאָף, געלעבט אין אָנהויב פון אַכצעהנטען יאָהרהונדערט און האָט דערפינדען גיסענבענס-דרוקעריי).

— מיר, זייער געערטע הערן, האָבען זיך אונטערגענומען צו היילען אַ קראַנקהייט, אַ קראַנקייט, וואָס בענעמט שוין אָן עפּידעמישע פאָרמען, ווייל אונזערע סחורות ווערען פערפּוילט, און וואו ס'איז פוילקייט פערהאַנען, דאָרט מוז זיין אַנ'עפּידעמיע, אַזוי לערנט אונז די מאָדערנע מעדיצין.

— די קראַנקייט, מיינע געערטע הערן, קען מען זייער לייכט היילען, נישט מיט אַקוואַ „דעסטילאַטאָר", מיינע הערן, נישט מיט קיין צאָהנפּילווער, זייער חשובע פערזאַמלונג, נאָר פראָסט מיט נאָכגעבען, מיר וועלען נאָכגעבען די בעדינגונגען פון דעם געזונדעל און די קראַנקהייט וועט זיין געהיילט.

— אָבער ווייסט איהר, מיינע זייער חשובע און זייער געערטע הערן, וואָס ווייטער וועט זיין?

— די קראַנקייט צוואַר וועט זיין געהיילט, אָבער נישט די עפּידעמיע!

— די עפּידעמיע, מיינע הערן וועט ווייטער בושעווען איבער אייער קעפּ און וועט איך אויסווארפען איינעם נאָכ'ן צווייטען.

— ווייסט איהר מיינע הערן, ווי אַזוי מען היילט אַנ'עפּידעמיע?

ניין, קיינער האָט נישט געוואוסט, האָבען זיי געמוזט וואַרטען, ביז הער סאַפּיר וועט זיי לערנען.

— אַנ'עפּידעמיע, לערנט אונז די מאָדערנע מעדיצין, קען מען אויסראָטען נאָר דאַן, ווען מ'ווייסט פונוואַנען זי דערנעמט זיך און ווער עס זעגען איהרע כוחות. — זייער געערטע הע"ן, מיר זענען געווען צו אַלעם פאָרגעברייט, אַפילו צו אַ שטרייק. מיר האָבען אָבער נישט געגלויבט, אַז דער שטרייק וועט זיך אַזוי לאַנג פערציהען, אַז דאָס געזינדעל, וועלכעס לעבט נאָר פון די טאָג-פערדינסטען וועט אויסהאַלטען, אַזש 5 טעג און אַלס לאָגישדענקענדער מענש, האָב איך זיך קודם כל געשטעלט די פראַגע: „פונוואַנען בענעמט זיך די עפּידעמיע?

— וואו ליגט דיך זייער כוח? און ווייסט איהר, מיינע הערן, צי וועלכער איבערצייגונג איך בין געקומען?

— ניין? איהר ווייסט נישט? וועל איך אייך זאָגען! — זייער כוח ליגט אין זייער פעראיין. דאָרט איז פעראייניגונג, דאָרט איז סאָציאַליזמוס, דאָרט איז סאָציאַליזמוס, (די געערטע הערן זענען אויפגעשפּרונגען, ווי מען וואָלט זיי באַרלען אין די געזעצער אַריינגעשטאָכען.) דאָרט איז... סאָלדאַטיראַטע!! (געערטער הער סאַפּיר, וואָס האָט סאָליראַריטעט צו טון מיט סאָלדאַטען?...)

— פערמאַכט מיינע הערן אָט די בודע און די עפּידעמיע איז בעזיגט! אָט וואָס מען דאַרף טראַכטען, מיינע געערטע הערן!

הער סאַפּיר האָט זיינע אַפּלויזען בעקומען, די געערטע פערוואַלטונג איז געווען איבערצייגט, בלויז איין הער, דער געערטער פּאָרזיצער טעאָפיל בויהיים האָט סקעפּטיש געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ — אויף דער היינטיגער זיצונג איז ער געוואָהר געוואָרען צוויי אומבעשטרייטבאַרע אמתן:

1) עס איז קיינער נישט אימשטאַנד צו פערהאַלטען דעם גאַנג.

2) די צייט האָט זיך געענדיגט.

באַנדע באַהן-גנבים בעפאַלט אַ צוג
שיסעריי אויף דער ליניע ווידזעוו-כאַיני

(א) אויפ'ן משאות-צוג, וואָס איז געגאַנגען פון ווידזעוו קיין כאַיני, זענען נעכטען בעפאַלען באַהן-גנבים און גענומען אויסלאָדענען אַ וואַגאָן קויהלען. די באַהן-וועכטער האָבען עס בעמערקט און עטליכע מאָל אויסגעשאָסען. די גנבים זענען אַנטלאָפען און איבערגעלאָזען 10 קערץ קויהלען.

פּאָליציי זוכט ענערגיש די גנבים-באַנדע.

פאַגאַטאָוויע און רענטגען-אָפּטיילונג
ביי דער כר. קאַסע זאָלען ליקווידירט ווערען
זיצונג פון פאַבריק-דעלעגאַטען אין „פּראַצאַ"

(א) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון פאַבריק-דעלעגאַטען, וואָס איז פאָרגעקומען אין פעראיין „פּראַצאַ" איז בעהאַנדעלט געוואָרען די פראַגע וועגען דער ווירטשאַפט אין דער קראַנקען-קאַסע.

די רעפערענטען האָבען אָנגעוויזען, אַז די לעצטע צייט בעגרעניצט די קר. קאַסע דאָס אַרויסגעבען מעדיצינען, אונטערשטיצונגען און דענטיסטישע הילף.

ס'איז אויך געמעלדעט געוואָרען דאָס, וואָס די פאַגאַטאָוויע און רענטגען-אָפּטיילונגען זאָלען ביים ליקווידירט ווערען.

שענהייט - זיגט!
די מאָדערנסטע פּערפומעריע
J. DRUKIER
ZAWADZKA 5, tel. 175-92
עמפּפעהלט
די נייעסטע
פּערפומען
און אַלערליי
קאָסמעטיק
אין און אויסלענדישע
צו נידריגע פרייזן
הורט און דעטייל
פאַר ענגראָסיסטען
ספּעציעל. ראַבאַט!

די נייע פערוואלטונג פון דער יודישער לאנד-קענטשאפט-געזעלשאפט

בעכטען איז פארגעקומען די קאנסטיטואיר־ונגס־זיצונג פון דער געז. אונטער דעם פארזיץ פון אינזש. לעבענהאפט.

עס איז אויסגעוועהלט געוואָרן פאלגענדע פערוואלטונג: פארזיצער: א. לעקיך, י. פארז. — מ. זיידע, קאסירער ג. וועלבער, סעקרעטאר מ. מארקוזע.

אין דער פערוואלטונג זענען אריין אלס מיט־גלידער: י. זעלקאוויטש, ש. פויסט, דר. שוואלבע. ז. יאקובאוויטש, מ. באכומאוו, י. אראנאווסקי, י. שפיגעל, ה. גרינפעלד, מ. קאהאנע, פ. רייבגאלד, און ג. קאזלאווסקא.

גאסטשפילן פון ד"ר פאול באראטאוו אין „סקאלא"

היינט פרייטאג און מארגען שבת אוונד ווערט געשפילט צום 3־טען און 4־טען מאל יעקב גאָרדינס לעבענסבילד אין 4 אקטען, א.נ. „נחת פון קינדער" מיט דר' פאול באראטאוו אין דער הויפטראל. מאר־ראָווסקאס מייסטערווערק „דיר גאלרע" אין דער גען שבת באכמיטאג ווערט געשפילט אויף נאָ ביעמי טיטול־ראלע ד"ר פאול באראטאוו.

קאנצערט-ראוט לטובת דער געז. „פראצא"

מארגען שבת ביינאכט קומט פאר א גרויסער קאנצערט־ראוט אין מענער־געזאנג פעראיין פיעט־ריקאווער 243, לטובת דער געזעלשאפט וואס פער־שפרייט מלאכה צווישען יודישע פרויען. דער ראוט פערשפרעכט צו זיין אינטערעסאנט און אמוזי־רענד, דעריבער איז נישט קיין וואונדער אז די יודי־שע בעפעלקערונג וועט אונטערשטיצן די אזוי נויט־ליכע אינסטיטוציע און בעזוכען דעם קאנצערט־ראוט פאר דער געז. "פראצא".

היינט—מרים ראפ-יאנאווסקא'ס לידער-קאנצערט אין פילהארמאניע

היינט אוונד וועט די בעקאנטע אמערין־זינגע־רין מרים ראפ־יאנאווסקא אויפטרעטען מיט א גרוי־סען קאנצערט פון יודישע פאלקס־לידער.

מרים ראפ־יאנאווסקא האט די לעצטע יאהרען אויפגעטרעטען אויף אלע גרעסערע אייראפעאישע עסטראדעס און בעקומען די אנערקענונג פון דער וועלט־פרעסע.

מרים ראפ־יאנאווסקא אינטערפרעטירט דאס יודישע פאלקס־ליד, אויף א נייעם אופן. עס איז אדורכלאזען די זעלטענע געלעגענהייט צו הערען די זיכער אז דער לאדזער מוזיקאלישער עולם וועט ניט פיינע קינסטלערין.
3

ראדיא-פראגראם

פרייטאג. דעם 10 פעברואר 1933

11,40 טעגליכע פרעסע־איבערזיכט. 11,50 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט. 11,58 צייט־סיגנאל 12,10 גראמאפאן. 12.30 מעטעאראלאגישער קא־מוניקאט. 3,10 עקספארט אוןווירטשאפטליכע קא־מוניקאטען. 3,35 פארלעזונגען. 3,50 פאליטישער רעפעראט, 4,25 איבערזיכט איבער פעריאדישע אויסגאבען, 4,40 רעפעראט, 5 קאנצערט, 6,50 פערשידענעס, 7,20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערן, 7.30 פעליעטאן, 7,45 פרעסע, 8,00 מוזיק שמו־עסען, 8,15 סימפ. קאנצערט, בעת דער פויזע א פעליעטאן, 10,40 ספארט־ידיעות, 10,55 מעטע־ארלאגישער און פאליציי־קאמוניקאטען, 11,00 טאנץ־מוזיק.

* * *

אויסלאנד

7,05 העלמינגפארס — סימפ. קאנצערט, 7,15 ריגא — סימפ. קאנצערט, 7,55 וויען — קאנצערט, 9 מיילאנד — סימפ. קאנצערט, 9 בער־לין — אוידיציע, 9,10 קרולעוויעץ — וואגנער־אוונד.

שבת, דעם 11-טען פעברואר

11,40 טעגליכע פרעסע־איבערזיכט, 11,50 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט, 11,58 צייט־סיגנאל, 12,10 גראמאפאן, 1,10 קאמוניקאט, 1,15 שול־פריהמארגען, 3.10 עקספארט און ווירטשאפטליכע קאמוניקאטען, 3,25 מיליטערישע ידיעות, 3,35 אוידיציע פאר יוגענד, 4 גראמאפאן, 4,40 רעפע־ראט, 5 אוידיציע פאר קראנקע, 6,00 לייכטע מוזיק, 7 פערשידענעס, 7,20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, 7.30 אוידיציע, 7,45 ראדיא־פרעסע, 8 לייכטע מוזיק, 9 ספארט־ידיעות, 10,05 שאפען־קאנצערט, 10.40 פעליעטאן, 10,55 קאמוניקאטען, 11 טאנץ־מוזיק.

* * *

אויסלאנד

8 באזעל — סימפ. קאנצערט, 8,35 גענף — סימפ. קאנצערט, 9 לאנדאן — סימפ. קאנצערט.

Dr. Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר
אוירען, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)
טעל 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11—2
אין כעלמיפון 8—9 פריה.

מעלדונגען

יודישע געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט אין פוילען, אפט. אין לאדז, וואלטשאנסקא 35 קאמוניקאטען

1) היינט פרייטאג, דעם 10־טען ה. ח. פינקטליך 9 אוונד קומט פאר א רעפעראט פון רעדאקטאר ה. י. בזשוסטאווסקי א. ד. ט. „יודען אין לאנדאן" איינגאנג פריי.

2) מארגען שבת, דעם 11־טען ה. ח. 9 אוונד קומט פאר

א בראדערזאן־אוונד

א.ד.ט. „ביי וואס האלטען מיר"? (אימפראוויזירטער שמועס וועגען אקטועל יודישע קולטור־און קונסט־ענינים) און „פריהער, איצט און שפעטער" (רעצי־טאציעס פון אייגענע ווערק).

3) שבת 12,45 אינדערפריה קומט פאר אנ'אויספלוג אין דער רענטגען־אפטיילונג פון דער קראנקען־קאסע אונטער דער אנפיהרונג פון פריינד ד"ר מ. שוואלבע. צוזאמענטרעף פינקטליך 12,45 פארמיטאג אל. קאשטשושקי 19.

4) זונטאג, דעם 12־טען קומט פאר

א טוריסטישער־שפאציר־גאנג

אויף פאלעשע, צוזאמענטרעף פינקטליך 8 אינדערפריה ענדע טראמוואי־סטאציע פון טראמ־וואי נומער 3 אויף קאנסטאנטינער־גאס (ביים דענקמאל פון 1905) — אנפיהרער פריינד זעליג יאקובאוויטש.

5) זונטאג, דעם 12־טען ה. ח. 5 נאכמיטאג קומט פאר אין אייגענעם לאקאל

א חברישער טיי־אוונד

די ווינטער־קאלאניע פון דער געזעלשאפט אין זאקאפאנע איז טעטיג אין דעם סעקרעטאריאט אינפארמירט און נעמט אן איינשרייבונגען יעדען טאג (א חוץ שבת און זונטאג) פון 20—22. אויף וואלטשאנסקא 35 טעל. 121-53.

פאלקס־אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאדז

מארגען מוצאי־שבת, דעם 11.2 2 פארלע־זונגען. 1) אין לאקאל פון דער ציוניסטישער אר־גאניזאציע, שרודמיעיסקא 29 העברעאישע פאר־לעזונג פון רעד. א. לובאשיצקי אויף ד.ט.: „קורות המלוכה בישראל".

2) אין לאקאל פון דער ציוניסטישער אפ־טיילונג אויף אלטשטאדט א. נ. „אגודת ציון" פאר־לעזונג פון ה' ש. ליפעל א.ד.ט. „ביאליק — דער תלמוד פון אחד העם".

זונטאג, דעם 12.2, 8,30 אוונד אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע א פארלעזונג פון דר. כ. פריילעך א.ד.ט. „דער יודישער קריג".

ליגע פאר'ן ארבייטענדען א"י אין לאדז קיבוץ „באראכאוו" אגראדאווע 9.

שבת דעם 25־טען ד.ח. איז דער ענדגילטי־גער טערמין פאר איבעררעגיסטרירען זיך אין דער ליגע און פאר איינשרייבען זיך פון נייע חברים.

דער אמטירונגס־ארט פון דער ליגע איז אין לאקאל פון קיבוץ „באראכאוו" אגראדאווא 9. דער סעקרעטאריאט איז טעטיג יעדען שבת פון 6—8 אוונד און יעדען זונטאג און דאנערשטאג פון 8—10 אוונד.

ביז דעם 25־טען מוזען חברים רעגולירען אלע חשבונות און אויסקויפען די מיטגלידס־קארטע.

פייערליכע אקאדעמיע אין פילהארמאניע לכבוד דעם 25־יעהריגען יובילעאום פון „הפועל־הצעיר" אין ארץ־ישראל.

זונטאג דעם 26־טען ד.ח. 8.30 אוונד ווערט דענט איין די ציוניסטישע ארבייטס־פארטיי „התאח־דות" אין פילהארמאניע־זאל א פייערליכע אקא־דעמיע לכבוד דעם 25־יאהריגען יובילעאום פון „הפועל־הצעיר" אין ארץ־ישראל.

אין דער אקאדעמיע בעטייליגען זיך: רעד. יוסף לעווי, אדוו. א. לעווינסאן, דיכטער יצחק קא־צענעלסאן א. א. אין מוזיקאלישען טייל ערשטקלא־סיגע קרעפטען. פרטים אין די ווייטערדיגע מודעות.

בילעטען צו בעקומען אין סעקרעטאריאט פון „התאחדות" שרודמיעיסקא 20 יעדען טאג פון 7 ביז 10 אוונד.
662

יוד. סאציאליסטישע ארב.־פארטיי „פועלי־ציון" (פער. מיט צ.ס.) לאדז, פיעטרקאווער 83.

פרייטאג דעם 10־טען ד.ח. פינקטליך 8 אוו. קומט פאר אין אייגענעם זאל פיעטרקאווער 83 א פארלעזונג פון ח' דר. י. ארמיאן א.ד.ט.: „ווי אזוי יודען זענען געווארען סוחרים".

שבת דעם 11־טען ד.ח. פינקטליך 8 אוונד קומט פאר א רעפעראט פון ח' ה. ל. קרוי א.ד.ט. „סאציאל־דעמאקראטען און קאמוניסטען אין דייטש־לאנד".

זונטאג, ד. 12־טען ד.ח. פינקטליך 8 אוונד קומט פאר א חברים־שמועס פון „פרייהייט" מיטן אנטייל פון ח' מאשטשינא אויס ווארשא. אלע ח"ח מוזען פינקטליך קומען.
72

Dr. med.
JÓZEF IZYKSON
Południowa 9 — Tel. 210-75
ספעציאליסט פאר אוירען, נאז און האלז־קראנקה.
שפראך־ און שטים־שטערונגען.
נעהמט אן פון 5 ביז 7 אוונד
און אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 פון 12—1

קלאנג־קינא־טעאטער
„CORSO"
זשעלאנא 2/4.
דער זאל איז בעהייצט.

צום 1־טען מאל אין פוילען!
1) „די ליבע פון אפערברעכער"
גרויסע סענסאציאנעלע דראמע, וואס שטעלט פאר דאס לעבען פון די גענגסטערס.
אין די הויפט־ראלען: Tomasz Meighan i Charlotta Greenwood

אונזער דאפעלטער שלאגער־פראגראם!
צום 1־טען מאל אין פוילען
2) „איינזאמער אדלער"
גרויסער שלאגער פון ווילדען מערב.
אין די הויפט־ראלען: George O'Brien, Cecylja Parker

א.פר.: לאנד־אקטואליטעטען און „Fox" אנהויב אין געוו. טעג 4 נ"מ שבת און זונטאג—12 בייטאג, אויף די I סעאנסען זענען די פרייזן פערקלענערט 40 גר. און 49 גר.

LIRA
אלעקסאנדראווסקא 37
דירעקציע: הערשענבערג

היינט די לאנג־ערווארטעטע פרעמיערע! דער מאנסטרע־צלאזער דאפעלטער פראגראם! מעכטיגער ערשטער פילם
1) „ראספוטין" (אונטערגאנג פון רוסלאנד)
ווילדע ארגיעס פון רוסישע אפיצירען. צום פראגראם זינגט צו א לעבעדיגער רוסישער כאר, וועט אויספיהרען רוסישע לידער.
2) KEN MAYNARD מיט זיין פערדעל Tarzan אין גרויסען סענסאצ. פילם „רעכט פון בלוט"

קלאנג־קינא־טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)
דער זאל איז שטארק בעהייצט.

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, זונטאג און יום־טוב 2 א זייגער בייטאג.

היינט און פאלג. טעג!
ערשטקלאסיגע קאמעדיע־אפערעטקע אונטער'ן נאמען:
„דער זיגער"
אין די הויפט־ראלען: Jean Murat Kate Nagy
פרייזען פון פלעצער: I פלאץ — 1.09 זל. II פל. — 90 גר. III פל. — 45 גר. נעכסטער פראגראם: „בלאנד־ווענוס" מיט MARLENA DIETRICH רעזשי — Józef von Sternberg הנחה־קופאנען צו 75 גראשען.
שבת, דעם 11. פעברואר, זונטאג, ד. 12. פעברואר ווערט פארקומען א פריהמארגען־קאנצערט.

היינט פרעמיערע!
מעכטיגער ערשטער פילם פון לעבען פון אינטריגאנט־מניך — נישט געקרוינטער צאר פון רוסלאנד א. נ.
„ראספוטין"
אין די הויפט־ראלען: Conrad Veidt, Bernard Goetzke, Elza Tamara
דראמע פון פינסטערניש, גרויל און אומנעלאסענ־קייט. געשאפען אויפ'ן גרונד פון אויטענטישע כתבי־יד'ן זאווי מיטארבייט פון געוועזענע אנפיהרער. רעזשי: אדאלף טראנץ.
אויסערן פראגראם: קלאנג־צוגאבע און לאנד־אקטואליטעטן.
אנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 1 בייטאג.

שרייב־ביורא „פראפיט"
אייגענטימער פ. דאמב
איז איבערגעטראגען אויף
צעגעלניאנא 55
ערלעדיגט אלע האנדעלס ענינים, היפאטעקען־רעגולאציעס, ירושה־סכסוכים, אינטערציזיעס, קויף און פערקויף אקטען, דזשערזשאוועס, קופ־ציעס, סקארבאווע אז"וו

כירורגיש־ וועכנעריז־קליניק
„SANATO"
S. z o. o.
אגראדאווא 10 טעל. 213-57
1־טע און 2־טע קלאס
געבורטעז II קל. 175 זל.

רעטשניצע
זגערזשער 17
נעהמט אן קראנקע אין אלע ספעציאליטעטען
פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אוונד.
וויזיט 3 זל.

ארטאפעדישער אנשטאלט

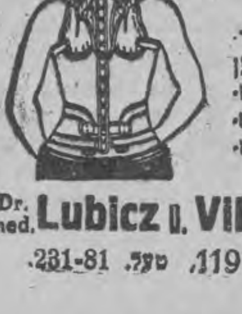

בראטעזן, גארסעטען, א ר־טאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאט־פוס־איינלאגען בעגען פיס־שמערצען אלס נאך גיפס־אבדרוק.
Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פיעטריקאווער 119, טעל. 231-81.

נוצט אויס די געלעגענהייט! **ווייסע וואך** פון 30. יאנואר ביז'ן 15. פעבר. ד. י.

בעדייטענד רעדוצירטע פרייזען! — בעדייטענד רעדוצירטע פרייזען!

איינצעל-פערקויף פון אויסארבייטונגען פון די פעראייניגטע טעקסטיל-פאבריקען פון

פיעטריקאווער 48 **SCHEIBLER & GROHMAN, ACT.-GES.** פיעטריקאווער 48

קלאנג-קינא-טעאטער **Grand-Kino** אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג **האלא פאריז - האלא בערלין!**

וואונדערשעהנער פילם, וואס רעדט פאסט אין אלע שפראכען. רעזשי פון געניאלען J. Duvivier רעזשיסער פון „דוד גאלדער"

אויסערן פראגראם: צייכנונגס-קאמעדיע פון FLEISCHER ווי אויך די אובערטירע „אבעראן" ווי אויך די לאנד-אקטואליטעטען.

LUNA היינט גרויסע פרעמיערע!

שענסטער פילם פון Eryk Pommer פילם, וועלכער ווייזט מיט זיין אריגינעלקייט, ענט-ציקט מיט זיין מעלאדישער מוזיק, פאסצינירט מיט זיין וואונדערבארער אויסשטאטונג א. ג.

„איך בייטאג... דו ביינאכט..."

אין די הויפט-ראלען: KAETE VON NAGY ווי אויך FERNAND GRAVEY מוזיק פון W. R. Heyman

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען. אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת זונטאג און יום-טוב פריהמארגען-קאנצערטען 12 א זייגער בייטאג. —::— פאספארטוס און פרייקארטען אונבעדינגט אונגילטיג ביז'ן אפרופען.

קלאנג-קינא-טעאטער **PAN** 11 ליסטאפאדא 16.

היינט און פאלג. טעג! רעוואלוציאנס-פילם, וואס לויט דאס גרעסטע רעטעניש פון לעבען פון די האבסבורגער היינט און פאלג. טעג!

געהיימנישען פון האבסבורגער הויף

פילם, וואס שטעלט אונז פאר דאס הינטער-קוליסען-לעבען פון עסטרייכישען הויף. אין די הויפטראלען: Lil Dagover, Paul Otto i Charlotte Ander

אנהייב טעגליך 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

ADRIA 1 גלובנא 1

היינט צום לעצטען מאל! **100 מעטער ליבע**

אין די הויפטראלען: Pogorzelska Ankwiczówna, Kalinówna, Dymsza, Tom.

METRO 2 פשעיאזד 2

היינט און פאלגענדע טעג! **„געזאנג... קוש... מעדל"** (Ein Lied... Ein Kuss... Ein Mädel) לידלען אין דער דייטשער שפראך.

אין די הויפטראלען: Gustaw Fröhlich, Martha Eggehrt

הנחה-בילעטען אונגילטיג. — אויסערן פראגראם: „אונגעלונגענע ראנדקע" די זאלען זענען געהייצט.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי **קליינע אנאנסען** פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

מ"זוכט ארבייט

א פעהיגער יונגערמאן זוכט ארבייט ביי וואס עס זאל נישט זיין ביי פוישער ארבייט פעטער-גאס 20 ביי פילצמאן. 643

פריווע לאסטענס

א קוואליפיצירטע פערקויפערין פון דער שיך-בראנזשע ווערט געזוכט פון זאפארט צו ער-פאהרען ציגעל-גאס 11 האסמאן. 633

עס ווערען געזוכט אינקאסענטען אדער אינ-קאסאנטקעס, ווענדען זיך אין ביורא פון אינטער-נאט פאר יודישע קינדער און פערמע אין העלע-נובעק, קילינסקי-גאס 105, אין די ביורא-שעה'ן.

א יונגעל ווערט געזוכט צו צעטראגען צייטונגען אויף אנגעווייזענע שטעלען. פולע בעקעסטיגונג און מיט א קליינעם געהאלט. צו ווענדען זיך צום צייטונגס - פערשפרייטער אויף גייערס ראיאן, רינג זשגאווסקא און שיעראדזקא.

ס'ווערט געזוכט א קוואליפיצירטער פערקויפער אין הערן- און דאמען-קאנפעקציע. בעפארצוגט א פאכמאן. צו ערפארן גלובנא 1 „Świat Mody"

קויף און פערקויף

א מאטאר א 2-פערדע-קראפט אין גוטען צושטאנד ווערט געזוכט צו קויפען. אפערטען אין אדמינ. אונטער „J."

זינגערס א לעכער-מאשין מענטקא צו פער-קויפען אין גוטען צושטאנד צוליב אברייזע מוקס, פראנציסקאנער 67. 677

קישעלען מאמבארירטע ערשטקלאסיגע אויס-ארבייטונג בילינג צו בעקומען ביי י. לוקסענבערג, סענקעוויטשא 13, וו. 9. 657

א פיאנינע אין גוטען צושטאנד, ווערט געזוכט צו קויפען. אפערטען :פרייז און אדרעס אנצוגעבען אין אדמיניסטראציע „נ. פ." אונטער „ש—ר".

לאקאלען

איבערצוגעבען א צימער פאר א סובלא-קאטאר ס'קען אויך זיין פאר א פארפאלק אויף מאנאטליך. פולנאצנא 18 וו. 19. 625

א לאקאל געאייגנעט אויף א פראצאווניע בילינג דירה-געלד איז פון זאפארט איבערצוגעבען אויף אלטשטאט 10 ביים ווירט. 609

א מעבלירט צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג פאר 1 אדער צווי יונגעלייט איז אבצוגעבען פיעטרקאווער 88 וו. 47. 640

אוועקצוגעבען א שטוב מיט א קיך אויף פילסודסקיעגא גאס. צו ערפאהרען פילסודסקיע-גא 20, פוקס. 647

צו פערמיטען א צימער אלס סובלאקאטאר פאר א פאר-פאלק. צו ערפאהרען ציגעל-גאס 15. וואוינונג 31. 643

בעקאנטמאכונג ! עקסטרא איבערצוגעבען א צימער אויף לאזשי אנשטענדיג און צו בילינע פרייזען פאמארסקא 3, צווייטער איינגאנג אין 2-טען שטאק לינקס וו. 23. 670

א שעהן צימער זעהר בילינג צו פערמיטען ביי א סאלידער פאמיליע זאכאדניא 40 וו. 15.

א גרויס פראנטאווע צימער פון 2 פענסטער מיט באלקאן, איז פון זאפארט אבצוגעבען. קא-מיענגא 7, ביי פרוי הילף. 620

שטיבען מיט קוכען, עלעקטריע, וואסער מיט אבגוס אין די וואוינונגען גלייך אריינצוציהען, צו ערפאהרען ביים ווירט זגערזשער 43-45.

א מעבלירט צימער צו שלאפען פאר איינעם אדער צוויי יונגעלייט פאלודניאווא 20 וו. 72 2-טער הויף לינקס איינגאנג. 659

אין בעסטען פונקט, א גוט פראספערירענדע און איינגעפיהרטע מלעטשארניע מיט איינריכטונג און וואוינונג, צוליב אפרייזע זאפארט צו פערקויפען צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע.

איבערצוגעבען פון זאפארט א גרויס פראנט-געשעפט מיט א גרויס לאקאל אין בעסטען צענט-רום אויף נאוואמיעסקא. צו ערפאהרען נאוואמיעס-קא 18 ביים ווירט. 669

עס ווערט געזוכט צווי פרויליינס צו שלאפען ווסכאדניא 25 וואוינונג 24.

א קאנצעסיאנירטע קוה-שטאל איז פון זא-פארט אוועקצוגעבען צו ערפאהרען בושעושינער 15

צו פערמיטען א געוועלב מיט א שטוב צוזאמען אדער בעזונדער און אויך איין איינצעלנע שטוב אויף פראנציסקאנער גאס. צו ערפאהרען אויף מרדכי גבאי'ס גאס 9, ביי א. צוקערמאן. 879

Bez odstępnego !!!
Mieszkania, sklepy, lokale handlowe, biurowe i fabryczne. Pokoje umeblowane z klatki schodowej od zł. 25 poleca: „Lokumpol", Piotrkowska 55.

לאזשי קענען בעקומען איינינע אנשטענדיגע יונגעלייט אין א שעהן מעבלירט צימער, זונען-זייט מיט אלע בעקוועהמליכקייטען, בילינג, זאפארט אי-בערצוגעבען ביי א בעסערער פאמיליע. צו ערפאה-רען ביי אויערבאך, קילינסקיעגא 41. 889

איבערצוגעבען א וואוינונג בעשטעהט פון 2 צימערן און קיך מיט בעקוועמליכקייטען זגער-זשער 9, 1-טער איינגאנג פארטער. 608

איך וויל דינגען א שטוב, עווענטועל אלס סובלאקאטאר, ווי אויך ווירטשאפט זוך איך. צו ערפאהרען פיעטריקאווער 38 אין קויהלען-סקלאד.

איך זוך א שעהן צימער מיט בעקוועמליכ-קייטען ביי אנשטענדיגע יודישע מענשען. הערכטענס צווייטער שטאק פאר א פארפאלק. אפערטען אונ-טער "K. 7" אין אדמיניסטראציע.

פערשידענעס

Polskiego języka, korespondencji i rachunkowości szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Starszych i zapóźnionych specjalną skróconą metodą. Wólczańska 29 m. 1, front, parter.

עס ווערט געזוכט א שותף מיט א קליינעם קאפיטאל צו אנ'איינגעפיהרט געשעפט אהן ריזיקע, נאוואמיעיסקא 6 וו. 40. 979

רייזענדער פון דער גאלאנטעריע - בראנזשע וועלכע פאהרען אויף פויזען, פאמערן און קאנגרעס-פוילען האב איך מיטצוגעבען א גאנגבאר ארטי-קעל. אפערטען אין אדמיניסטראציע פון דער צייטונג פאר B. P. 639

אויף לוין נעהמט אן א קוואליפיצירטער שטריקער רענדער צו קינדער - שקארפעטען אויף 13-ער מאשינען. מ. אייזענבערג, שקאלנא 5. 911

בוכהאלטעריע, פיהרען האנדעלס-ביכער לערנט אויס פולשטענדיג פאר 30 זל. מאשין - שרייבען לערנט אויס גרינדליך פאר 10 זלאטעס. ביורא „קאדעקספאל" צעגעלניאנא 25. 090

אנאנסען-פרייז, פאר א מילימעטער-שורה: פאר'ן טעקסט—18 גר. פריטאג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער ברייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 . . . . —60 . 4
זאכ'ן טעקסט—12 . . . . —18 . 8
אויסער דער שטאדט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער ברייט 8 שפאלטען) קליינע אנאנסן ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס געפעטערטע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

פעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר די אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טער מין פון די אנאנסן איז דער פערלאג נ י ש ט פעראנט-ווארטליך. די אדמינ. איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman